

KOOP PICKSTONE SE VRUGTEBOME, WAAROM?

Omdat ons vir meer as 36 jaar aan alle
kwekers 'n eerlike behandeling gegee het,
en grootliks gehelp het om die

VRUGTE-INDUSTRIE

op 'n gesonde grondslag te vestig, en gedu-
rende al hierdie jare is elke woord van raad
in Afrikaans gepubliseer geword. Dit is,
glo ons, 'n unieke rekord in die handelslewe
van ons land.

Skryf om Geïllustreerde Pryslys, ens., aan

H. E. V. PICKSTONE & BR.,
BEPERK,
P.K. SIMONDIUM, K.P.

ALMANAK

VOOR DE

**Nederduitsch Hervormde Kerk
van Afrika**

VOOR HET JAAR ONZES HEREN

1929

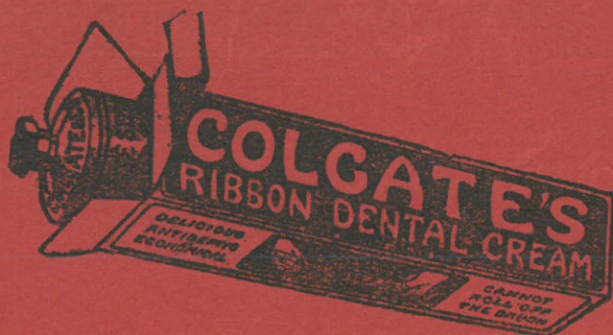

*Uitgegeven van wege de Algemene Vergadering der
Nederduitsch Hervormde Kerk.*

23e JAAR.

Hoofd Redakteur:
Redakteuren:

Prof. Dr. S. P. ENGELBRECHT.
Ds. G. E. ALERS.
Ds. JAC VAN BELKUM,
Ds. L. E. BRANDT,
Ds. T. DREYER,
Ds. J. DREYER,
Prof Dr J. H. GREYVENSTEIN.
Ds. H. P. WOLMARANS.

Die geheim van skoon,
gesonde tande bestaan
daarin deur dit gereeld
twee keer per dag te bor-
sel en 'n tandarts twee keer
per jaar te konsulteer.

Dis moeilik om my taal ou
baard te verwyder

Maar—

Hierdie Colgate skeerseep
is wonderlik. Vryf die
skeerseep oor die baard,
gaan nou daar oor met die
kwassie, en begin met die
skeermes.

COLGATE'S
SHAVING STICK

**Vir Gratis
Monster**

van Colgate's Tandepasta, Skeerseep, Poer of
Gesigsroom stuur een pennie seel aan H. V.
Patrick, Bus 1002, Johannesburg.

S. A. N. L. A. M.

JONG MAAR STERK.

In 1918 is daar in Kaapstad 'n eg Suid-Afrikaanse Lewensver-
sekerings Maatskappy opgerig deur voorstaande Afrikaners deur
die hele Land. Die tyd daarvoor was ryp en die Afrikaanse
Volk het die nuwe inrigting sy volle ondersteuning gegee.

S.A.N.L.A.M.

is uit die volk gebore om die volk te dien.

Die Maatskappy is ONDERLING—al die winste word onder die
polishouers verdeel. Bonusse word jaarliks verklaar. SANLAM-
Polisse verseker teen DOOD en ONGESKIKTHEID, en word
in albei landstale uitgereik.

Laat behaalde resultate u oortuig of S.A.N.L.A.M. u onder-
steuning verdien:—

1922 Bonus £1 2 6 %	1925 Bonus £1 10 0 %
1923 Bonus £1 5 0 %	1926 Bonus £1 12 6 %
1924 Bonus £1 7 6 %	1927 Bonus £1 15 0 %

1928 Bonus £1-17-6.

Daar is 'n SANLAM-Polis om in elke behoefte te
voorsien—Gewone Helc-Lewens- en Uitkerings-
assuransie-Gesamentlike Polisse vir man en vrou—

Kinderpolisse vir die opvoeding van kinders—Studen-
tepolisse—en baie ander aantreklike assuransies, soos b.v.
ons Ideale Polis vir die getroude man; die beste Polis wat
nog ooit in Suid-Afrika verkoop is.

Vir verder besonderhede
skrywe asseblief aan:

Die Bestuurder,

S. A. N. L. A. M.

Posbus 6456, **JOHANNESBURG.**

S.A.N.L.A.M. het altyd openings vir vertroubare Agente.

DE LOOR'S BEPERK

471 KERKSTRAAT — PRETORIA.

Posbus 124.

Foon 395.

Brood- en Banketbakkers.

(Gevestig sedert 1896).

260 KERKSTRAAT.

Foon 441.

BEKEND VIR EERSTE KWA-
LITEIT, GROOT- EN KLEIN-
GEBAK, SPESIAAL VIR
TROU- EN VERJAARKOEKE.

LET OP DIE ADRES.

WARM- EN KOUDWATER EN TELEFOONS IN
ALLE SLAAPKAMERS.

CENTRAAL.

ZINDELIK.

ERIEFLIK.

BILLIK.

Kost en Inwoning per Dag 11/6, Week £3-3-0, en
Maand £11-11-0.

EIGEN KOELKAMERS EN ELEKTR. WASSERY.

ALMANAK

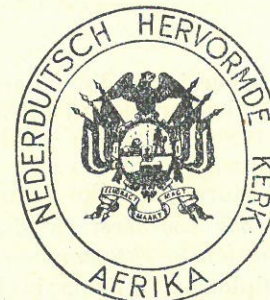
VOOR DE

NED. HERV. KERK

IN

AFRIKA

VOOR HET JAAR ONZES HEREN
1929.

Uitgegeven van wege de Algemene Vergadering
der Nederduitsch Hervormde Kerk.

23ste JAAR.

Hoofd Redakteur Prof. Dr. S. P. ENGELBRECHT.

Redakteuren: Ds. G. E. ALERS, Ds. JAC VAN BELKUM,
Ds. L. E. BRANDT, Ds. T. DREYER, Ds. J. DREYER, Prof. Dr.

J. H. GREYVENSTEIN, Ds. H. P. WOLMARANS.

Transvaalse Uniwer- siteitskollege, PRETORIA

Die Kollege bestaan uit ag fakulteite, n.l.:—

LETTERE.
EKSAKTE WETENSKAPPE.
GODGELEERDHEID.
REGSGELEERDHEID.
HANDEL EN PUBLIEKE DIENS.
LANDBOU.
VEEARTSENYKUNDE.
MUSIEK.

Studente word voorberei vir die volgende grade en diplomas van die Uniwersiteit van S.-Afrika:
B.A., B.Sc., B.D., B.Sc. (Landbou), B.Econ., B.Com., LL.B., B.V.Sc., B.Mus., en ook vir die Meestersgraad en die Doktoraat in elke fakulteit.

Studente word ook voorberei vir die volgende professionele eksamens:—

Hoër Onderwys Diploma, Diploma in Huisvlyt, Musiekonderwys Diploma, Landmeting, Staatsdienswetseksamens, Wetsertifikaat, Eksamen vir Rekenmeesters, Eksamens van die S.A.I.B., Diploma in Bantoestudieë.

Voorsiening word gemaak vir Herestudente in Kollege-Tehuis, Sonop en Buxton-Tehuis en vir Dames in Uniwersiteits-Dameshuis.

Verdere informasie kan verkry word by die Registrateur

INHOUD.

Inleiding	7
Feestdagen	9
Seisoenen	9
Verduisteringen	9
Bybelse Kalender	11
Historiese Kalender	27
Posttarief	39
Ned. Herv. Kerk van Afrika	44
Dienstdoende Predikanten op 1 Nov. 1928	46
Predikanten der Ned. Herv. Kerk sedert 1853	47
De Wysheid Gerechvaardigd van hare Kinderen	79
Eerbied	85
Gedachtenisrede	90
Reisherinneringen	99
Notabelen in die Zuid-Afr. Republiek, 1875	109
Eerste dagen van Heidelberg, Tvl.	111
Martinus Wessel Vorster	117
'n Kort Oorsig van die Geskiedenis van die Ned. Herv. Gemeente van Lydenburg	118
Die Vrese van die Here—die Beginsel van Wysheid ..	130
Die Lag van Blomme	136
Ds. P. W. Ennis in Ballingschap	139
„Italenie”	141
Het Gebed des Heeren	147
Echtscheiding	150
Nicolaas Martinus Prinsloo	155
Joachim Johannes Prinsloo	157
Avond-Melodie	159
Die Kaapse Kerk en die Voortrekkers	160

INHOUD VAN PORTRETTE.

42e Algemene Kerkvergadering, 1928	78
Jan Grey	97
Notabelen in de Zuid-Afr. Republiek, 1875	108
Christoffel Johannes Jacobs	110
Martinus Vorster en Echtgenote	116
Leonard Gerhardus Stoop	127
Kerk te Chrissiesmeer	128
Schalk W. J. Meyer en Echtgenote	129
Filippus Theunis van Staden	135
Ds. Ennis op Sint Helena	138
Vijf Geslachten	140
N. M. Prinsloo	154
J. J. Prinsloo	156

Suid Afrikaanse Boekwinkel

215 Pretoriusstraat,
Posbus 1016.

PRETORIA.
Foon 1159.

AFRIKAANSE KOOKBOEK deur Jeanette C. van Duyn. Sterk gebind, 266 bladsye, met afbeeldinge. Prys posvry 5/6
KORAALBOEKEN.—
KRIEKEN KORAALBOEK, Psalmen en Gezangen 20/-.
WORP KORAALBOEKEN, Psalmen en Gezangen, 2 dln. gebonden £1:12:6.
DERX KORAALBOEK, Psalmen en Gezangen, in 1 deel gebonden, half leren band £3:5:0.
ROCCO DE VILLIERS KORAALBOEK, Psalmen en Gezangen 10/6.
DOORTMONT PSALMEN, Stafnotation 9/6.
DOORTMONT GEZANGEN, in Letteraccoorden. Prys 10/6.
DE HEER KORAALBOEK, Psalmen en Gezangen, in Cyferaccoorden 17/6.

PSALM- EN GEZANGBOEKEN.

PSALM- EN GEZANGBOEKEN, $5\frac{1}{4} \times 4\frac{1}{4}$ duim, sonder noten 1/5
PSALM- EN GEZANGBOEKEN, $5\frac{1}{4} \times 4\frac{1}{4}$ duim, 1ste verse noten (slappe band) 2/9
PSALMEN EN GEZANGEN, eerste vers op noten, $4\frac{3}{4} \times 2\frac{3}{4}$ duim 3/9
PSALMEN EN GEZANGEN, 1ste vers op noten, $4 \times 2\frac{1}{2}$ duim, 4/9, 5/9, 7/9, 9/9 en 10/9.
PSALMEN EN GEZANGEN, 1ste vers op noten $4\frac{3}{4} \times 2\frac{5}{8}$ (Verguld op Snee) . . 5/3
PSALMEN EN GEZANGEN, 1ste vers noten $5\frac{1}{2} \times 3$ duim 4/9.
PSALMEN EN GEZANGEN, 1ste vers noten 8×4 duim 7/-
AFSONDERLIK Gebind in Leerkassie 15/6, 18/-, 21/6 30/6
ALLE VERSE OP NOTE, 5×3 dm. 7/-, 9/-, 11/-, 13/-, 15/6, 17/-, 18/- 20/6
ALLE VERSE OP NOTE, $6 \times 3\frac{1}{2}$ dm. 18/- en 21/6
ALLE VERSE OP NOTEN, groot druk $6\frac{1}{2} \times 4$ duim, gebind in sterk leerband vergulde snee, 21/6. Dieto linneband 13/-.
Groot Psalmen en Gezangen, $9 \times 11\frac{1}{2}$. Alle verse noten, swart linnen 32/6.
Groot Psalmen en Gezangen, alle verse noten $9 \times 11\frac{1}{2}$, swart leer 52/6.
Idem $8\frac{3}{4} \times 5\frac{1}{2}$ linnen 26/-, zacht leder 43/-
PSALMEN, GEZANGEN $4\frac{1}{2} \times 6\frac{3}{4}$ Tonic Solfa 8/6.
36 Psalme in Afrikaans, berym deur Totius, musiek deur Jannasch; 9×6 duim Prys 6/-
50 Psalmen in Afrikaans (zonder muziek), berymd deur Totius 2/-
Nieuwe Melodieën voor enige der Psalmen en Gezangen, Stafnotation $10\frac{1}{2} \times 9$ 2/9
Nieuwe Melodieën voor enige Psalmen Tonic Solfa 1/-

BIJBELS.

BIJBELS, klein formaat $5\frac{3}{4} \times 3\frac{1}{2}$ dm. 1/9; 6×4 dm. 3/-; $6\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ dm., 4/-
BIJBELS MET DUIM INDEX, 6×4 , 7/6 en 11/-; $6\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$, 12/6. Gebonden in leer en met overslaande kanten.
BIJBELS $5\frac{3}{4} \times 4$ dm. zonder duim Index swart leer, goud opsnee 5/6 en idem met omslaande rand, 6/6.
BIJBELS met duim Index, 7×5 , 15/9; dezelfde „India Paper,” 7×5 , 26/6, gebonden in leer met overslaande kanten.
GROTE BIJBELS, $7\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{4}$ in linnen 6/-, in leer gebonden 8/6; $10\frac{1}{2} \times 7$ dm. grote druk in sterk linnen gebonden 12/-, in leer gebonden met vergulde snee, 15/-.
GROTE BIJBELS, 8×6 dm. met duim Index, gebonden in leer met overslaande kanten 18/6.
GROOT 40 BIJBELS $10\frac{1}{2} \times 7\frac{1}{4}$ dm., sterk gebonden, goud opsnee met duim Index 30/-.
GROTE BIJBEL 11×7 dm. sterk gebonden met duim index, zeer grote druk 27/6
GROTE BIJBEL $12\frac{3}{4} \times 9\frac{1}{2}$ zwart leder goud opsnee £3 15s. 0d.
GROTE BIJBEL $13 \times 10\frac{1}{2}$, Rood bruin leder met platen en koperen sloten £6:12:6.
STATEN BIJBELS, $17\frac{1}{2} \times 12$ dm., gebonden in rood juchtleer met koperen hoeken en knippen £9:0:0.
DIE VIER EVANGELIEË EN DIE PSALME, 6×4 dm. 9d. Dezelfde gebonden met goud opsnee 1/9.
PIETER KEUR STATENBIJBEL 3 delen gebonden in linnen banden £2:17:6.

WOORD VOORAF.

Bij het verschijnen van de drie-en-twintigste jaargang van onze Almanak, wil de Redactie de wens uitspreken, dat ook deze jaargang dezelfde goede ontvangst moge hebben als de vorigen. Wij hadden gaarne een levensbeschrijving van de ontslapen oud-ouderling A.D.W. Wolmarans opgenomen, doch hebben dat niet gedaan, daar wij hopen om dit het volgende jaar beter te kunnen doen, wanneer wij over meer gegevens hopen te beschikken.

DE REDACTIE.

Pretoria, 10 December 1928.

Whippet se kwaliteit berus nie op 'n geheim nie.

Die Whippet is **gebou** soos nog nooit 'n andere ligte kar gebou is nie, en—die Whippet is beproef soos nog nooit 'n andere ligte kar beproef is nie, en het iedere keer 'n glansryke oorwinning behaal.

Whippet

Vir betroubaarheid, spaarsaamheid, uithoudingsvermoë en lae onderhoudskoste is daar slegs een ligte kar die

WHIPPET

Alleen Agente vir die Transvaal

HAAK'S GARAGES Bep.

Kochstraat, PRETORIA.

Bus 769.

Telef. 1823-4-5.

Ook gevestig te

JOHANNESBURG, BENONI en ERMELO.

FEEST- EN VAKANTIEDAGEN.

Nieuwjaarsdag	Januarie 1.
Goede Vrijdag	Maart 29.
Paasmaandag	April 1
Hemelvaartsdag	Mei 9.
Pinksteren	Mei 19.
Empire Dag	Mei 24.
Uniedag	Mei 31.
Konings Verjaardag	Augustus 5.
Bank Vakantiedag	Oktober 7
Dingaansdag	Desember 16.
1ste Kerstdag	Desember 25.
2de Kerstdag	Desember 26.

SEIZOEN 1929.

Maart 21ste (Nacht en dag evening) Herfst begint.
Junie 22ste (korste dag) Winter begint.
September 24ste (Nacht en dag evening) Lente begint.
December 22ste (langste dag) Zomer begint.

ZONSVERDUISTERINGEN IN 1929.

In 1929 zullen twee Verduisteringen van de Zon plaats vinden.

1. *Volkomen Verduistering.*—Zichtbaar in Johannesburg gedeeltelik.

Grootte 0.60. Begin Mei 9; Middel: Zonsopgang,
Eind: 0.5 22 v.m. Greenwich Tyd.

2. *Ringvormige Verduistering.*—Zichtbaar in Johannesburg en Kaapstad gedeeltelik.

Johannesburg, Begin November 1, 12.25 n.m.; Middel: 13.37 n.m.; Eind: 14.42 n.m.; Grootte 0.42. Greenwich Tyd.
Kaapstad, Begin November, 12.40 n.m.; Middel 13.27 n.m.; Eind 14.12 n.m.; Grootte 0.16. Greenwich Tyd.

STANDARD BANK

VAN SUID-AFRIKA, BEPERK.
(Waarby ingelyf is DIE AFRIKAANSE BANK-
KORPORASIE, BEPERK).

*Bankiers vir die Ryksregering in Suid-Afrika en vir
die Regerings van Suid-Rhodesië, Noord-Rhodesië,
Niassaland en Tanganjeka.*

Londense Kantore:

10 Clementsilaan, Lombard St., Londen, O.S. 4
en 77 King William Straat, O.S. 4.
63 Londen Wall, O.S.2; 9 Northumberlandlaan, W.S.2.

Hoofkantoor in Suid-Afrika:

KAAPSTAD.

Nu-Yorkse Agentskap: 67 WALLSTRAAT.

GEREGISTREERDE KAPITAAL	-	£10,000,000
INGESKREWE KAPITAAL	-	£8,916,660
OPBETAALDE KAPITAAL	-	£2,229,165
RESERWEFONDS	-	£2,893,335
ONOPGEROEPE KAPITAAL	-	£6,687,495
		£11,809,995

*Bank- en Wisselkoersbesigheid van enige aard word
verrig. Spaarbank Departement Essayeringsde-
partement. Eksekuteurs- en Trustbesigheid word
ondernem.*

KOMMERSIËLE DIENS.—Di Bank het meer as 350
Takke en Agentskappe in Afrika en ander Kantore,
Agente en Korrespondente oor die hele Wêreld. Die
nousto voeling word met Handels- en Nywerheidstoe-
stande, lokaal sowel as oorsee, gehou, en kommersiële
en krediet inligtinge ontvang spesiale aandag. Hierdie
diens is tot die beskikking van Uitvoerders, Invoer-
ders, Fabrikante en andere wat begerig is handelsbe-
trekkinge aan te knoop met Suid- en Oos-Afrika.

11 JANUARIE.

1 Dinsdag	In den beginne schiep God den hemel en de aarde.—Gen. 1:1.
2 Woensdag	De Heere God heeft den mensch geformeerd uit het stof der aarde. —Gen. 2:7.
3 Donderdag	Adam, waar zijt gij!—Genesis 3:9.
4 Vrijdag	Ben ik mijns broeders hoeder?—Gen. 11:9.
5 Zaterdag	Enoch wandelde met God.—Gen. 2:24.
6 Zondag	Noach wandelde met God.—Gen. 6:9.
7 Maandag	Ga gij en uw gansche huis in de ark.—Gen. 7:1.
8 Dinsdag	Het gedichtsel van 's menschen hart is boos van zijne jeugd aan. —Gen. 8:21.
9 Woensdag	Mijnen boog heb ik u gegeven in de wolken.—Gen. 9:13.
10 Donderdag	Laat ons eenen naam voor ons maken.—Gen. 11:4.
11 Vrijdag	Ik zal U tot een groot volk maken en U zegenen.—Gen. 12:2.
12 Zaterdag	Laat er toch geen twisting zijn tussehen U en MIJ.—Gen. 13:8.
13 Zondag	Abraham gaf hem de tienden van alles.—Gen. 14:20.
14 Maandag	Abraham geloofde in den Heer.—Gen. 15:6.
15 Dinsdag	Van waar komt gij en waar gaat gij henen?—Gen. 16:8.
16 Woensdag	Wandel voor mijn aangezicht en wees oprecht.—Gen. 17:1.
17 Donderdag	Zou iets voor den Heer te wonderlijk zijn?—Gen. 18:14.
18 Vrijdag	Behoudt u om uws levens wil.—Gen. 18:17.
19 Zaterdag	Wat is u Hagar; vrees niet.—Gen. 21:17.
20 Zondag	God zal Zich Zelfen een Lam ten brandoffer voorzien.—Gen 22:8.
21 Maandag	Van den Heere is deze zaak voortgekomen.—Gen. 24:50.
22 Dinsdag	Ik ben met u.—Gen. 26:24.
23 Woensdag	Ik weet, den dag myns doods niet.—Gen. 27:2.
24 Donderdag	God Almachtig zegene u.—Gen. 28:3.
25 Vrijdag	God heeft hem niet toegelaten, om aan mij kwaad te doen.—Gen. 31:7.
26 Zaterdag	Ik ben geringer dan al de weldadigheid en trouw, die gij aan mij gedaan hebt.—Gen. 32:10.
27 Zondag	De God Israels, is God.—Gen. 33:20.
28 Maandag	Hoe zoude ik dan dit een zoo groot kwaad doen en zondigen tegen God?—Gen. 39:9.
29 Dinsdag	Ik vrees God.—Gen. 42:18.
30 Woensdag	Waarom hebt gij kwaad voor goed vergolden.—Gen. 44:4.
31 Donderdag	Op Uwe zaligheid wacht ik Heere!—Gen. 49:18.

HUPP GARAGE,

Agenten voor de-

Hupmobile, Fiat, Hudson en
Essex Motorkarren.

Harley-Davidson Motor
Rijwielen.

Wij specialiseren in het Reparereren van
enig soort Motor Voertuig.

GROTE SORTERING VAN ONDERDELEN
ALTOOS IN VOORRAAD.
DUCO SCHILDEREN, BEKLEDEN EN
VULKANISERING.

FOON 765. — Dag en Nachtdienst — BUS 694.

HUPP GARAGE,

GERARD H. BRAAK

236-240 PRETORIUSSTRAAT, PRETORIA.

1 Vrijdag	Bekeert u, want het koninkrijk der hemelen is nabij gekomen.—
Matth. 3:2.
2 Zaterdag	Brengt dan vruchten voort der bekering waardig.—Matth. 3:8.
3 Zondag	Gij zijt het zout der aarde.—Bath. 5:13.
4 Maandag	Laat zijn uw woord, ja, ja, neen, neen.—Matth. 5:37.
5 Dinsdag	Waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn.—Matth. 6:21.
6 Woensdag	Bidt en u zal gegeven worden.—Matth. 7:7.
7 Donderdag	Gaat in door de enge poort.—Matth. 7:13.
8 Vrijdag	Heer, indien gij wilt, gij kunt mij reinigen.—Matth. 8:2.
9 Zaterdag	Uwe zonden zijn u vergeven.—Matth. 9:2.
10 Zondag	Eerste Lijdensweek.—Volg mij.—Matth. 9:9.
11 Maandag	Geloofd gij, dat Ik dat doen kan.—Matth. 9:28.
12 Dinsdag	Gij hebt het om niet ontvangen: geeft het om niet.—Matth. 10:8.
13 Woensdag	De discipel is niet boven den meester.—Matth. 10:24.
14 Donderdag	Zalig is hy die aan Mij niet zal geërgerd worden.—Matth. 11:6.
15 Vrijdag	Komt herwaarts tot Mij, die vermoeid en belast zijt: Ik zal u
ruste geven.—Matth. 11:28.
16 Zaterdag	Wie met Mij niet is, die is tegen Mij.—Matth. 12:30.
17 Zondag	Tweede Lijdensweek.—De Zoon des mensen is een Heer ook van
den Sabbath.—Matth. 12:8.
18 Maandag	Een profeet is niet ongeëerd, dan in zijn huis.—Matth. 13:54.
19 Dinsdag	Geef gij hun te eten?—Matth. 14:16.
20 Woensdag	Heere behoud mij.—Matth. 14:30.
21 Dinsdag	Heere, gij Zoone Davids, ontferm U mijner.—Matth. 15:22.
22 Vrijdag	Gij zijt de Christus, de Zoon Gods.—Matth. 16:16.
23 Zaterdag	Hoort Hem.—Matth. 17:5.
24 Zondag	Derde Lijdensweek.—Wee dien mensch door welken de ergernis
komt.—Matth. 18:7.
25 Maandag	Hetgeen God samengevoegd heeft, scheidt de mensch niet.—
Matth. 19:6.
26 Dinsdag	Wie kan dan zalig worden?—Matth. 19:25.
27 Woensdag	Zoo wie onder u zal willen de eerste zijn, die zij Uw dienstknecht.
Matth. 20:18.
28 Donderdag	Want de Zoon des mensen is gekomen om zalig te maken, dat
verloren was.—Matth. 18:11.

KOOP PICKSTONE SE VRUGTEBOME WAAROM?

Omdat ons vir meer as 37 jaar aan alle kwekers 'n eerlike behandeling gegee het, en grootliks gehelp het om die

VRUGTE-INDUSTRIE

op 'n gesonde grondslag te vestig, en gedurende al hierdie jare is elke woord van raad in Afrikaans gepubliseer geword. Dit is, glo ons, 'n unieke rekord in die handelslewe van ons land.

Skryf om Geïllustreerde Pryslys, ens., aan

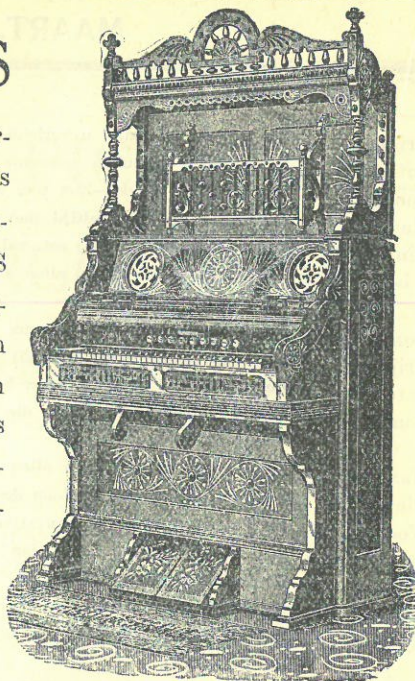
H. E. V. PICKSTONE & BR.,
BEPERK.
P.K. SIMONDIUM, K.P.

15 **MAART.**

1 Vrydag	Zie toe, dat niemand u verleide.—Marcus 13:3.
2 Zaterdag	Mijne woorden zullen geensins voorbijgaan.—Marcus 13:31.
3 Zondag	Vierde Lijdensweek.—Ziet toe, waakt en bidt.—Marcus 13:33.
4 Maandag	De armen hebt gij altijd met u.—Marcus 14:7.
5 Dinsdag	Een van u, die met Mij eet, zal Mij verraden.—Marcus 14:13.
6 Woensdag	Gij zult in dezen nacht, allen aan Mij geërgerd worden.—Marcus 14:27.
7 Donderdag	Blijft hier en waakt.—Marcus 14:34.
8 Vrydag	Niet wat ik wil, maar wat Gij wilt.—Marcus 14:36.
9 Zaterdag	De geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.—Marcus 14:38.
10 Zondag	Vijfde Lijdensweek.—Ziet, die mij verraadt is nabij.—Marcus 14:42.
11 Maandag	Zij Hem verlatende, zijn allen gevluht.—Marcus 14:50.
12 Dinsdag	Zijt gij de Christus, de zoon des gezegenden Gods.—Marcus 14:65.
13 Woensdag	En Petrus vandaar gegaan zijnde, weende.—Marcus 14:72.
14 Donderdag	Zijt Gij de Koning der Joden?—Marcus 15:2.
15 Vrydag	Kruis Hem.—Marcus 15:13.
16 Zaterdag	Hij heeft onze krankheden op zich genomen.—Jes. 53:4.
17 Zondag	Zesde Lijdensweek.—Als een lam werd Hij ter slachting geleid. Jes. 53:7.
18 Maandag	Alle, gij dorstigen, komt tot de wateren.—Jes. 55:1.
19 Dinsdag	Dit is mijn gebod, dat gij elkander liefhebt.—Joh. 15:12.
20 Woensdag	Gij zijt mijn vrienden, zoo gij doet, wat Ik u gebied.—Joh. 15:13.
21 Donderdag	Hebt goeden moed, ik heb de wereld overwonnen.—Joh. 16:33.
22 Vrydag	Al het mijne is het Uwe.—Joh. 17:10.
23 Zaterdag	Uw Woord is de waarheid.—Joh. 17:17.
24 Zondag	Palm Zondag. —Mijn koninkrijk is niet van deze.—Joh. 18:36.
25 Maandag	Van waar zijt gij?—Joh. 19:9.
26 Dinsdag	Ziet uw Koning.—Joh. 19:14.
27 Woensdag	Vrouw, zie uw zoon!—Joh. 19:26.
28 Donderdag	Zoon, zie uwe moeder.—Joh. 19:27.
29 Vrydag	Goede Vrijdag.—Het is volbracht.—Joh. 19:30.
30 Zaterdag	Die dag des Sabbaths was groot.—Joh. 19:31.
31 Zondag	Paaschfeest. —Hij is hier niet: maar Hij is opgestaan.—Lukas 24:6.

ORRELS

Van die kleinste Harmoniums vir die Huis tot die grootste Kerk-orrels, asook PIANOS en andere Musiek-Instrumente van beste en gewaarborgde maak en kwaliteit lewer uiters voordelig die ou beproefde Duits-Afrikaanse Huis.

R. MULLER

(OPGERIG 1882).

POSBUS 133 91—33 WATERKANTSTR.
KAAPSTAD.

Nuwe Katalogus en Pryslyste H.K.28 Gratis op aansoek.

R. MULLER het 'n spesiale afdeling vir die beroemde
Duitse

WAPENS en PATRONE

van gewaarborgde maak. Groot voorraad van MAUSERS, ook vir grootwild en met vérkykers vir skiet op groot afstande.—Enigste agent vir die beste
DUITSE JAGDKÖNIG HAELPATRONE.

17
APRIL.

1 Maandag

Dient den Heer met vreeze, en verheugt u met beving.—Psalm 2:16.

2 Dinsdag

In benauwdheid hebt Gij mij ruimte gemaakt.—Psalm 4:2.

3 Woensdag

Keer weder Heer, red mijne ziel.—Psalm 6:5.

4 Donderdag

Wat is de mensch, dat Gij zijner gedenkt?—Psalm 8:5.

5 Vrijdag

Laat de Heidenen weten dat zij menschen zijn.—Psalm 9:21.

6 Zaterdag

Sta op Heer, vergeet de ellendigen niet.—Psalm 10:12.

7 Zondag

De Heer snijde af alle vleierende lippen.—Psalm 12:4.

8 Maandag

Ik zal den Heer zingen, omdat Hij mij welgedaan heeft.—Psalm 13:6.

9 Dinsdag

Ik zal U hartelijk liefhebben, Heer mijner sterkte.—Psalm 18:2.

10 Woensdag

De Hemelen vertellen Gods eer.—Psalm 22:20.

11 Donderdag

Wees niet verre van mij.—Psalm 22:20.

12 Vrijdag

De Heer is mijn Herder, mij zal niets ontbreken.—Psalm 23:1.

13 Zaterdag

Heer, maak mij Uwe wegen bekend.—Psalm 25:4.

14 Zondag

Wacht op den Heer, en zijt sterk.—Psalm 27:14.

15 Maandag

Heer, wees mij een helper.—Psalm 30:11.

16 Dinsdag

Mijne tijden zijn in Uwe hand.—Psalm 31:16.

17 Woensdag

Mijne zonden maakte ik u bekend.—Psalm 32:5.

18 Donderdag

De raad des Heeren bestaat in eeuwigheid.—Psalm 34:11.

19 Vrijdag

Smaakt en ziet dat de Heere goed is.—Psalm 34:9.

20 Zaterdag

Heere, Uwe goedertierenheid is in de hemelen.—Psalm 30:6.

21 Zondag

Wentel uwen weg op den Heer.—Psalm 37:5.

22 Maandag

Verlaat mij niet o Heer, mijn God.—Psalm 38:22.

23 Dinsdag

Een ieder mensch hoe vast hij staat is ijdelheid.—Psalm 39:6.

24 Woensdag

Mijn God, vertoef niet.—Psalm 40:18.

25 Donderdag

Genees mijne ziel, want ik heb tegen U gezondigd.—Psalm 41:5.

26 Vrijdag

Zend uw lichten, uwe waarheid, dat die mij leiden.—Psalm 43:3.

27 Zaterdag

In God roemen wij den ganschen dag.—Psalm 44:9.

28 Zondag

Mijne ziel dorst naar God, naar den levenden God.—Psalm 42:3.

29 Maandag

God is ons een toevlucht en een Sterkte.—Psalm 46:2.

30 Dinsdag

Werp uwe zorg op den Heer en Hij zal u onderhouden.—Psalm 55:23.

Plant 'n Goeie Boom en eet Lekker Vrugte.

Vriende, dis alweer die tyd om geënte vrugte-
bome te plant. Ons eet nie alleen graag lekker appels,
perskes, pruime, pere, appelkose, vye, druiwe, amandels,
okkerneute, moerbeï, ens. ens., nie maar ons wil ook
graag die soorte vir die mark aanplant.

Daar ons al vir meer as 25 jaar vrugte kweek vir die
Mark en Huishoudelik gebruik en ook vrugtebome
kweek vir meer as 20 jaar, weet ons presies watter soorte
die beste is.

Elke soort boom word eers self deur ons beproef vóóordat
ons die boom aan ons ondersteuners aanbied.
Eerlikheid en goeie behandeling is ons oogmerk.

Skryf aan ons en vra ons beskrywende Katalogus en
Pryslys vir 1929.

Ons Adres is:—

G. P. BRITS & BROER,

Geregistreerde Vrugteboomkwekers,

P.K. JACHTFONTEIN, OOR JOHANNESBURG.

1 Woensdag	Vertrouw op den Heer met uw gansche hart.—Spreuken 3:5.
2 Donderdag	De weg des goddeloozen is donkerheid.—Spreuken 4:19.
3 Vrijdag	Ga tot de mieren gij luiaard, zie hare wegen en word wijs.—
Spreuken 6:6.
4 Zaterdag	De vreeze des Heeren is, te haten het kwade.—Spreuken 8:13.
5 Zondag	Die Mij vindt, vindt het leven.—Spreuken 8:35.
6 Maandag	De hand des vlijtigen maakt rijk.—Spr. 10:4.
7 Dinsdag	Als er geen wijze raadslagen zijn, vervalt het volk.—Spreuken
11:14.
8 Woensdag	Die naar raad hoort is wijs.—Spreuken 12:14.
9 Donderdag	Hemelvaartsdag. —Hij werd opgenomen in den hemel.—Lucas 24:5.
10 Vrijdag	De uitgestelde hoop krenkt het hart.—Spreuken 13:12.
11 Zaterdag	Het hart kent zijne eigene bittere droefheid.—Spreuken 14:10.
12 Zondag	Het is mij goed nabij God te wezen.—Psalm 73:28.
13 Maandag	Nijd is verrotting der beenderen.—Spreuken 15:30.
14 Dinsdag	Wie hoog is van hart, is den Heere een gruwel.—Spreuken 16:5.
15 Woensdag	De Heer proeft de harten.—Spreuken 17:3.
16 Donderdag	De naam des Heeren is een sterke toren.—Spreuken 18:10.
17 Vrijdag	Die zich den arme ontfermt, leent den Heer.—Spreuken 19:17.
18 Zaterdag	Tweeërlei weegsteen, tweeërlei efa is den Heer een gruwel.—Spreu-
ken 20:10.
19 Zondag	Pinksterdag. —Zij werden vervuld met den Heiligen Geest.—Hand.
2:4.
20 Maandag	Die blijdschap liefheeft, die zal gebrek lijden.—Spreuken 21:17.
21 Dinsdag	Rijken en armen ontmoeten elkaar: de Heere heeft ze allen ge-
maakt.—Spreuken 22:2.
22 Woensdag	Zet de oude palen niet terug.—Spreuken 23:10.
23 Donderdag	Spaar uwen voet van het huis uws naasten.—Spreuken 25:14.
24 Vrijdag	Beroem niet over den dag van morgen.—Spreuken 27:1.
25 Zaterdag	IJzer scherpt men met ijzer.—Spreuken 27:17.
26 Zondag	De Heer is nabij allen, die Hem aanroepen.—Psalm 145:20.
27 Maandag	Als er geen profetie is, wordt het volk ontbloot.—Spreuken 29:16.
28 Dinsdag	Armoede of rijkdom geef mij niet: voed mij met het brood mijns
bescheiden deels.—Spreuken 30:8.
29 Woensdag	Wij zijn van gisteren en weten niet.—Job 8:9.
30 Donderdag	Zal het goed zijn als God U zal onderzoeken.—Job 13:9.
31 Vrijdag	Zie God is groot en wij begripen Hem niet.—Job 36:26.

20
JUNIE.

1 Zaterdag	Niemand heeft ooit God gezien.—Joh. 1:18.
2 Zondag	Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt.—Joh. 1:29.
3 Maandag	Wat zoekt gij?—Joh. 1:39.
4 Dinsdag	En Jezus was ook genood.—Joh. 2:2.
5 Woensdag	Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien.—Joh. 3:3.
6 Donderdag	God is geest.—Joh. 4:24.
7 Vrijdag	Hij moet wassen, maar ik minder worden.—Joh. 3:30.
8 Zaterdag	Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven.—Joh. 3:36.
9 Zondag	Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft.—Joh. 3:16.
10 Maandag	Ga heen, uw zoon leeft.—Joh. 4:50.
11 Dinsdag	Zondigt niet meer, opdat u niet wat ergers geschiede.—Joh. 5:14.
12 Woensdag	Onderzoekt de Schriften.—Joh. 5:39.
13 Donderdag	Deze is waarlijk de profeet, die in de wereld gekomen is.—Joh. 6:14.
14 Vrijdag	Ik ben het, zijt niet bevreesd.—Joh. 6:29.
15 Zaterdag	Heere geef ons altijd dit brood.—Joh. 6:34.
16 Zondag	Die tot Mij komt, zal ik geensins uitwerpen.—Joh. 6:37.
17 Maandag	Ik ben het brood des levens.—Joh. 6:48.
18 Dinsdag	Die dit brood eet, zal in der eeuwigheid leven.—Joh. 6:58.
19 Woensdag	Zoo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke.—Joh. 7:37.
20 Donderdag	Ik ben het licht der wereld.—Joh. 3:12.
21 Vrijdag	Indien dan de Zoon u zal wijsgemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk mijne discipelen zijn.—Joh. 8:31.
22 Zaterdag	Een ding weet ik, dat ik blind was, en nu zie.—Joh. 9:25.
23 Zondag	Wilt gijlieden ook niet weggaan.—Joh. 6:67.
24 Maandag	Ik ben de goede Herder.—Joh. 10:11.
25 Dinsdag	Mijne schapen hooren Mijne stem.—Joh. 10:27.
26 Woensdag	Ik en de Vader zijn één.—Joh. 10:30.
27 Donderdag	Ik ben de opstanding en het leven.—Joh. 11:25.
28 Vrijdag	De Meester is daar en Hij roept u.—Joh. 11:28.
29 Zaterdag	Die zijn leven liefheeft, zal het verliezen.—Joh. 12:25.
30 Zondag	Indien gij in Mijn woord blijft, zoo zijt gij waarlijk Mijne discipelen.—Joh. 8:26.

21
JULIE.

1 Maandag	Ik de Heer heb hunne smarten bekend.—Exodus 3:7.
2 Dinsdag	Steek uw hand wederom in uwen boezem.—Exodus 4:7.
3 Woensdag	Mozes nam de staf Gods in zijne hand.—Exodus 4:20.
4 Donderdag	Gij zult bekennen dat ik de Heer uw God ben.—Exodus 6:6.
5 Vrijdag	Laat Mijn volk trekken, dat zij Mij dienen.—Exodus 8:1.
6 Zaterdag	Dit is de vinger Gods.—Exodus 8:9.
7 Zondag	Bidt vurig voor mij.—Exodus 8:28.
8 Maandag	De Heer zal voor u strijden en gij zult stil zijn.—Exodus 14:14.
9 Dinsdag	De Heer is mijn Kracht en mijn Lied.—Exodus 15:2.
10 Woensdag	O Heer wie is als gij onder de Goden?—Exodus 15:11.
11 Donderdag	Ik ben de Heer, uw Heelmeester.—Exodus 15:26.
12 Vrijdag	Morgen zult gij de heerlijkheid Gods zien.—Exodus 16:7.
13 Zaterdag	Waarom verzoekt gij den Heer.—Exodus 17:2.
14 Zondag	Gedenk den Sabbatdag, dat gij dien heiligt.—Exodus 20:8.
15 Maandag	De gansche aarde is mijn.—Exodus 19:5.
16 Dinsdag	Gij zult geen weduwe noch wees beledigen.—Exodus 22:22.
17 Woensdag	Ik ken u bij name.—Exodus 33:12.
18 Donderdag	Aaron zweeg stil.—Leviticus 10:3.
19 Vrijdag	Voor het grijze haar zult gij opstaan.—Leviticus 19:32.
20 Zaterdag	Zou dan des Heeren Hand verkort worden?—Numeri 11:23.
21 Zondag	Och of al het volk des Heeren, profeten waren.—Numeri 11:29.
22 Maandag	O, God, heel haar toch.—Numeri 12:13.
23 Dinsdag	Hoe lang zal Mij dat volk tergen?—Numeri 14:11.
24 Woensdag	God is geen man, dat Hij liegen zoude.—Numeri 23:19.
25 Donderdag	Spreek niet meer tot mij van deze zaak.—Deuteronomium 3:26.
26 Vrijdag	De Heer uw God is een barmhartig God.—Deut. 4:31.
27 Zaterdag	Hoor Israel, de Heer, onze God, is een eenig Heer.—Deut. 6:4.
28 Zondag	Wacht u, dat gij den Heer niet vergeet.—Deut. 6:12.
29 Maandag	Gij zult den Heer uwen God liefhebben.—Deut. 6:5.
30 Dinsdag	Gij zult den vreemdeling liefhebben.—Deut. 10:19.
31 Woensdag	De mensch leeft van het brood niet alleen.—Deut. 8:3.

22
AUGUSTUS.

1 Donderdag	Wordt behouden van dit verkeerd geslacht.—Hand. 2:40.
2 Vrijdag	Zilver en goud heb ik niet, wat ik heb geef ik u.—Handelingen 3:6.
3 Zaterdag	Betast u en bekeert u.—Handelingen 3:19.
4 Zondag	De zaligheid is in geen anderen.—Handelingen 4:12.
5 Maandag	Wij kunnen niet nalaten te spreken wat wij gezien en gehoord hebben.—Handelingen 4:20.
6 Dinsdag	Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de menschen.—Hand 5:29.
7 Woensdag	Indien iets uit God is, gij kunt het niet breken.—Hand. 5:39.
8 Donderdag	De Allerhoogste woont niet in tempelen met handen gemaakt.—Hand. 7:48.
9 Vrijdag	Heere reken hun deze zonde niet toe.—Hand. 7:60.
10 Zaterdag	Verstaat gij ook, wat gij leest.—Hand. 8:30.
11 Zondag	Geef met alle vrijmoedigheid uwe dienstknechten Uw woord te spreken.—Hand. 4:29.
12 Maandag	Ik geloof dat Jezus Christus de zoon van God is.—Hand. 8:37.
13 Dinsdag	Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?—Hand. 9:6.
14 Woensdag	Hetgeen God gereinigt heeft zult gij niet gemeen maken.—Hand. 10:15.
15 Donderdag	God is geen aannemer des persoons.—Hand. 10:34.
16 Vrijdag	God was met hem.—Hand. 10:38.
17 Zaterdag	God heeft Hem (Jezus) uit de dooden opgewekt.—Hand 13:30.
18 Zondag	Gode zijn al Zijne werken van eeuwigheid bekend.—Hand. 15:18.
19 Maandag	Wat moet ik doen opdat ik zalig worde.—Hand. 16:30.
20 Dinsdag	Wij zijn ook Zijn geslacht.—Hand. 7:18.
21 Woensdag	Zijt niet bevreesd, maar spreek en zwijg niet.—Hand. 18:9.
22 Donderdag	Het is zaliger te geven, dan te ontvangen.—Hand. 20:35.
23 Vrijdag	Ik zal u ver tot de Heidenen zenden.—Hand. 22:21.
24 Zaterdag	Gij beweegt mij bijna een Christen te worden.—Hand. 26:27.
25 Zondag	Ik heb niet achtergehouden, dat ik u niet zou verkondigd hebben den ganschen raad Gods.—Hand. 20:27.
26 Maandag	Ik ben de eerste en de laatste.—Openbaring 1:7.
27 Dinsdag	Zie, ik sta aan de deur en ik klop.—Openbaring 3:20.
28 Woensdag	Zalig zijn de dooden, die in den Heer sterven, van nu aan.—Openbaring 14:13.
29 Donderdag	Die overwint zal alles beërven.—Openbaring 21:7.
30 Vrijdag	Die dorst heeft die kome.—Openbaring 22:17.
31 Zaterdag	Ik bevele u Gode en den woorden Zijner genade.—Hand. 20:32.

23
SEPTEMBER.

1 Zondag	Al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw.—Jes. 1:18.
2 Maandag	Zegt den rechtvaardige, dat het hem wel zal gaan.—Jes. 3:10.
3 Dinsdag	God is met ons.—Jes. 8:10.
4 Woensdag	Wachter, wat is er van de nacht.—Jes. 20:11.
5 Donderdag	Heere, gij zijt mijn God; U zal ik verhoogen.—Jes. 25:1.
6 Vrijdag	Heere, Gij zult ons vrede bestellen.—Jes. 26:12.
7 Zaterdag	God is wonderlijk van raad, Hij is groot van daad.—Jes. 28:29.
8 Zondag	De Heere is onze Koning.—Jes. 33:22.
9 Maandag	Alle volken zijn als niets voor hem.—Jes. 40:17.
10 Dinsdag	Waarom zegt gij: mijn weg is voor den Heer verborgen.—Jes. 40:27.
11 Woensdag	Ik, Ik ben het, die uwe overtredingen uitdelg.—Jes. 43:25.
12 Donderdag	Ik formeer het licht en schep de duisternis.—Jes. 45:7.
13 Vrijdag	Wendt U naar Mij toe, wordt behouden, alle gij einden der aarde.—Jes. 45:22.
14 Zaterdag	Mijn raad zal bestaan: Ik zal al mijn welbehagen doen.—Jes. 46:18.
15 Zondag	Ik ben de Heer, die u leidt op den weg, dien gij gaan moet.—Jes. 48:4.
16 Maandag	De goddeloozen hebben geen vrede, zegt de Heer.—Jes. 48:22.
17 Dinsdag	Kan ook eene vrouw haren zuigeling vergeten.—Jes. 49:15.
18 Woensdag	Ik, ik ben het, die U troost.—Jes. 51:22.
19 Donderdag	Hoe lieflijk zijn op de bergen de voeten desgenen die het goede boodschapt.—Jes. 52:7.
20 Vrijdag	Waarlijk, Hij heeft onze krankheden op Zich genomen.—Jes. 53:4.
21 Zaterdag	Maak de plaats Uwer tent wijd.—Jes. 54:2.
22 Zondag	Alle gij dorstigen, komt tot de wateren.—Jes. 55:1.
23 Maandag	Ik woon bij diesa, die van een verbrijzelden en nederigen geest is.—Jes. 57:15.
24 Dinsdag	De Heer zal U wezen tot een eeuwig licht.—Jes. 60:19.
25 Woensdag	Zie uw heil komt.—Jes. 62:11.
26 Donderdag	Gij zijt toch onze Vader.—Jes. 63:16.
27 Vrijdag	Het zal geschieden, eer zij roepen, zal ik antwoorden.—Jes. 65:24.
28 Zaterdag	Ik zal u zijn, als dien zijne moeder troost, zoo zal ik u troosten.—Jes. 66:13.
29 Zondag	Zoekt den Heer, terwijl Hij te vinden is.—Jes. 55:6.
30 Maandag	Zie ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd.—Jes. 49:16.

24
OKTOBER.

1 Dinsdag	Ik schaam mij het Evangelie van Christus niet.—Rom. 1:16.
2 Woensdag	Die een ander leert, leert gij u zelve niet!—Rom. 2:21.
3 Donderdag	Door de wet is de kennis der zonde.—Rom. 3:20.
4 Vrijdag	De mensch wordt door het geloof gerechtvaardigd.—Rom. 3:28.
5 Zaterdag	Zalig is de man, welken de Heer de zonde niet toerekent.—Rom. 4:8.
6 Zondag	Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit geloof, hebben vrede by God.—Rom. 5:1.
7 Maandag	De verdrukking werkt lijdzaamheid.—Rom. 5:3.
8 Dinsdag	Zullen wij in de zonde blijven liggen, op dat de genade te meerder worde?—Rom. 6:1.
9 Woensdag	Dat de zonde niet heersche in uw sterfelijk lichaam.—Rom. 6:12.
10 Donderdag	De bezoldiging der zonde is de dood.—Rom. 6:23.
11 Vrijdag	Ik ellendig mensch! wie zal mij verlossen uit het lichaam dezer dood.—Rom. 7:24.
12 Zaterdag	Zoo iemand den Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe.—Rom. 8:9.
13 Zondag	Deze Geest getuige met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn.—Rom. 8:16.
14 Maandag	Wij zijn in hope zalig geworden.—Rom. 8:24.
15 Dinsdag	Zoo is het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.—Rom. 10:17.
16 Woensdag	Zijt niet hooggevoelende, maar vreest.—Rom. 11:20.
17 Donderdag	De genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwlijk.—Rom. 12:29.
18 Vrijdag	Uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen.—Rom. 11:36.
19 Zaterdag	Wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds.—Rom. 12:1.
20 Zondag	Zegent hen, die u vervolgen: zegent en vervloekt niet.—Rom. 12:14.
21 Maandag	De liefde doet den naaste geen kwaad.—Rom. 16:23.
22 Dinsdag	Al wat uit het Geloof niet is, dat is zonde.—Rom. 14:23.
23 Woensdag	De God der Vredes zijn met u allen.—Rom. 15:33.
24 Donderdag	Een dubbelhartig man is ongestadig in al zijn wegen.—Jacobus 1:8.
25 Vrijdag	Zijt niet vele meesters.—Jak 3:1.
26 Zaterdag	Vernedert U voor den Heer en Hij zal u verhoogen.—Jac. 4:10.
27 Zondag	Zijt daders des Woords en niet alleen hoorders.—Jac. 1:22.
28 Maandag	Indien de Heere wil en wij leven, zoo zullen wij dit of dat doen.—Jac. 5:24.
29 Dinsdag	Belijdt elkander de misdaden.—Joh. 5:16.
30 Woensdag	Is iemand onder U in lijden? dat hij bidde.—Jac. 5:13.
31 Donderdag	Het is niet desgenen, die wil, noch desgenen, die loopt, maar des ontfermenden Gods.—Rom. 9:16.

25
NOVEMBER.

1 Vrijdag	Kiest u heden, wien gij dienen zult.—Joz. 24:15.
2 Zaterdag	Ik ga heden den weg der gansche aarde.—Joz. 23:14.
3 Zondag	De Heer maakt arm en maakt rijk.—Samuel 2:7.
4 Maandag	Die mij eeren, zal ik eeren.—1 Sam. 2:30.
5 Dinsdag	Spreek Heer, want Uw knecht hoort.—1 Sam. 3:10.
6 Woensdag	Wie zou kunnen bestaan voor het aangezicht van den Heer.—1 Sam. 6:20.
7 Donderdag	Tot hertoe heeft ons de Heer geholpen.—1 Sam. 7:12.
8 Vrijdag	God zal met u zijn.—1 Sam. 10:7.
9 Zaterdag	Ziet, hoe groote dingen de Heer bij u gedaan heeft.—1 Sam. 12:24.
10 Zondag	Gehoorzamen is beter dan slachtoffer.—1 Sam. 15:22.
11 Maandag	De mensch ziet aan, wat voor oogen is, maar de Heer ziet het hart aan.—1 Sam. 16:7.
12 Dinsdag	Er is maar als eene schrede tusschen mij en tusschen den dood.—1 Sam. 20:3.
13 Woensdag	David sterkte zich in den Heer zijnen God.—1 Sam. 30:6.
14 Donderdag	De Heere nu doe wat goed is in zijne oogen.—2 Sam. 10:12.
15 Vrijdag	Gij zijt die man.—2 Sam. 12:7.
16 Zaterdag	Gij zijt mijne lamp, o Heer.—2 Sam. 22:29.
17 Zondag	Ik ga heen in den weg der gansche aarde.—1 Kon. 2:2.
18 Maandag	Begeer wat ik u geven zal.—1 Kon. 3:5.
19 Dinsdag	Geef uw knecht een verstandig hart.—1 Kon. 3:9.
20 Woensdag	Hoe lang hinkt gij op twee gedachten.—1 Kon. 18:21.
21 Donderdag	Ik alleen ben overgebleven.—Kon. 19:10.
22 Vrijdag	Die zich aangordt, beroeme zich niet, als die zich losmaakt.—1 Kon. 20:11.
23 Zaterdag	Vraag toch heden naar het Woord des Heeren.—1 Kon. 22:5.
24 Zondag	Is het wel met u?—2 Kon. 4:26.
25 Maandag	Wasch u en gij zult rein zijn.—2 Kon. 5:14.
26 Dinsdag	Vrees niet, want die bij ons zijn zijn meer dan die bij hen zijn.—2 Kon. 6:16.
27 Woensdag	Geef bevel aan uw huis: gij zult sterven en niet leven.—2 Kon. 20:1.
28 Donderdag	Zouden wij het goede van God ontvangen en het kwade niet ontvangen.—Job 1:10.
29 Vrijdag	Heeft niet de mensch een strijd op aarde.—Job. 7:1.
30 Zaterdag	De mensch van eene vrouw geboren, is kort van dagen en zat van onrust.—Job. 14:1.

26
DECEMBER

1 Zondag	Eerste Advent Zondag.—Hij zal zijn volk zalig maken van hunne zonden.—Matth. 1:21.
2 Maandag	Wij prediken Christus, den gekruisigde.—1 Kor. 1:23.
3 Dinsdag	God heeft den wasdom gegeven.—1 Kor. 3:6.
4 Woensdag	Wij zijn Gods medearbeiders.—1 Kor. 3:9.
5 Donderdag	Weet gij niet dat gij Gods tempel zijt.—Kor. 3:16.
6 Vrijdag	Die mij oordeelt is de Heer.—1 Kor. 4:4.
7 Zaterdag	Waarom lijdt gij niet liever ongelijk.—1 Kor. 6:7.
8 Zondag	Tweede Advent Zondag.—Bereidt den weg des Heeren.—Marcus 1:3.
9 Maandag	Vliedt de hoerery.—1 Kor. 6:18.
10 Dinsdag	Gij zijt duur gekocht.—1 Kor. 7:23.
11 Woensdag	De gedaante dezer wereld gaat voorbij.—1 Kor. 7:31.
12 Donderdag	De kennis maakt opgeblazen, maar de liefde sticht.—1 Kor. 8:1.
13 Vrijdag	Weet gij niet dat degenen die heilige dingen bedienen van het heilige eten?—1 Kor. 9:12.
14 Zaterdag	Zoo dan, die meent te staan, zie toe dat hij niet valle.—1 Kor. 10:12.
15 Zondag	Derde Advent Zondag.—Gij zult een Zoon baren, en Zijnen naam heeten Jezus.—Lucas 1:31.
16 Maandag	Niemand zoeken dat zijns zelfs is.—1 Kor. 10:24.
17 Dinsdag	Weest mijne navolgers.—1 Kor. 11:1.
18 Woensdag	IJvert naar de beste gaven.—1 Kor. 12:31.
19 Donderdag	De meeste van deze is de liefde.—1 Kor. 13:13.
20 Vrijdag	Jaagt de liefde na.—1 Kor. 14:1.
21 Zaterdag	Kwade samensprekingen bederven goede zeden.—1 Kor. 15:33.
22 Zondag	Vierde Advent Zondag.—Het Woord is vleesch geworden.—Joh. 1:14.
23 Maandag	Waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid.—2 Kor. 3:17.
24 Dinsdag	Wij gelooven, daarom spreken wij.—1 Kor. 4:13.
25 Woensdag	Kerstfeest.—Een kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven. Jes. 9:5.
26 Donderdag	Ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u, dan Jezus Christus en dien gekruisigd.—1 Kor. 2:2.
27 Vrijdag	De dingen die men niet ziet, zijn eeuwig.—2 Kor. 4:16.
28 Zaterdag	Wij hebben altijd goeden moed.—2 Kor. 5:6.
29 Zondag	God was in Christus de wereld met Zich Zelfen verzoenende.—2 Kor. 5:19.
30 Maandag	De droefheid naar God werkt een onberouwlijke bekeering tot zaligheid.—2 Kor. 7:10.
31 Dinsdag	Zie, Ik maak alle dingen nieuw.—Openbaring 21:5.

27
JANUARIE.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.		Zons	
				Opg.	Ond.
Week.	Maand.			Spoorweg-tijd.	
		Januarie 2	Laatste Kwartier	8.44 n.m.	
		Januarie 11	Nieuwe Maan	2.28 n.m.	
		Januarie 18	Eerste Kwartier	5.15 n.m.	
		Januarie 25	Volle Maan	9.09 n.m.	
D	1	Verschijning van de Almanak der Ned. Herv. Kerk, 1907.		v.m. 5 20	n.m. 7 02
W	2			5 20	7 02
D	3			5 21	7 02
V	4			5 21	7 02
Z	5			5 22	7 02
Z	6	Eerste dienst in de eerste kerk te Kaapstad, 1704. Inzwering van President M. W. Pretorius, 1857. De Vierkleur voor het eerst te Potchefstroom gehesen, 1857.		5 23	7 03
M	7	Ds. L. E. Brandt bevestigd te Niezijs, Nederl. 1901.		5 24	7 03
D	8			5 25	7 03
W	9	Ds. P. van Drimmelen te Pietersburg bevestigd, 1915.		5 25	7 03
D	10			5 26	7 03
V	11	Ds. A. J. Barger geordend te Boven Smilde, 1914. Afscheiding van de Geref. Kerk in Z.A. 1850.		5 27	7 03
Z	12	Ds. J. J. Kuhn te Zwarttruggens bevestigd, 1916.		5 27	7 04
Z	13			5 28	7 04
M	14	De Herv. Kerk te Wolmaransstad ingewijd, 1911.		5 29	7 04
D	15			5 30	7 04
W	16			5 31	7 04
D	17			5 32	7 04
V	18	Eerste Gekombineerde Kerkvergadering aan die Kaap gehouden, 1746.		5 32	7 03
Z	19			5 33	7 03
Z	20			5 34	7 03
M	21	De Herv. Gemeente van Rustenburg gesticht, 1850. Dr. H. C. M. Fourie bevestigd te Erasmus, 1911.		5 35	7 03
D	22	Ds. C. Rautenbach bevestigd te Erasmus, 1927.		5 35	7 03
W	23			5 36	7 03
D	24	Ds. J. J. Prinsloo te Krugersdorp bevestigd, 1920.		5 36	7 02
V	25			5 37	7 02
Z	26			5 38	7 02
Z	27	Ds. A. J. Begemann te Pretoria bevestigd, 1861.		5 39	7 01
M	28			5 40	7 01
D	29			5 40	7 00
W	30			5 41	7 00
D	31			5 41	6 59

FEBRUARIE.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		Opg.	Ond.
		Februaria 1 Laatste Kwartier	4.10 n.m.	
		Februaria 9 Nieuwe Maan	7.55 n.m.	
		Februaria 17 Eerste Kwartier	2.22 n.m.	
		Februaria 23 Volle Maan	8.59 n.m.	
			Spoorweg-tijd.	
V	1	De Herv. Kerk te Eendracht ingewijd, 1919.	v.m.	n.m.
Z	2		5 42	6 59
Z	3		5 43	6 48
M	4		5 44	6 57
D	5	De H. P. Wolmarans te Pietersburg bevestigd, 1927-	5 45	6 57
W	6	De Hervormde Kerk te Heilbron ingewijd, 1916.	5 45	6 56
D	7		5 46	6 55
V	8		5 46	6 55
Z	9		5 47	6 54
Z	10		5 48	6 53
M	11		5 49	6 53
D	12		5 49	6 52
W	13		5 50	6 52
D	14		5 50	6 52
V	15		5 51	6 51
Z	16	Ds. L. E. Brandt te Johannesburg bevestigd, 1908.	5 52	6 51
Z	17		5 52	6 50
M	18	Dr. Martin Luther gestorven, 1546.	5 53	6 49
D	19		5 54	6 48
W	20	Gemeente Ventersdorp gesticht, 1892.	5 55	6 47
D	21		5 55	6 47
V	22	De eerste Hervormde Kerk van Pretoria ingewijd, 1857.	5 56	6 46
Z	23	De Vierkleur voor het eerst te Pretoria gehesen, 1857.	5 57	6 45
Z	24	De Herv. Kerk te Potchefstroom ingewijd, 1866.	5 58	6 44
M	25	De Herv. Kerk te Pretoria ingewijd, 1905.	5 59	6 42
D	26	Ds. Jac. van Belkum te Varik ingezegend, 1877.	6 00	6 41
W	27	Amajuba, 1881. De Herv. Gemeente van Johannesburg ge- sticht, 1895.	6 00	6 41
D	28	Ds. P. van Drimmelen overleden in Humpata, 1919.	6 01	6 40
			6 01	6 39

MAART.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		Opg.	Ond.
		Maart 3 Laatste Kwartier	1.09 n.m.	
		Maart 11 Nieuwe Maan	10.37 n.m.	
		Maart 18 Eerste Kwartier	9.42 n.m.	
		Maart 25 Volle Maan	9.46 n.m.	
			Spoorweg-tijd.	
V	1	Ds. D. F. Erasmus hulpprediker Kaapstad, 1918.	v.m.	n.m.
Z	2		6 02	6 37
Z	3		6 03	6 35
M	4	Hoeksteen van de Herv. Kerk te Ermelo gelegd, 1910.	6 03	6 34
D	5		6 04	6 34
W	6		6 04	6 32
D	7	Ds. P. van Drimmelen te Zeerust bevestigd, 1907.	6 05	6 31
		Ds. A. R. Smit te Pietermaritzburg bevestigd, 1925.	6 05	6 30
V	8		6 05	6 29
Z	9		6 06	6 28
Z	10		6 06	6 27
M	11		6 07	6 27
D	12		6 07	6 26
W	13		6 08	6 25
D	14		6 08	6 24
V	15		6 09	6 23
Z	16		6 09	6 22
Z	17		6 10	6 21
M	18		6 10	6 20
D	19		6 11	6 19
W	20	Oudl. Röcher te Ventersdorp overleden, 1912.	6 11	6 18
D	21	Ds. A. J. G. Oosthuizen te Germiston bevestigd, 1924.	6 11	6 17
V	22		6 12	6 16
Z	23		6 12	6 15
Z	24		6 13	6 14
M	25	Herv. Kerk te Potgietersrust ingewijd, 1922.	6 13	6 13
			6 14	6 12
W	27	Ds. M. J. Goddefroy te Middelburg bevestigd, 1905.	6 15	6 10
D	28	De nieuwe Herv. Kerk te Ventersdorp ingewijd, 1913.	6 15	6 11
V	29		6 16	6 09
Z	30		6 16	6 08
Z	31		6 17	6 06

APRIL.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		Opg.	Ond.
		April 2 Laatste Kwartier	9.29 v.m.	
		April 9 Nieuwe Maan	10.33 n.m.	
		April 16 Eerste Kwartier	4.09 n.m.	
		April 23 Volle Maan	11.47 n.m.	
			Spoorweg- tijd.	
M	1	Dr. J. H. Greyvenstein hoogleraar te Pretoria, 1917. Dr. S. P. Engelbrecht hoogleraar te Pretoria, 1921.	v.m. 6 17	n.m. 6 05
D	2		6 17	6 04
W	3	De Nieuwe Psalm-berijming in Z.A. ingevoerd, 1775.	6 18	6 03
D	4		6 18	6 01
V	5		6 19	6 00
Z	6	Van Riebeeck geland in Tafelbaai, 1652. Herv. Gemeente van Chrissiesmeer gesticht, 1892.	6 19	5 59
Z	7		6 20	5 58
M	8		6 20	5 58
D	9	Ds. L. E. Brandt te Pietersburg bevestigd, 1904.	6 20	5 58
W	10		6 20	5 57
D	11	Ds. J. J. Prinsloo te Standerton bevestigd, 1919.	6 21	5 56
V	12	De Herv. Kerk te Bronkhorstspuit ingewijd, 1913.	6 21	5 55
Z	13	Oudl. M. J. Prinsloo van Witfontein overleden, 1892.	6 22	5 54
Z	14		6 22	5 53
M	15	Hoeksteen oude Kerk Ventersdorp gelegd, 1893.	6 23	5 52
D	16		6 23	5 52
W	17	Luther voor de Rijksdag te Worms, 1521. Ds. M. J. Godde- froy emeritus, 1917.	6 23	5 51
D	18	Ds. S. Vermooten te Potchefstroom bevestigd, 1919.	6 24	5 50
V	19	De eerste Herv. Kerk in Potchefstroom ingewijd, 1851. Ds. T. Dreyer te Standerton bevestigd, 1924.	6 25	5 49
Z	20	Hoeksteen van de Herv. Kerk te Chrissiesmeer gelegd, 1892.	6 25	5 48
Z	21	Ds. G. W. Smits te Rustenburg bevestigd, 1861. Ds. N. J. van Warmelo overleden, 1892.	6 26	5 47
M	22	De eerste Herv. Kerk te Middelburg ingewijd, 1876. Ds. S. J. Strijdom te Makwassie bevestigd, 1919.	6 26	5 46
D	23	De Kerkeraad van Witfontein wil niet verenigen, 1886.	6 26	5 46
W	24		6 27	5 45
D	25	Protest van de Hervormers te Spiers, 1529—Vandaar „Pro- testanten.”	6 27	5 42
V	26	Eerste Herv. Kerk van Rustenburg ingewijd, 1851.	6 28	5 41
Z	27		6 29	5 40
Z	28		6 30	5 40
M	29		6 30	5 40
D	30		6 30	5 39

MEI.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons	
Week.	Maand.		Opg.	Ond.
		Spoorweg- tijd.		
		Mei 2 Laatste Kwartier	3.26 v.m.	
		Mei 9 Nieuwe Maan	8.07 v.m.	
		Mei 15 Eerste Kwartier	10.56 n.m.	
		Mei 23 Volle Maan	2.50 n.m.	
		Mei 31 Laatste Kwartier	6.13 n.m.	
W	1	Eerste dienst der Hervormden te Wolmaransstad, 1892.	v.m. 6 30	n.m. 5 39
D	2		6 31	5 38
V	3	Dr. H. J. Greyvenstein te Pretoria bevestigd, 1914. Ds. J. Dreyer te Dullstroom bevestigd, 1924.	6 32	5 37
Z	4		6 32	5 36
Z	5	Ds. A. J. Barger te Johannesburg bevestigd, 1918.	6 33	5 36
M	6		6 33	5 35
D	7	Ds. J. J. Kuhn te Krugersdorp bevestigd, 1909.	6 33	5 35
W	8	Prof. Dr. P. J. Muller te Pretoria bevestigd, 1904. Herv. Gemeente van Memel gesticht, 1915.	6 34	5 34
D	9		6 34	5 34
V	10		6 35	5 33
Z	11		6 35	5 32
Z	12	Eerste Avondmaals bediening aan de Kaap, door Ds. Backerius, 1652.	6 36	5 31
M	13		6 36	5 30
D	14		6 37	5 30
W	15	De Hervormer uitgekomen, 1909. Gemeente Schweizer Reneke gesticht, 1925.	6 37	5 29
D	16		6 38	5 29
V	17		6 38	5 28
Z	18		6 39	5 28
Z	19		6 39	5 27
M	20		6 40	5 27
D	21	Ds. G. E. Alers te Germiston bevestigd, 1921. De Nieuwe Psalmen voor het eerst in Kaapstad gezongen 1775.	6 40	5 27
W	22		6 41	5 26
D	23		6 41	5 26
V	24		6 42	5 26
Z	25		6 43	5 25
Z	26		6 43	5 25
M	27	Aankomst van Ds. van der Hoff, te Potchefstroom, 1853.	6 44	5 25
D	28	Ds. P. S. Grobler te Krugersdorp bevestigd, 1922.	6 44	5 25
W	29	Ds. G. W. Smits overleden, 1894. Dr. S. P. Engelbrecht ge- ordend, 1921.	6 45	5 25
D	30		6 45	5 25
V	31		6 46	5 24

JUNIE.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons Opg. Ond.	
Week.	Maand.		Spoorweg-tijd.	
		Junie 7 Nieuwe Maan	3.56 n.m.	
		Junie 14 Eerste Kwartier	7.14 v.m.	
		Junie 22 Volle Maan	6.15 v.m.	
		Junie 30 Laatste Kwartier	5.54 v.m.	
Z	1	Dr. B. Gemser hoogleraar te Pretoria, 1926.	v.m.	n.m.
Z	2	De Herv. Gemeente van Gwelo (Rhodesië) gesticht, 1923.	6 46	5 24
M	3	Ouderling G. J. Engelbrecht, L.T.V. (Standerton), aan kogelwonden overleden, 1901.	6 47	5 24
D	4		6 47	5 24
W	5	Ds. J. van Belkum te Rustenburg bevestigd, 1891. Uitspraak van het Hooggerechtshof in zake de Kerk te Trichardtsfontein, 1893.	6 48	5 24
D	6	De Herv. Gemeente van Humpata gesticht, 1910. Dr. H. Fourie te Johannesburg bevestigd, 1924.	6 48	5 24
V	7		6 49	5 23
Z	8		6 49	5 23
Z	9		6 49	5 23
M	10		6 50	5 23
D	11		6 50	5 23
W	12		6 50	5 23
D	13	De Herv. Kerk te Ermelo ingewijd, 1910.	6 51	5 23
V	14		6 52	5 24
Z	15	Ds. N. J. van Warmelo geordend te Potchefstroom, 1864.	6 52	5 24
Z	16		6 52	5 24
M	17		6 52	5 24
D	18	Ds. F. S. du Toit van Ventersdorp overleden, 1914. Ds. P. J. J. Venter te Lichtenburg bevestigd, 1921.	6 52	5 24
W	19		6 52	5 24
D	20	Komdt. Salomon Th. Prinsloo overleden, 1892.	6 52	5 25
V	21		6 53	5 25
Z	22	Ds. D. F. Erasmus te Pietermaritzburg bevestigd, 1918.	6 53	5 25
Z	23		6 53	5 25
M	24		6 53	5 25
D	25		6 53	5 25
W	26		6 53	5 26
D	27		6 53	5 26
V	28		6 54	5 26
Z	29	Ds. A. J. Begemann emeritus, 1872.	6 54	5 26
Z	30		6 54	5 27

JULIE.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons Opg. Ond.	
Week.	Maand.		Spoorweg-tijd.	
		Julie 6 Nieuwe Maan	10.48 n.m.	
		Julie 13 Eerste Kwartier	6.05 n.m.	
		Julie 21 Volle Maan	9.21 n.m.	
		Julie 29 Laatste Kwartier	2.26 n.m.	
			v.m.	n.m.
	1		6 54	5 27
	2		6 54	5 27
	3		6 54	5 28
	4		6 54	5 28
	5		6 54	5 29
	6		6 54	5 29
	7	Kerk te De la Rey ingewijd, 1928.	6 54	5 30
	8	Hervormde Gemeente Bloemhof gesticht, 1916. Ds. H. P. Wolmarans te Zeerust bevestigd, 1922. Oudl. S. E. Grobler (Z.P. Berg) overl., 1903. Calvin geboren, 1509.	6 54	5 30
	9		6 54	5 31
	10		6 53	5 31
	11		6 53	5 32
	12	Oud-Ouderl. A. D. W. Wolmarans overl., 1928.	6 53	5 32
	13		6 52	5 32
	14		6 52	5 32
	15	Schoemansdal verlaten 1867.	6 52	5 33
	16		6 52	5 33
	17	Ouderling J. van Graan te Ventersdorp overleden, 1917.	6 52	5 34
	18	Ds. N. J. v. Warmelo te Heidelberg bevestigd, 1868.	6 51	5 34
	19	Ds. L. G. F. Biccard overleden, 1900.	6 51	5 35
	20		6 51	5 35
	21		6 50	5 36
	22		6 50	5 36
	23		6 50	5 36
	24	Ds. Biccard in Zoutpansberg bevestigd, 1875.	6 50	5 37
	25	Afscheid van Prof. Dr. P. J. Muller van Pretoria, 1910.	6 49	5 37
	26	Kerkorde van de Mist ingevoerd, 1804.	6 49	5 38
	27	De Prokuratie Kommissie in 't leven geroepen, 1890.	6 48	5 39
	28		6 48	5 39
	29		6 47	5 40
	30	Ds. N. J. v. Warmelo te Schoemansdal bevestigd, 1864.	6 46	5 40
	31		6 46	5 41

AUGUSTUS.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons Opg. Ond	
Week.	Maand.		Spoorweg-tijd.	
		Augustus 5 Nieuwe Maan	5.40 v.m.	
		Augustus 12 Eerste Kwartier	8.01 v.m.	
		Augustus 20 Volle Maan	11.42 v.m.	
		Augustus 27 Laatste Kwartier	10.02 n.m.	
D	1		v.m.	n.m.
V	2		6 45	5 42
Z	3	Ds. J. van Belkum te Heidelberg bevestigd, 1903.	6 44	5 43
Z	4		6 44	5 43
M	5		6 43	5 43
D	6		6 43	5 43
W	7		6 43	5 44
D	8	Eerste Algemene Kerkvergadering van de Ned. Herv. Kerk van de Z.A.R. te Rustenburg geopend, 1853.	6 42	5 45
V	9	Ds. M. J. Goddefroy overleden, 1920.	6 41	4 45
Z	10		6 40	5 46
Z	11		6 39	5 46
M	12		6 38	5 47
D	13		6 37	5 47
W	14		6 36	5 47
D	15	Vertrek van Ds. van Warmelo uit Holland naar Z.A., 1862.	6 36	5 48
V	16	De Hervormde Gemeente te Vereeniging gesticht, 1913.	6 35	5 48
Z	17	Ds. A. Lagerwey overleden, 1898.	6 34	5 49
		Herv. Kerk Venterskroon ingewijd, 1889.	6 30	5 50
Z	18			
M	19		6 43	5 50
D	20	Eerste Doopbediening aan de Kaap, door Ds. Fredricus Fronten, 1653.	6 31	5 50
			6 31	5 50
W	21		6 30	5 51
D	22		6 29	5 51
V	23	Ds. J. van Arkel eerste predikant in Kaapstad, 1665.	6 28	5 51
Z	24	Bloedbad van St. Bartholomeus, 1572. Samenkomst te Pretoria, onder leiding van Pres. Kruger om de kerk-kwestie te bespreken, 1891.	6 27	5 52
Z	25			
M	26		6 25	5 52
D	27		6 24	5 52
W	28		6 24	5 52
D	29		6 23	5 53
V	30		6 22	5 53
Z	31	Lijdenburg scheidt zich van de Herv. Kerk af, 1854.	6 22	5 53
			6 21	5 54

SEPTEMBER.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.	Zons Opg. Ond	
Week.	Maand.		Spoorweg-tijd.	
		September 3 Nieuwe Maan	1.48 n.m.	
		September 11 Eerste Kwartier	0.57 n.m.	
		September 19 Volle Maan	1.16 v.m.	
		September 26 Laatste Kwartier	4.07 v.m.	
Z	1		v.m.	n.m.
M	2	Prof. Hofmeyr overleden, 1909.	6 19	5 54
D	3		6 17	5 55
W	4		6 16	5 55
D	5		6 16	5 56
V	6		6 14	5 56
Z	7		6 13	5 57
Z	8	Ds. N. J. van Warmelo geboren, 1835.	6 12	5 57
M	9		6 11	5 57
D	10		6 10	5 58
W	11		6 09	5 58
D	12	De Herv. Kerk te Johannesburg ingewijd, 1908.	6 08	5 58
V	13		6 07	5 59
Z	14		6 05	5 59
Z	15		6 04	6 00
M	16		6 03	6 01
D	17		6 02	601
W	18		6 01	6 01
D	19		6 00	6 02
V	20	Eerste huweliksordonnantie van J. A. de Mist, 1804.	5 59	6 02
		Prof. J. Lion Cachet overleden, 1912.	5 58	6 03
Z	21		5 57	6 04
Z	22		5 56	6 04
M	23	Ds. P. W. Ennis te Klerksdorp bevestigd, 1905.	5 55	6 04
D	24	Ds. P. J. J. Venter te Zeerust bevestigd, 1927.	5 54	6 04
W	25		5 53	6 05
D	26		5 52	6 05
V	27		5 51	6 06
Z	28	De Hervormde Kerk te Witpoort ingewijd, 1912.	5 50	6 07
Z	29		5 48	6 07
M	30	Ds. M. J. Goddefroy te Witfontein bevestigd, 1887.	5 47	6 07

OKTOBER.

Dag der		MAANSVERANDERINGEN.		Zons Opg. On	
Week.	Maand.				Spoorweg-tijd.
		Oktober 3 Nieuwe Maan	0.19 v.m.		
		Oktober 10 Eerste Kwartier	8.05 n.m.		
		Oktober 18 Volle Maan	2.06 n.m.		
		Oktober 25 Laatste Kwartier	10.21 v.m.		
D	1		v.m.	n.m.	
W	2		5 46	6 07	
D	3		5 46	6 07	
V	4	Ds. A. J. Barger te Middelburg bevestigd, 1919.	5 45	6 08	
Z	5		5 44	6 09	
Z	6	Ouderling D. P. J. van Schalkwijk van Trichardtsfontein, overleden, 1911.	5 43	6 09	
			5 41	6 10	
M	7		5 40	6 10	
D	8		5 39	6 10	
W	9	Ds. Dirk van der Hoff overleden, 1881.	5 38	6 11	
D	10	Hoeksteenlegging Herv. Kerk, Pietersburg, 1891.	5 37	6 11	
		Ds. S. J. Strijdom te Krugersdorp bevestigd, 1914.			
V	11	De Hervormer Ulrich Zwingli gesneuveld, 1531.	5 36	6 12	
Z	12		5 36	6 12	
Z	13	Ned. Herv. Weeshuis te Krugersdorp ingewijd, 1923.	5 34	6 13	
M	14		5 33	6 13	
D	15		5 32	6 14	
W	16		5 31	6 14	
D	17	Ds. S. Vermooten te Zeerust bevestigd, 1915.	5 30	6 14	
V	18	Eerste dienst der Hervormden te Lichtenburg, 1891.	5 29	6 15	
Z	19		5 29	6 15	
Z	20	De Herv. Kerk te Louis Trichardt ingewijd, 1906.	5 28	6 16	
M	21	Oudl. F. Boshoff (Waterberg) overleden, 1918.	5 27	6 17	
D	22	Het Edikt van Nantes herroepen, 1685.	5 27	6 18	
W	23	Ds. D. F. Erasmus te Ventersdorp bevestigd, 1920.	5 26	6 18	
D	24		5 25	6 19	
V	25		5 24	6 20	
Z	26		5 23	6 20	
Z	27	Ds. L. E. Brandt te Vereeniging bevestigd, 1923.	5 22	6 21	
M	28		5 21	6 21	
D	29		5 21	6 22	
W	30	Ds. J. J. Prinsloo te Trichardtsfontein bevestigd, 1909	5 20	6 22	
D	31	Hervormingsdag. Samenkomst van Kommissies Ned. Herv. en Ned. Geref. Kerk om te verenigen, 1882.	5 19	6 23	

NOVEMBER.

MAANSVERANDERINGEN.			Zons	
			Opg.	Ond.
November 1 Nieuwe Maan	2.01 n.m.			
November 9 Eerste Kwartier	4.10 n.m.			
November 17 Volle Maan	2.14 n.m.			
November 23 Laatste Kwartier	6.04 n.m.			
			Spoorweg-tijd.	
			v.m.	n.m.
Ds. Jac. van Belkum, Emeritus.				
Eerste dienst der Hervormden te Krugersdorp, 1891.			5 19	6 24
Eerste Algemene Kerkvergadering van de Ned. Herv. Kerk in Z.A. te Kaapstad geopend, 1824.			5 18	6 24
Hoeksteen van de Herv. Kerk te Christiana gelegd, 1876.			5 17	6 25
			5 16	6 25
Aankomst van Ds. D. van der Hoff uit Holland te Kaapstad, 1852.			5 15	6 25
			5 15	6 26
Naam van de Ned. Herv. Kerk in de Kaapkolonie veranderd in Ned. Gereformeerd, 1842.				
			5 14	6 27
			5 13	6 28
			5 13	6 28
Martin Luther geboren, 1483.			5 12	6 29
			5 12	6 30
			5 11	6 30
			5 11	6 31
			5 10	6 31
Ds. A. J. Begemann overleden, 1925.			5 10	6 32
			5 09	6 33
			5 09	6 34
			5 09	6 35
Hoeksteen van de Herv. Kerk te Potgietersrust gelegd, 1921.			5 09	6 35
			5 09	6 36
Ds. H. D. van Broekhuizen predikant van de Herv. Gemeente te Pretoria, 1917.			5 08	6 37
			5 08	6 38
De Herv. Gemeente van Trichardtsfontein gesticht, 1879.				
			5 08	6 39
			5 08	6 40
Ds. W. J. Pöen bevestigd te Pietersburg, 1922.			5 08	6 41
De Hervormde Kerk te Memel ingewijd, 1915.			5 08	6 41
			5 08	6 42
			5 08	6 43
De Ger. Theol. School te Burgersdorp geopend, 1869.			5 08	6 44
			5 08	6 44

POSTARIEF.

Briewe, Nuusblaai, Drukwerk, ens.

NA	BRIEWE.	POSKAARTE.	NUUSBLAAIE.	DRUKWERK.
Unie van S.-Afrika, Rhodesië, Bechuanaland, Mosambique en S. W. Afrika	1d per ons	1d per stuk.	1/2d. per 4 ons	1/2d. per 2 ons.
Oorsee (Britse Kolonies en Be-sittinge) ook Australië	2d. per ons	1d per stuk.	1/2d. per 2 ons.	1/2d. per 2 ons.
Vreemde Oorsee Lande . . .	3d. per ons	1d. per stuk.	1/2d. per 2 ons.	1/2d. per 2 ons.

Pakkette Pos na Transvaal, O.V.S., en Natal (S.A. Unie) 2d. vir 4 onse of gedeelte daarvan, 4d. vir 8 onse. Bo 8 onse 6d. per pond of gedeelte daarvan.

Prov. Mosambique 4d. vir 8 onse en 2d. vir elke 4 onse meer of part van 4 onse. Rhodesië 1/6 per pond of gedeelte van 'n pond.

Britse Lande oorsee 9d. per pd. of gedeelte van 'n pd..

Ander Oorsee Lande verskillende tariewe. Informasie op Poskantore verkrybaar.

Bechuanaland Protektoraat 1/- per pd.

Registrasie.—Briewe, ens., kan geregistreer word teen 4d ekstra.

DESEMBER.

MAANSVERANDERINGEN..		Opg.	Sp
Desember 1	Nieuwe Maan	6.48 v.m.	
Desember 9	Eerste Kwartier	11.42 v.m.	
Desember 16	Volle Maan	1.38 n.m.	
Desember 23	Laatste Kwartier	4.27 v.m.	
Desember 31	Nieuwe Maan	1.42 v.m.	
Week.	Maand.		
N	1	v.m.	08
M	2	10	08
D	3	11	08
D	4	12	08
W	5	1	09
D	6	2	09
V	7	3	09
Z	8	4	09
N	9	5	10
M	10	6	10
D	11	7	10
W	12	8	10
D	13	9	11
V	14	10	11
Z	15	11	11
N	16	12	11
M	17	1	11
D	18	2	12
W	19	3	12
D	20	4	13
V	21	5	13
Z	22	6	14
N	23	7	14
M	24	8	14
D	25	9	15
W	26	10	15
D	27	11	16
V	28	12	17
Z	29	1	18
N	30	2	18
M	31	3	19
D		4	19

Ned. Ger. Kerk in de Z.A.R. georganiseerd, 1866.

Voortrekkers gelofte, 1838.

Stichting van de Ned. Herv. of Ger. Kerk, 1885.

Ds. C. W. du Toit, emeritus, 1918.

Slag van Bloedrivier—Dingaansdag, 1838.

Hoeksteen van de Herv. Kerk te Middelburg, 1896.

De Herv. Kerk te Vereeniging ingewijd, 1915.

Oud-Ouderl. G. J. Z. Helberg (Z.P. Berg) overl. 1926.

De Hoeksteen van de Hervormde Kerk te Potchefstroom gelegd, 1859.

Prof. D. Postma te Burgersdorp overleden, 1890.

De Hervormde Gemeente van Heidelberg gesticht, 1865.

Postwissels.—Uitgegeven in de Unie van Z.A.

Kommissieloon.—Betaalbaar binnen de Unie, Zuidwest en Bechuanaland Protektoraat 6d. voor elk bedrag van £4 of gedeelte daarvan.

POSTORDERS.

6d.	1d.	11/-	3d.
1/-	1d.	11/6	3d.
1/6	1d.	12/-	3d.
2/-	1d.	12/6	3d.
2/6	1d.	13/-	3d.
3/-	2d.	13/6	3d.
3/6	2d.	14/-	3d.
4/-	2d.	14/6	3d.
4/6	2d.	15/-	4d.
5/-	2d.	15/6	4d.
5/6	2d.	16/-	4d.
6/-	2d.	16/6	4d.
6/6	2d.	16/6	4d.
7/-	2d.	17/6	4d.
7/6	2d.	18/-	4d.
8/-	2d.	18/6	4d.
8/6	2d.	19/-	4d.
9/-	2d.	19/6	4d.
9/6	2d.	20/-	4d.
10/-	2d.	20/6	4d.
10/6	2d.	21/-	4d.

Zelfde bedragen voor Britse Landen Overzee verkrijgbaar.

De volgende Postzegels zijn bij de Postdienst in gebruik:— $\frac{1}{2}$ d., 1d., $1\frac{1}{2}$ d., 2d., 3d., 4d., 6d., 1/-, 2/6; 5/-, 10/- Zegels van £1 zijn slechts aan zekere kantoren verkrijgbaar.

Behalve de postzegels in gebruik kunnen voorraden van de volgende schrijfbehoeften, n.l., postkaarten, enve-

loppen, geregistreerde enveloppen, briefkaarten en nieuwsbladomslagen aan elk postkantoor verkregen worden tegen de benedenvermelde prijzen, plus de waarde van de daarop gezegelde of gedrukte postzegel:—

(1) Nieuwsbladomslagen en Postkaarten.

2 voor $\frac{1}{2}$ d.	8 voor 2d
4 voor 1d.	10 voor $2\frac{1}{2}$ d.
6 voor $1\frac{1}{2}$ d.	12 voor 3d.

(2) Briefkaarten en gezegelde enveloppen.

2 voor 1d.	8 voor 3d.
4 voor $1\frac{1}{2}$ d.	10 voor $3\frac{1}{2}$ d.
6 voor 2d.	12 voor 4d.

(3) Geregistreerde enveloppen.

1 voor 1d.	7 voor $5\frac{1}{2}$ d
2 voor $1\frac{1}{2}$ d.	8 voor 6d.
3 voor $2\frac{1}{2}$ d.	9 voor 7d.
3 voor 3d.	10 voor $7\frac{1}{2}$ d.
5 voor 4d.	10 voor $7\frac{1}{2}$ d.
6 voor $4\frac{1}{2}$ d.	12 voor 9d.

Inkomstenzegels.—3d., 6d., 1s., 2s., 6d., 3s., 5s., 10s., £1, £10, £25. Deze zijn aan de meeste postwisselkantoren verkrijgbaar. (De $\frac{1}{2}$ d., 1d en $1\frac{1}{2}$ d. postzegels zijn ook inkomstezegels).

Ongefrankeerde en onvoldoend gefrankeerde brieven, enz., worden belast met een port ten bedrage van tweemaal de ontbrekende som.

Voor verandering van bestemming van brieven, enz., behalve pakketten (readressering) wordt geen afzonderlijke port geëist.

Brieven bevattende munten, goud, juwelierswaren, en in 't algemeen kostbaarheden moeten aangetekend worden.

Private Postzakken.

Personen langs een postweg wonende, kunnen gebruik maken van een private postzak, waarin hun brieven, enz., van 't naaste postkantoor met de postkar worden verzonden tegen huur van £1 per jaar. De postzak moet door de persoon, die verlangt er van gebruik te maken zelf verschaft worden; deze kan van de postdienst gekocht worden tegen betaling.

Postwissels.

kunnen worden verkregen en uitbetaald. Het bedrag van een Postwissel mag niet hoger zijn dan £40 en geen onderdelen van 1d. mogen daarin voorkomen.

Invulling.

De invulling van de naam van de ontvanger en van 't kantoor van uitbetaling kan geschieden door de koper zelf. Op verzoek kan 't ook door de postmeester geschieden.

Postorders zijn slechts voor drie maanden geldig, na die tijd kan uitkering plaats hebben tegen betaling van een nieuwe kommissie voor iedere volgende drie maanden of gedeelte ervan.

Aantekening van Nummer.

Veiligheidshalve wordt het publiek aangeraden een aantekening te houden van de nummers van orders.

Telefoonverbinding.

met bijna alle dorpen in Transvaal.—Tarief: 3d. elke 15 mijl tot 120 mijl, daarna 6d. voor elke 25 mijl of gedeelte ervan.

Private Bussen.

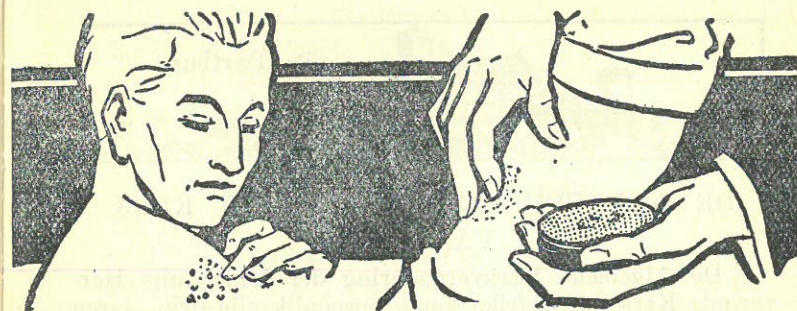
Private Bussen vanaf £1-10s tot £3-10s voor 't eerste jaar. Tweede en volgende jaar vanaf £1-5s tot £3-5s.

Inlands Telegram Tarief.

Unie van Z.A., Z.W.A. Protektoraat (overland); Lourenco Marques en Ithabane: 1/3 eerste 12 woorden, daarna 1d. per woord.

Bechuanaland Protektoraat en Z. Rhodesië: 2/3 voor 12 woorden en dan 2d per woord.

Beira en N. Rhodesië: 3/9 voor 12 woorden en dan 3d. per woord.

SORG DAT U DIE HUIDSIEKTE KWYT RAAK!

ZAM-BUK dring diep in die weefsel en genees vanonder af. Dis omdat Zam-Buk baie geneeskragtige ekstrakte bevat wat gemaklik deur die klein sweetgaatjies kan deurdring. Daarom bereik Zam-Buk die oorsaak van die ekseem, etterswere, douwurm en gifswere, waarvoor vetterige salwe, wat die sweetgaatjies verstopt, nie kan help nie.

Zam-Buk 1/6 en 3/9. Alle apteekers.

JEUKERIGE, GLOEIENDE EKSEEM.—"Ek het verskriklik uitgesien deur die ekseem op my gesig en nek wat die behandeling van die dokter nie het kan genees nie. Zam-Buk het die aandoening heeltemal genees." Mej. H. DeBeer, Wehmeyer St., Willowmore, K.P.

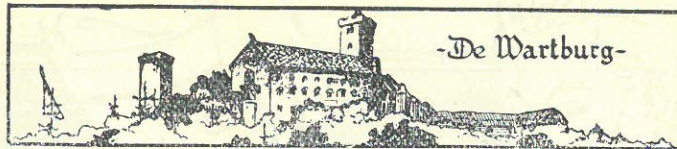
Swere Wat Die Vleis Het Weggevreet.—"n Verskriklik sweer wat die vleis het weggevreet het op my pols uitgebreek. Zam-Buk het al die kwaie stowwe uitgetrek en het die plek volmaak genees." Mev. B. Viljoen, 45, Bird St., Graaf-Reinet.

Die Seer Voet Van 'n Werksman.—"Gevolghik op in kneusplek het ek bloedvergiftiging in my voet gekry. Zam-Buk het al die pyn en gevaar verdryf en het nuut gesonde vel oor die plek laat groei." Mnr. E. Baker, p/a Mev. J.B. Smith, Alice, K.P.

Swere Op Die Hoof Van 'n Kind.—"My seuntjie Jan het gely aan etterswere oral op sy hoof. Zam-Buk het die plekke baie gou suiver gemaak en het al die swere genees." Mnr. W. B. Davis, Welkom, Garies, Namaqualand.

Zam-Buk

Die Beroemde Plantaardige Geneser.

DE NEDERDUITSCH HERVORMDE KERK VAN AFRIKA.

De Algemene Kerkvergadering der Nederduits Hervormde Kerk van Afrika komt gewoonlik alle drie jaren bijeen (Art. 12 der Wetten), en bestaat uit alle dienstdoende predikanten, en ouderlingen en een diaken uit elke twee Gemeenten, benevens de Professoren in de Theologie van wege de Ned. Herv. en de emeriti predikanten, met adviserende stem (art. 9) Zij vergaderde de laatste maal in Augustus 1928.

Door de Algemene Kerkvergadering zijn de volgende Kommissies benoemd:

De Kommissie der Algemene Kerkvergadering.

Voorzitter: Ds. L. E. Brandt,	sec. Ds. A. J. G. Oosthuizen;
Vice-Voorz: Ds. S. Vermooten,	„ Ds. J. J. Prinsloo;
Scriba: Ds. A. J. Barger,	„ Ds. C. H. Rautenbach;
Vice-Scriba: Ds. D. F. Erasmus,	„ Ds. T. F. J. Dreyer;
Ouderlingen: N. J. Campher,	„ T. F. J. Dreyer;
F. W. C. Buitendag	„ C. J. Bodenstein;
Dr. S. P. Engelbrecht.	„ J. D. Reyneke;
G. J. Engelbrecht,	„ C. P. S. Barnard;
D. B. Bierman.	„ J. P. Prinsloo;
A. H. Koomans,	„ J. H. Vorster;

De Finansiële Kommissie.

Ds. L. E. Brandt, Ds. A. J. G. Oosthuizen, J. J. Prinsloo, J. H. Janson, Dr. B. de Loor.

Het Kuratorium.

Ds. Jac. van Belkum, Dr. H. C. M. Fourie, Ds. J. G. M. Dreyer, Ds. C. H. Rautenbach, J. H. Vorster, A. H. Koomans, J. P. Prinsloo, J. J. Prinsloo, Dr. B. de Loor.

De Redaktie van De Hervormer en de Almanak.

Prof. Dr. S. P. Engelbrecht, Hoofd Redakteur, Ds. Jac. van Belkum, Ds. G. E. Alers, Prof. Dr. J. H. Greyvenstein, Ds. H. P. Wolmarans, Ds. T. F. J. Dreyer, Ds. J. G. M. Dreyer, Ds. L. E. Brandt.

Eksaminatoren.

Dr. H. C. M. Fourie, Sec. Ds. J. J. Prinsloo;
Ds. C. H. Rautenbach, Sec. Ds. H. P. Wolmarans.

De Kommissie voor de Afrikaanse Bybelvertaling.

Ds. J. J. Kuhn en Ds. H. P. Wolmarans.

Lid van de Vertalings Kommissie.

Dr. H. C. M. Fourie.

De Kommissie voor de Jeugd.

Ds. W. P. J. Poën, Ds. H. P. Wolmarans, Ds. A. J. G. Oosthuizen, Ds. T. F. J. Dreyer, Ds. M. M. Grobler, en N. Prak.

De Zendings Kommissie.

Dr. H. C. M. Fourie, Prof. Dr. B. Gemser, Ds. P. J. J. Venter, Ds. P. S. Grobler, T. C. J. Erasmus en D. S. Bekker

De Kommissie van de Liederenbundel.

Ds. L. E. Brandt, Ds. W. P. J. Poën, Ds. G. E. Alers, mevr. Ds. Erasmus, en mevr. Dr. Fourie.

De Weeshuis Kommissie.

Ds. Jac. van Belkum en Ds. P. S. Grobler.

De Kommissie voor de Overzetting van de Formulieren en Liturgiese Geschriften:

Prof. Dr. J. H. Greyvensten, Prof. Dr. S. P. Engelbracht, Ds. S. Vermooten.

Van wege de Algemene Kerkvergadering worden uitgegeven:

Een jaarlikse Almanak, prys 1/-

Voorts een half maandeliks kerkblad „De Hervormer,” prys 7/6 per jaar.

Vaste leges zijn te betalen:

Voor Doop, en Lidmaten Certifikaten	2/6
Voor Huweliks Certifikaten	5/-
Voor Registratie van Doop	5/-
Voor Registratie van Aanneming	7/6
Voor Huweliksafkondiging	10/-
Voor Huweliksbevestiging	10/-

Adres van de Administrateur

J. H. JANSON,

Bus 1219,

Pretoria.

In dienst ge-
getreden bij
le N. Herv.
Kerk van
Afrika.

DIENSTDOENDE PREDIKANTEN OP 1 November 1928.

- 1904 L. E. Brandt, (Niezijl 1901), Pietersburg 1904, Johannesburg 1908. Vereeniging en Heilbron 1923.
1911 H. C. M. Fourie, Theol. Doct. Erasmus 1911, Johannesburg 1924.
1915 S. Vermooten, Zeerust 1915, Potchefstroom 1919, Pretoria 1926.
1918 A. J. Barger, (Bovensmilde 1914), Johannesburg 1918, Middelburg 1919.
1920 D. F. Erasmus (Pietermaritzburg, 1918), Ventersdorp 1920.
1921 C. E. Alers (Haulerwijk 1914, Monnikendam 1917), Germiston 1921, Lichtenburg 1923.
1921 P. J. J. Venter, Lichtenburg, 1921, De la Rey, 1923, Zeerust 1928.
1922 P. S. Grobler, B.A., B.D., Krugersdorp 1922
1922 H. P. Wolmarans, M.A., B.D., Marico, 1922, Pietersburg 1927.
1922 W. P. J. Poën (Hulppred. Durban 1920), Pietersburg 1922, Potchefstroom 1926.
1924 A. J. G. Oosthuizen, B.A., B.D., Germiston, 1924, Heidelberg 1928.
1924 J. G. M. Dreyer, B.A., B.D., Lydenburg, 1924, Ermelo 1928.
1924 T. F. J. Dreyer, B.A., B.D., Standerton, 1924.
1925 A. R. Smit, Pietermaritzburg, 1925.
1927 C. H. Rautenbach, Erasmus.
1928 M. M. Grobler, Brakpan 1928.

Professoren.

Dr. J. H. Greyvenstein, B.A., (Sutherland 1911), Pretoria 1914, Hoogleraar 1917.

Dr. S. P. Engelbrecht, Hoogleraar, 1921.

Dr. B. Gemser (Lutjesgast 1917) Hoogleraar 1926.

Theologiese Studenten op 1 Nov. 1928.

- Eerste Jaar:* A. Brandt,—Vereeniging.
G. C. Coetzee,—Grootmarico.
R. Brits,—Heidelberg.
Tweede Jaar: J. D. Storm,—Potgietersrust.
C. Steenkamp,—Rustenburg.
J. J. Engelbrecht,—Zeerust.
D. van Staden,—Groot Marico.

S. J. van Rensburg,—Makwassie.

Derde Jaar: A. Ras,—Eendracht.
F. Booysen,—Trichardts.

Vierde Jaar: W. J. Kemp,—Volksrust.
W. Huyzers, B.A.—Potchefstroom.

Vijfde Jaar: J. J. Prinsloo, B.A.,—Erasmus.
E. S. Mulder, B.A.,—Bethal.
P. Smit, B.A.,—Heilbron.
J. v.d. Berg, B.A.,—Krugersdorp.

Zesde Jaar: P. W. Venter, B.A.,—Potgietersrust.
De heer J. Strijdom, B.A., B.D., zet zijn studie in Nederland voort.

VROEGERE PREDIKANTEN DER NEDERDUITSCH HERVORMDE KERK VAN AFRIKA SEDERT 1853.

In dienst ge-
getreden bij
le N. Herv.
Kerk van
Afrika.

De eerste predikanten onder de Voortrekkers waren de Zendelingen Erasmus en Daniel Lindley.

- 1853 D. van der Hoff, Potchefstroom 1853, overleden 1881.
1861 A. J. Begemann, Pretoria 1861, emeritus, 1872, overleden 1925.
1861 G. W. Smits, Rustenburg 1861, emeritus 1886 overleden 1894.
1864 Ds. N. J. van Warmelo, Zoutpansberg 1864 Heidelberg 1868, (verenigd 1885; overleden 1892)
1864 P. A. C. van Heyningen (Lijdenburg 1859) onder het kerkverband van de Ned. Herv. Kerk 1864, (Kroonstad 1866, emeritus 1894, overleden 1907.)
1875 D.P. Ackerman, Wakkerstroom 1875, (verenigd 1885, overleden 1916).
1875 L. G. F. Biccard (Greytown 1861,) Zoutpansberg 1875, (verenigd 1885, emeritus, overleden 1900).
1876 J. C. de Vries (hulpprediker Sutherland 1870, Du Toitspan 1873), Zeerust 1876, (Laingsburg 1884, emeritus 1894, overleden 1906.)
1876 H. S. Bosman, Pretoria 1876, (verenigd 1885 emeritus 1926).
1883 C. W. du Toit, (Hanover 1869, Pearston 1875, Tulbagh 1876) Potchefstroom 1883 emeritus 1918.
1887 M. J. Goddefroy (Lagezwaluwe 1887, IJsselmonde 1880, Achlum 1882), Pretoria 1887, Middelburg 1905, emeritus 1917, overleden 1920.

- 1891 Jac van Belkum (Varik 1877, Steenwijk 1882, Zierikzee 1889), Rustenburg en Marico 1891, Heidelberg 1903, Emeritus 1927.
- 1895 A. Lagerweij, (Ankeveen 1881, Helenaveen 1884, Hoogeloon 1886, Maassluis 1889), Heidelberg 1895, overleden 1898.
- 1896 C. Spoelstra, (Zoeterwoude 1894), Pretoria 1896 (Ned. Herv. Kerk verlaten 1897, Heino 1899, bediening neergelegd 1904, overleden 1918).
- 1898 J. Beijer (Lemele 1881, IJsselmuide 1883, Hierden 1886, Hardewijk 1888, Eemnes Binnen 1890), Zeerust 1898, Standerton 1899 (naar Holland terug 1900, predt, te Neunen 1905, emeritus 1907.)
- 1899 A. Murray (Standerton en Amersfoort 1876, Jacobsdal, O.V.S. 1880), Ventersdorp 1899, Rustenburg 1904, emeritus 1921.
- 1904 Prof. Dr. P. J. Muller (Steenwijkerwold 1879, Wolsum e.a. 1882, Nijmegen 1884, Rotterdam 1888, Kerkelijk hoogleraar te Amsterdam 1890. Waals predikant te Haarlem 1896) Pretoria 1904, emeritus 1909, overleden 1922.
- 1905 F. S. du Toit (N. Bethesda 1886, Hugenoten Gedensskool 1889), Lichtenburg en Ventersdorp 1905, overleden 1914.
- 1905 P. W. Ennis (Ermelo 1886) Klerksdorp 1905, Emeritus 1928.
- 1907 P. W. van Drimmelen, Zeerust 1907, Zoutpansberg 1915, overleden 1919.
- 1907 C. J. L. Ruijsch van Dugteren (Oosterland 1904), Pretoria 1908, bediening neergelegd 1911, overleden 1918.
- 1908 K. T. van den Heever (Christiana 1899) Makwassie 1908, Venterdorp 1915 (Ventersdorp bij de N.H. of G.K. 1916).
- 1914 S. J. Strijdom, Krugersdorp 1914, Makwassie 1919, Krugersdorp Weeshuis 1928.
- 1917 H. D. van Broekhuizen, Theol. Doct., (Pretoria 1898, Kuilsrivier 1902, Pretoria 1906), Pretoria 1917, bediening neergelegd 1925.
- 1918 P. J. Ebersohn (Wolmaransstad 1916) Lichtenburg 1918, Oost Rand 1920 (Rodepoort 1920).

STATISTIEK.

Deur die Algemene Kerkvergadering van Augustus 1928 is die Gemeentes van ons kerk in die volgende vyf ringe verdeel:—

Die Ring van Potchefstroom.
Die Ring van Zeerust.
Die Ring van Rustenburg.
Die Ring van Lydenburg. en
Die Ring van Standerton.

RING VAN POTCHEFSTROOM.

Gemeentes: Potchefstroom, Klerksdorp, Venterskroon, Makwassie, Wolmaransstad, Krugersdorp, Heilbron, Vereniging, Bloemhof, Losberg en Parys.

GEMEENTE POTCHEFSTROOM.

(Gestig in 1842).

Predikant: Ds. W. P. J. Pöen.

Konsulent: Ds. D. F. Erasmus.

Ouderlinge: A. H. Koomans, P. Roux, P. P. v. d. Berg, H. J. v. Heerden, T. F. J. Dreyer, E. A. J. Grimbeek, J. H. Pienaar, P. M. Wilmons, G. van Deventer, J. J. Havenga, D. Terblanche, C. du Preez, J. Theunissen, P. Bauer, P. Naude, M. Wolmarans.

Diakens: D. L. Broodryk, J. L. Botha, N. J. Broodryk, F. D. Grimbeek, G. v.d. Merwe, L. Falck, F. Kruger J. v. d. Linde, P. M. de Bruyn, J. C. Breytenbach, R. P. du Preez, H. P. Geldenhuis, G. Dreyer.

Koster: A. W. van Wyk.

Orgelis: Mej. Pöen.

Adres van die skriba van die kerkraad: A. H. Koomans, Bus 123, Potchefstroom.

Adres van die Kassier: Ph. Malherbe, Krugerstraat, Potchefstroom.

Adres van die Superintendent van Sondagskole: Ds. W. P. J. Pöen.

Sieletal: 1,379; Lidmatetal: 587; Aannemelingen: 80; Dopelingen: 71. Vertrek met attestasies: 13; ingekom met attestasies: 13; Getroud 21 pare.

GEMEENTE KLERKSDORP.

(Gestig 1866.)

Predikant: —

Konsulent: Ds. D. F. Erasmus.

Ouderlinge: P. F. Visser, P. J. Pienaar, M. J. de Kock,

W. J. Nel, J. P. Jooste, S. J. v. Vuuren, J. J. L. Terblanche, Nico Campher, J. Swanepoel, J. Rossouw, L. P. J. Koeke-moer, G. J. Pieterse, J. P. v. d. Merwe.

Diakens: F. C. J. Freislich, J. M. Joubert, P. H. Meyburgh, R. M. Esterhuizen, S. F. Marais, O. v. Vuuren, H. J. Venter, D. G. Jacobs, H. Harmzen, J. J. v. d. Berg, J. G. Fourie, J. P. Roodt, Izak van Antwerp.

Voorleser: Nico J. Campher.

Koster: D. J. Hartzer.

Orgelis: Mevr. Blom.

Adres van die skriba van die Kerkraad: Nico J. Campher, Nooitgedacht, P. K. Rykaarts.

Adres van die Kassier: Nico J. Campher, Nooitgedacht, P.K. Rykaarts.

Adres van die superintendent van son-dagskole: —

Sieletal: 468, Lidmatetal: 160, Aannemeling: 19; Dopeling: 14. Vertrek met attestasies: 24; ingekom met attestasies: 10; Getroud 0 pare.

GEMEENTE VENTERSKROON.

(Gestig in 1888).

Predikant: —

Konsulent: Ds. J. J. Kuhn.

Ouderlinge: H. M. J. v. Vuuren, P. L. J. v. Vuuren, J. H. Koekemoer, H. J. R. Colyn, P.A. Lourens, G. C. J. v. Vuuren, G. H. Grobler G.sn.

Diakens: P. A. Hattingh, L. M. Pretorius, D. H. v. Biljon, N. H. Barnard, H. J. Hendriks, W. S. Coetzer, H. M. J. v. Vuuren J.P.sn.

Voorleser: P. L. J. v. Vuuren.

Koster: P. A. Hattingh.

Orgelis: Mevr. A. J. F. Erasmus.

Adres van die Skriba van die kerkraad: H. M. J. v. Vuuren, J. P. sn., Vyfhoek, P.K. Vyfhoek, oor Potchef-stroom.

Adres van die kassier: G. C. J. v. Vuuren, Buffelshoek, P.K. Koedoesfontein, oor Parys.

Adres van Superintendent van Sondagskole: —

Sieletal: 468; Lidmatetal: 160, Aannemeling: 19; Dopeling: 14. Vertrek met attestasies: 14; Ingekom met attestasies: 10. Getroud 0 pare.

GEMEENTE MAKWASSIE.

(Gestig in 1888).

Predikant: —

Konsulent: Ds. P. J. J. Venter.

Ouderlinge: M. J. Smith, J. A. du Toit, W. v. Rensburg, W. J. A. Bester, D. J. Fouche, J. Robertze, D. Jacobs, P. v. Vuuren.

Diakens: P. Labuschagne, Z. v. Rensburg, J. v. Rensburg, C. M. Brits, J. C. Swanepoel, A. P. Conradie, J. Rossouw, C. Gaggians, J. Claase, J. Kruger.

Voorleser: D. J. Fouche.

Koster: J. Rossouw.

Orgelis: Mej. Fouche.

Adres van die skriba van die kerkraad: O. Meyer, P.K. Bosmansrust, oor Wolmaransstad.

Adres van kassier: O. Meyer, P.K. Bosmansrust, oor Wolmaransstad.

Adres van die superintendent van son-dagskole: J. A. du Toit, P.K. Klipspruit, oor Wolmaransstad.

Sieletal: 1011, Lidmatetal: 611, Aannemeling: 56; Dopeling: 63. Vertrek met attestasies: 8; Ingekom met attestasies: 5; Getroud 15 pare.

GEMEENTE WOLMARANSSTAD.

(Gestig in 1891).

Predikant: —

Konsulent: ?

Ouderlinge: G. S. Rossouw, H. J. le Roux, L. J. Fouche, W. H. J. Kotze, G. P. Rossouw, C. J. Mienie, G. C. Combrink, J. H. Steyn, N. S. Basson, A. J. v. d. Westhuizen, P. P. Steyn.

Diakens: D. P. v. d. Westhuizen, G. J. Stoltz, A. J. Botha, H. J. Kriel, R. J. Coertze, J. C. Botes, J. C. Coetzee, J. P. Koekemoer, P. E. Nortje, J. A. Geldenhuis, A. J. Dreyer.

Voorleser: J. H. Steyn.

Koster: B. C. Lottering.

Orgelis: Mej. Aletta Combrink.

Adres van die skriba vna die kerkraad: J. H. Steyn Cyferfontein, P.K. Wolmaransstad.

Adres van die kassier: J. P. Koekemoer, Kameelboom, P.K. Wolmaransstad.

Adres van die superintendent van son-dagskole: G. S. Rossouw, Rooibult, P.K. Wolmaransstad.

Sieletal: 520; Lidmatetal: 324; Aannemeling: 42; Dopelinge: 53. Vertrek met attestasies: 19; Ingekom met attestasies 21; Getroud: 9 pare.

GEMEENTE KRUGERSDORP.

(Gestig in 1891).

Predikant: Ds. P. S. Grobler.

Konsulent: Dr. H. C. M. Fourie.

Ouderlinge: A. J. Botha, A. W. Nortje, J. C. v.d. Merwe, J. J. P. Grobler, M. J. Fourie, N. J. Basson, A. L. Steffens, G. Engelbrecht, H. J. van Staden, M. Pretorius, D. J. Breytenbach, J. P. Viljoen, J. J. Human, C. J. Nagel, D. H. Taljaardt, J. Ayres, A. P. Greyling.

Diakens: J. P. Nortje, J. S. Roos, J. Kok, A. v. Tonder, M. J. Willemse, J. Fourie, L. P. Hoffman, T. H. Duvenhage, J. J. F. Brits, H. C. Labuschagne, B. le Grange, A. Harmse, D. L. Brits, J. Lindeque, J. F. Bolton, H. Peens, M. C. Alers, W. Brits, J. Marnewick, W. Woods, C. W. Grobler, D. Francis.

Voorleser: H. C. v.d. Merwe.

Kosters A. Harmse.

Orgelis: Mevr. M. Grobler.

Adres van die skriba van die kerkraad: J. F. Grobler, 9 Rustenburgweg, Wes Krugersdorp.

Adres van die kassier: J. P. Grobler, 9 Rustenburgweg, Wes Krugersdorp.

Adres van die superintendent van son-dagskole: A. L. Steffens, Krugersdorp.

Sieletal: 2145; Lidmatetal: 113; Aannemeling: 93; Dopelinge: 129. Vertrek met attestasies: 31; Ingekom met attestasies: 43; Getroud: 29 pare.

GEMEENTE HEILBRON.

(Gestig in 1911.)

Predikant: Ds. L. E. Brandt.

Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.

Ouderlinge: M. C. Strydom, W. A. L. du Toit, J. J. v. d. Merwe, J. J. Pretorius.

Diakens: J. H. Habig, J. I. Broodryk, J. H. Roets, M. C. Els.

Voorleser: M. C. Strydom.

Koster: P. F. Smit.

Orgelis: Mevr. P. F. Smit.

Adres van die skriba van die kerkraad: J. H. Habig Vredelust, P. K. Heilbron.

Adres van die kassier: Ds. L. E. Brandt, Bus 155, Vereniging.

Adres van die superintendent van Sondag-skole:

Sieletal: 296; Lidmatetal: 147, Aannemeling: 8; Dopelinge: 5. Vertrek met attestasies: 7; Ingekom met attestasies: 7; Getroud 2 pare.

GEMEENTE VERENIGING.

(Gestig in 1913.)

Predikant: Ds. L. E. Brandt.

Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.

Ouderling: L. R. G. Marx, J. F. Weilbach, S. I. W. Marx, J. P. Badenhorst, M. M. Basson, S. H. J. Strydom, J. F. v.d. Merwe, J. C. P. N. Visser, A. W. Marx, J. P. Cronjé, Tsn, G. van Deventer, J. P. Cronjé, S.C.sn. J. F. Diedrechen.

Diakens: F. J. Louwrens, B. J. Liebenberg, A. J. de Bruyn, T. F. Pretorius, T. F. Cronjé, Tsn., P. D. Pretorius, J. J. v. Zyl, S. Carmel, J. G. v. Staden, W. J. L. Pretorius, C. J. Lubbe, M. A. Muller.

Voorleser: S. H. J. Strydom.

Koster: A. H. Marx.

Orgelis: Mej. van Lingen.

Adres van die skriba van die kerkraad: Ds. L. E. Brandt, Bus 155, Vereniging.

Adres van die kassier: Ds. L. E. Brandt.

Adres van die superintendent van son-dagskole: G. Myburgh, Georgestraat, Vereeniging.

Sieletal: 1646; Ledetal: 777, Aannemeling: 45; Dopelinge: 62. Vertrek met attestasies: 16; Ingekom met attestasies: 25; Getroud 12 pare.

GEMEENTE BLOEMHOF.

(Gestig in 1916.)

Predikant:

Konsulent: Ds. J. J. Kuhn.

Ouderlinge: C. J. Bezuidenhout, T. E. Kleynhans, D. Bloem, F. J. W. Smith.

Diakens: G. H. Meyer, J. J. Jacobs, J. B. Botes, G. P. v.d. Merwe, N. Combrink.

Voorleser:

Koster: Simon Streicher.

Orgelis:

Adres van die skriba van die kerkraad: G. H. Meyer, Rietfontein, 154, P.K. Bloemhof.

Adres van die kassier: G. H. Meyer, Rietfontein, 154 P.K. Bloemhof.

Adres van die superintendent van son-dagskole:

Sieletal: 245, Ledetal: 125, Aannemeling: ?; Dope-linge: ? .Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met attesta-sie: ? Getroud ? pare.

GEMEENTE LOSBERG. (Gestig in 1925)

Predikant:

Konsulent: Ds. D. F. Erasmus.

Ouderlinge: A. J. G. Oosthuizen, F. Pretorius, J. Maartens, D. Crafford, H. P. Lindeque, A. Badenhorst, H. J. Dreyer, T. F. J. Steyn, J. F. van der Merwe, T. F. Dreyer, Jnr. F. Schutte.

Diakens: J. Grové, W. J. C. Pretorius, G. Prinsloo, A. L. Pretorius, E. Steyn, A. Swammers, J. P. Prinsloo, I. Ferreira, H. J. Mienie, G. v.d. Merwe, D. J. Bloem.

Voorleser: H. J. Dreyer.

Koster: W. Greef.

Orgelis: Mej. L. Prinsloo.

Adres van die skriba van die kerkraad: T. F. Dreyer, Jnr. P. K. Leeuwdrift, oor Bankstasie.

Adres van die kassier: A. L. Oosthuizen, P. K. Cordo-ville, oor Johannesburg.

Adres van die superintendent van son-dagskole: M. P. Lindeque, P. K. Cordoville.

Sieletal: 866, Ledetal: 435; Aannemeling: 24; Dope-linge: 30. Vertrek met attestasies: 1, Ingekom met attesta-sies: 5; Getroud 1 paar.

GEMEENTE PARYS.

Predikant: Ds. L. E. Brandt.

Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.

Ouderlinge: D. G. L. J. v. Vuuren, S. S. Terblanche, M. T. L. v.d. Westhuizen, J. A. Botha, G. H. Grobler, N. Prak.

Diakens: W. A. Joubert, D. J. Scholtz, Jan Muller, Abel v. Collier, Adolf v. Collier, J. N. Risseeuw.

Voorleser: G. H. Grobler.

Koster: F. Terblanche.

Orgelis: Mej. Johanna Bezuidenhout.

Adres van die skriba van die kerkraad: N. Prak, Koe-doesfontein, oor Parys.

Adres van die kassier: N. Prak, Koedoesfontein, oor Parys.

Adres van die superintendent van son-dagskole:

Sieletal: 371; Ledetal: 197, Aannemeling: 22, Dope-linge: 21. Vertrek met attestasies: 7, Ingekom met attes-tasies: 2; Getroud 0 pare.

RING VAN ZEERUST.

Gemeentes: Zeerust, Lichtenburg, Ventersdorp, Zwart-ruggens, Bechuanaland, Delarey, Grootmarico, Gwelo en Schweizer-Reneke.

GEMEENTE ZEERUST.

Predikant: Ds. P. J. J. Venter.

(Gestig in 1871.)

Predikant: Ds. P. J. J. Venter.

Konsulent: Ds. G. E. Alers.

Ouderlinge: J. C. Coetzee, G. L. Roos, P. J. J. Basson, P. J. du Plessis, S. J. du Plessis, M. M. J. Basson, M. F. Grobler, J. H. Snyman, P. J. H. v.d. Merwe, H. J. A. Meyer, F. M. du Mont.

Diakens: L. J. Erasmus, P. J. Erasmus, F. C. Meyer, A. J. Swanepoel, P. P. v.d. Merwe, P. H. Coetzee, F. A. Jacobs, R. J. Benade, M. Prinsloo, C. J. v.d. Merwe, G. Liebenberg.

Voorleser: M. M. J. Basson.

Koster:

Orgelis: M. F. du Mont.

Adres van die skriba van die kerkraad: F. M. du Mont, Bus 105, Zeerust.

Adres van die kassier: F. M. du Mont, Bus 105, Zee-rust.

Adres van die superintendent van son-dagskole: F. M. du Mont.

Sieletal: 1248; Ledetal 636; Aannemeling: 49; Dope-linge: 53. Vertrek met attestasies: 16, Ingekom met attes-tasies: 25. Getroud 4 pare.

GEMEENTE LICHTENBURG.

(Gestig in 1891).

Predikant: Ds. G. E. Alers.

Konsulent: Ds. D. F. Erasmus.

Ouderlinge: F. D. Rosseau, C. M. L. Steinman, C. J. Bodenstein, H. J. Steyn, C. L. Engelbrecht, W. J. Coet-zee, S. C. P. Herbst, P. B. Swart.

Diakens: J. N. Steyn, A. Jacobson, J. C. Steinman, A. Kleinhans, M. W. v.d. Linde, M. J. Smith, J. G. Steyn,

P. E. Kruger, M. C. v. Niekerk.
Voorleser: C. J. Bodenstein.
Koster: D. A. Viljoen.
Orgelis: Mej. S. E. Bodenstein.
Adres van die skriba van die kerkraad: A. Jacobson,
 Bus 123, Lichtenburg,
Adres van die kassier: A. Jacobson, Bus 123, Lichtenburg.
Adres van die superintendent van sondegskole: A. Jacobson, Bus 123, Lichtenburg.
Sieletal: 1234; *Ledetal*: 624; *Aannemeling*: 67; *Dopelinge*: 95. *Vertrek met attestasies*: 20. *Ingekom met attestasies*: 14. *Getroud* 20 pare.

GEMEENTE VENTERSDORP.

(Gestig in 1892).

Predikant: Ds. D. F. Erasmus.
Konsulent: Ds. W. P. J. Poén.
Ouderlinge: F. W. C. Buitendag, P. L. Bezuidenhout,
 F. G. A. Wolmarans, K. N. de Kock, H. P. van Graan, R.
 J. Coertze, S. H. Coetzee, A. S. Naudé, J. N. M. Pretorius, S. Bezuidenhout.
Diakens: R. A. Buitendag, J. N. Pretorius, H. J. Scheffer, T. F. Kruger, H. F. Joubert, F. C. Bodenstein,
 J. G. Visser, J. van Vuuren, D. G. O'Kelly.
Voorleser:
Koster: D. G. O'Kelly.
Orgelis: Mevr. A. C. G. Erasmus.
Adres van die skriba van die kerkraad: F. W. C. Buitendag, Bus 1, Reismierbult.
Adres van die kassier: H. J. Scheffer, Rietgat, P.K. Bodenstein, oor Ventersdorp.
Adres van die superintendent van sondegskole: ?
Sieletal: 1364; *Ledetal*: 712; *Aannemeling*: 48; *Dopelinge* 66. *Vertrek met attestasies*: 21; *Ingekom met attestasies* 23; *Getroud*: 15 pare.

GEMEENTE ZWARTRUGGENS.

(Gestig in 1913).

Predikant: Ds. J. J. Kuhn.
Konsulent: Ds. P. J. J. Venter.
Ouderlinge: A. v. Jaarsveld, W. Schoeman, J. Geyer,
 F. Naude, J. v. Staden; A. Oberholzer, J. Pienaar, Jac.
 Pienaar, D. Hattingh, P. Bezuidenhout, J. Jacobs, A.
 Barnardt.

Diakens: G. v. Jaarsveld, J. Schoeman, P. v. Staden,
 G. Grobler, A. Naude, C. Smith, G. Pretorius, H. Joubert,
 C. Breedts, J. Bezuidenhout, C. Coertze, C. Cronje, A.
 Barnardt.

Voorleser: —
Koster: A. Barnardt.
Orgelis: —

Adres van die kassier: P. Naude, Wonderfontein, P.K. Grootmarico.

Adres van die superintendent van sondegskole: —
Sieletal: 1550; *Ledetal*: 610; *Aannemeling*: 63; *Dopelinge*: 71. *Vertrek met attestasies*: 44; *Ingekom met attestasies*: 17; *Getroud*: 14 pare.

GEMEENTE BECHUANALAND.

(Gestig in 1913).

Predikant: —
Konsulent: Ds. P. J. J. Venter.
Ouderlinge: W. P. Viljoen, P. J. v. d. Merwe.
Diakens: G. v. d. Westhuizen, J. Barnardt.
Voorleser: W. P. Viljoen.
Koster: —
Orgelis: —
Adres van die skriba van die kerkraad: P. W. Kruger, Weltevreden, P.K. Stella, distr. Vryburg.
Adres van die kassier: P. W. Kruger, Weltevreden, P.K. Stella, distr. Vryburg.
Adres van die superintendent van sondegskole: ?
Sieletal: 110; *Ledetal*: 60; *Aannemeling*: ?; *Dopelinge*: ?. *Vertrek met attestasies*: ?; *Ingekom met attestasies*: ?; *Getroud*: ?.

GEMEENTE DELAREY.

(Gestig in 1922).

Predikant: Ds. P. J. J. Venter.
Konsulent: ?
Ouderlinge: J. S. Wolvaardt, C. J. Smit, D. R. J. v. Vuuren, T. F. J. Steyn, J. B. Rudolph, W. Swanepoel, W. J. Kamffer.
Diakens: C. L. Dreyer, J. A. Grimbeek, G. J. Engelbrecht, T. P. Badenhorst, A. L. Pretorius, H. H. Nieuwoudt, P. J. N. Grobler.
Voorleser: —
Koster: Jan Pretorius.
Orgelis: —

Adres van die skriba van die kerkraad: C. L. Dreyer, P.K. Delareyville.

Adres van die kassier: Ds. P. J. J. Venter, Bus 105, Zeerust.

Adres van die superintendent van son-dagskole: —
Sioletal: 494; Ledetal: 245; Aannemeling: 22; Dope-linge: 14. Vertrek met attestasies: 4; Ingekom met at-
tasies: 4; Getroud: 1 paar.

GEMEENTE GROOT MARICO.

(Gestig in 1923).

Predikant: —

Konsulent: Ds. G. E. Alers.

Ouderlinge: Joh. F. v. Staden, H. J. Coetzee, F. J. Naude, P. S. v. d. Berg, A. Oberholzer, M. J. Roos, C. C. Mans.

Diakens: S. P. Naude, J. Z. v. Loggerenberg, P. M. du Toit, P. S. v. Staden, H. A. Smit, J. H. P. Coetzee, L. Coetzee.

Voorleser: P. J. Naude.

Koster: P. S. v. Staden (Rooi Piet).

Orgelis: —

Adres van die skriba van die kerkraad: M. M. J. Basson, P.K. Grootmarico.

Adres van die kassier: C. B. Otto, P.K. Grootmarico.

Adres van die superintendent van son-dagskole: M. M. J. Basson, P.K. Grootmarico.

Sioletal: 848; Ledetal: 366; Aannemeling: 28; Dope-linge: 33. Vertrek met attestasies: 7; Ingekom met at-
tasies: 7; Getroud: 0 pare.

GEMEENTE GWELO (SUID RHODESIE).

(Gestig in 1923).

Predikant: —

Konsulent: Ds. P. J. J. Venter.

Ouderlinge: F. C. Booyesen, B. Bester, P. Kleinhans, A. Venter, B. Marais.

Diakens: A. Benade, J. v. Rensburg, M. Olivier.

Voorleser: F. C. Booyesen.

Koster: P. J. v. d. Westhuizen.

Orgelis: —

Adres van die skriba van die kerkraad: F. C. Booyesen, Third street, Gwelo.

Adres van die kassier: F. C. Booyesen, Third street, Gwelo.

Adres van die superintendent van son-dagskole: —
Sioletal: 250; Ledetal: 150; Aannemeling: 6; Dope-linge: 8. Vertrek met attestasies: 0; Ingekom met at-
tasies: 6; Getroud: 0 pare.

GEMEENTE SCHWEIZER-RENEKE.

(Gestig in 1925).

Predikant: Ds. P. J. J. Venter.

Konsulent: Ds. J. J. Kuhn.

Ouderlinge: J. P. v. Wyngaardt, J. M. C. Nortje, M. J. Faurie.

Diakens: J. H. Coetzee, J. H. de Larey, F. C. Pre-
torius, C. G. v. Niekerk.

Voorleser: J. C. M. Nortje.

Koster: B. Bester.

Orgelis: —

Adres van die skriba van die kerkraad: J. H. Coetzee, Schweizer-Reneke.

Adres van die kassier: J. H. Coetzee, Schweizer-
Reneke.

Adres van die superintendent van son-dagskole: —
Sioletal: 225; Ledetal: 115; Aannemeling: 7; Dope-linge: 9. Vertrek met attestasies: 0; Ingekom met at-
tasies: 2; Getroud: 0 pare.

RING VAN RUSTENBURG.

Gemeentes: Rustenburg, Pietersburg, Pretoria, Water-
berg, Louis-Trichardt, Messina, Lageveld, Potgietersrust,
Koedoesrand, Brits.

GEMEENTE RUSTENBURG.

(Gestig in 1850).

Predikant: Ds. J. J. Prinsloo.

Konsulent: Ds. A. J. Barger.

Ouderlinge: J. H. Joubert, A. W. J. v. Rensburg, J. F. Viljoen, J. L. Otto, J. H. Viljoen, J. J. Steenkamp, H. A. Kruger, G. P. de Beer, H. P. J. de Beer, J. J. Robertze, J. N. v. d. Berg, E. Malan, J. A. Vorster, W. J. Roos, H. P. Pelsner, J. J. Viljoen, M. J. Jacobs.

Diakens: P. S. J. v. Rensburg, P. J. Breedts, B. D. Mostert, J. G. W. Basson, J. Esterhuizen, J. E. de Beer, G. F. T. Pistorius, H. N. J. Cronje, G. P. v. d. Berg, H. J. Theunissen, A. Otto, P. J. R. Steenkamp, S. J. Hermitage, J. S. Steenkamp, J. C. Barnard, W. A. A. Viljoen, T. J. H. Roux, P. L. Nagel.

Voorleser: J. J. Steenkamp.
Koster: J. H. Joubert.
Orgelis: Mevr. A. Downing.
Adres van die skriba van die kerkraad: P. L. Nagel,
 Bus 225, Rustenburg.
Adres van die kassier: P. L. Nagel, Bus 225, Rustenburg.
Adres van die superintendent van sondegskole: ...
 Sieletal: 3100; Ledetal: 1400; Aannemeling: 114;
 Dopelinge: 100.

GEMEENTE PIETERSBURG.

(Gestig in 1852).

Predikant: Ds. H. P. Wolmarans.
Konsulent: Ds. J. J. Prinsloo.
Ouderlinge: W. S. J. Jansen, J. L. P. Botha, J. M. v. Schalkwyk, C. J. Botha, P. Brits, J. P. H. Nagel, J. J. Gouws, F. Nel, J. C. v. Schalkwyk, J. M. A. v. Tonder, J. Botha, J. D. Venter, D. J. Jacobs.
Diakens: W. K. Jansen, J. H. Botha, J. J. v. Staden, C. J. v. Staden, P. J. G. Jacobs, S. M. Venter, G. sn., S. M. Venter, G. P. v. Wyk, P. C. v. Rooyen, Izak Venter, Frans Duvenhage, A. S. Olivier.

Voorleser: —
Koster: Frans Duvenhage.
Orgelis: M. W. A. Jorisson.
Adres van die skriba van die kerkraad: A. v. Rooyen, Pietersburg.
Adres van die kassier: A. v. Rooyen, Pietersburg.
Adres van die superintendent van sondegskole: P. Brits, Pietersburg.
 Sieletal: 1648; Ledetal: 582; Aannemeling: 41;
 Dopelinge: 72. Vertrek met attestasies: 5; Ingekom met attestasies: 25; Getroud: 12 pare.

GEMEENTE PRETORIA.

(Gestig in 1854).

Predikant: Ds. S. Vermooten.
Konsulent: Ds. A. J. Barger.
Ouderlinge: Dr. S. P. Engelbrecht, J. A. Duvenhage, A. P. Prinsloo, J. D. Reyneke, J. W. Gehle, B. D. Ockeloen, H. W. Theron, P. G. Roets, W. J. Bezuidenhout, L. C. Ruyssenaers, G. D. Kotze, J. M. du Plooy, H. Horn, J. B. Wolmarans, J. v. Zyl, P. J. Buckle, J. H. V. Prinsloo, A. J.

Joubert, Z. J. H. de Beer, J. C. Prins, N. J. Basson, H. A. Pretorius, H. P. Meyer.

Diakens: Dr. B. de Loor, D. P. Bellingham, Z. J. H. de Beer, A. Wypkema, P. J. L. Grobler, J. A. Swiegers, D. B. v. d. Berg, J. J. Botha, R. W. Katsky, F. A. Katsky, O. D. Oosthuizen, D. J. J. Oosthuizen, L. J. Meyburgh, J. F. Klopper, P. D. Breytenbach, J. Minders, C. J. Bornman, F. G. J. v. Rooyen, T. F. Botha, R. E. Erasmus, P. W. Prinsloo.

Voorleser: ?

Koster: J. M. du Plooy, 45 de Waal straat, Pretoria.

Orgelis: P. v. d. Burg, Troye straat, Pretoria.

Skriba van die kerkraad: P. J. L. Grobler, 258 Main straat, Sunnyside, Pretoria.

Kassier: P. J. L. Grobler, 258 Main straat, Sunnyside, Pretoria.

Superintendent van sondegskole: ?

Sietal: 3406; Ledetal: 1595; Aannemeling: 76,
 Dopelinge: 132. Vertrek met attestasies: 24, Ingekom met attestasies: 53; Getroud: 24 pare.

GEMEENTE WATERBERG.

(Gestig in 1866).

Predikant: —

Konsulent: Ds. J. J. Prinsloo.

Ouderlinge: H. J. Geyser, L. C. v. d. Merwe, H. Willemse, J. A. v. Staden, B. A. v. d. Walt, N. H. J. F. v. Heerden, M. J. Oosthuizen, L. P. v. d. Merwe, J. P. Herbst, M. J. du Plessis, P. S. Nortje, P. S. Rossouw, H. C. Pretorius, W. J. A. v. Schalkwyk, G. J. v. Deysel.

Diakens: J. J. H. Engelbrecht, J. A. Smit, C. W. H. Boshoff, P. J. Snyders, J. G. M. Benade, P. F. v. Staden, S. P. Viljoen, A. J. Botes, W. S. Barnardt, D. E. Erasmus, F. A. Nel, J. N. Krause, P. W. du Toit, R. J. Coertze.

Voorleser: 'n Ouderling.

Koster: J. P. Herbst.

Orgelis: W. A. Plomp.

Skriba van die kerkraad: H. Willemse, Zanddrift, P.K. Vaalwater, Waterberg.

Kassier: J. A. Smit, P.K. Jasper oor Nylstroom.

Superintendent van sondegskole: ?

Sietal: 2250; Ledetal: 916; Aannemeling: 68;
 Dopelinge: 96. Vertrek met attestasies: 7; Ingekom met attestasies: 24, Getroud: 2 pare.

GEMEENTE LOUIS TRICHARDT.

(Gestig in 1916).

Predikant: —*Konsulent:* Ds. H. P. Wolmarans.*Ouderlinge:* P. Roos, W. Grobler, S. M. Venter, D. Buchling, C. Grobler, C. P. Bezuidenhout.*Diakens:* Sarel Vorster, M. J. Venter, H. Snyman, Halbo Kuipers, J. J. v. d. Merwe, F. Engelbrecht, P. Marais.*Voorleser:* C. P. Bezuidenhout.*Koster:* J. Grobler.*Skriba van die kerkraad:* P. J. L. Roets, Middelfontein, P.K. Louis Trichardt.*Kassier:* P. J. L. Roets, Middelfontein, P.K. Louis Trichardt.*Superintendent van son-dagskole:* —

Sieletal: 641; Ledetal: 237; Aannemeling: 16; Dope-linge: 23. Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met at-tes-tasies: ?; Getroud: 0 pare.

GEMEENTE MESSINA.

(Gestig in 1921).

Predikant: —*Konsulent:* Ds. H. P. Wolmarans.*Ouderlinge:* C. Koen, H. C. Roos.*Diakens:* P. C. Potgieter, J. P. Jacobs.*Voorleser:* C. J. Koen.*Koster:* J. P. Jacobs.*Skriba van die kerkraad:* C. J. Koen, Bus 12, Messina.*Kassier:* J. F. Roos, Messina.*Superintendent van son-dagskole:* C. J. Koen, Bus 12, Messina.

Sieletal: 140; Ledetal: 60; Aannemeling: 10; Dope-linge: 12. Vertrek met attestasies: 19; Ingekom met at-tes-tasies: 12; Getroud: 1 paar.

GEMEENTE LAGEVELD.

(Gestig in 1921).

Predikant: Ds. H. P. Wolmarans.*Konsulent:* Ds. J. J. Prinsloo.*Ouderlinge:* C. S. Muller, H. C. de Beer, P. Z. de Beer, H. L. J. Bronkhorst, D. J. Venter.*Diakens:* P. S. J. J. L. Venter, N. J. van Schalkwyk, H. P. v. Schalkwyk, A. H. Helberg, C. J. v. d. Gryp.*Voorleser:* H. C. de Beer.*Koster:* P. J. de Bruyn.*Orgelis:* A. H. Helberg.*Skriba van die kerkraad:* Z. J. Bronkhorst, P.K. Dui-welskloof.*Kassiers:* C. S. Muller, Avondshoek, P.K. Tzaneen.*Superintendent van son-dagskole:* A. de Villiers.

Sieletal: 450; Ledetal: 215; Aannemeling: 23; Dope-linge: 28. Vertrek met attestasies: 6; Ingekom met at-tes-tasies: 4; Getroud: 3 pare.

GEMEENTE POTGIETERSRUST.

(Gestig in 1921.)

Predikant: —*Konsulent:* Ds. C. H. Rautenbach.*Ouderlinge:* C. A. Storm, J. J. de Beer, F. J. Prinsloo, H. P. N. Kern, A. J. Nortje, P. Nortje, L. v. Nieuwenhui-zen, N. S. Wolmarans.*Diakens:* G. R. J. Strydom, C. J. Botha, F. J. Potgie-ter, C. McDonald, G. Smit, J. v. Rensburg, A. Labuschag-ne, M. C. Genis.*Voorleser:* —*Koster:* J. Z. Helberg.*Orgelis:* D. S. de Beer.*Skriba van die kerkraad:* J. J. de Beer, P.K. Potgie-tersrust.*Kassiers:* G. R. J. Strydom, P. K. Potgietersrust.*Superintendent van son-dagskole:* C. A. Storm, P.K. Potgietersrust.

Sieletal: 540, Ledetal: 188, Aannemeling: 28, Dope-linge: 29. Vertrek met attestasies: 18, Ingekom met at-tes-tasies: 2, Getroud, 3 pare.

GEMEENTE KOEDOESRAND.

(Gestig in 1924).

Predikant: —*Ouderlinge:* P. G. Grobler, L. v. Niekork, G. Steen-kamp, P. v.d. Merwe.*Konsulent:* Ds. S. Vermooten.*Diakens:* J. Diedericks, G. J. Smith, D. v.d. Heever, H. Stoop.

Voorleser: P. J. Grobler.
Koster: H. Joubert.
Orgelis: Mevr. Ellie Grobler.
Skriba van die kerkraad: G. J. Smith, Tygerfontein, P. K. Maasstroom.
Kassier: G. J. Smith, Tygerfontein, Maasstroom.
Superintendent van sondegskole: G. J. Smith, Tygerfontein, P.K. Maasstroom.
 Sieletal: 242; Ledetal: 104; Aannemeling: 11; Doping: 7. Vertrek met attestasies: 9, Ingekom met attestasies: 2; Getroud, 3 pare.

GEMEENTE BRITS.
 (Gestig in 1927).

Predikant:
Konsulent: Ds. S. Vermooten.
Ouderlinge: F. J. C. Martins, T. Rutgers, P. J. J. Moll, J. M. v. Vuuren, T. G. J. Pistorius, J. C. J. v. Schalkwyk, J. F. Michau, P. D. Malan, H. C. du Preez, H. J. Visser, G. N. v.d. Berg, A. J. v. Zyl.
Diakens: G. C. Lindeque, J. A. Botes, T. G. le Grange, J. H. Labuschagne, M. C. Stander, M. A. Heyneke, C. H. Blignaut, L. J. B. Smit, A. D. W. Wolmarans, W. J. Schoeman, J. A. v. Wyk.
Voorleser: F. J. C. Martins.
Koster: M. J. Wolmarans.
Orgelis:
Skriba van die kerkraad: F. J. C. Martins, P. K. Brits
Kassier: F. J. C. Martins, P. K. Brits.
Superintendent van sondegskole: M. C. Stander, Krokodildrift, P. K. Brits.
 Sieletal: 800; ledetal: 336; Aannemeling: 26; Doping: 32. Vertrek met attestasies: 3; Ingekom met attestasies: 18; Getroud, 0 pare.

RING VAN LYDENBURG.

Gemeentes: Middelburg, Trichardtsfontein, Dullstroom, Chrissiesmeer, Ermelo, Erasmus, Pietretief, Bethal, Roosenekal, Nebo, Lydenburg, Witbank.

GEMEENTE MIDDELBURG.
 (Gestig in 1864).

Predikant: Ds. A. J. Barger.
Konsulent: Ds. C. H. Rautenbach.
Ouderlinge: B. D. Bierman, J. H. Erasmus, A. P.

Breytenbach, G. J. Viljeen, S. J. Duvenhage, A. P. Bronkhorst, J. Linnenkamp, P. R. Botha, P. de Vos, R. J. A. Willemse.

Diakens: T. F. Prinsloo, W. Swanepoel, P. W. A. Piek, J. J. Coetzer, J. A. H. Cronjé, W. W. Roelofse, J. v. Wyk, P. Swart, A. J. Pretorius.

Voorleser: B. D. Bierman.

Koster: S. G. Wilken.

Orgelis: A. J. Pretorius.

Skriba van die kerkraad: A. J. Pretorius, Suidstraat, Middelburg.

Kassier: J. C. v. Woudenberg, Bus 56, Middelburg, Tvl.

Superintendent van sondegskole:

Sieletal: 913; Ledetal: 433, Aannemeling: 48; Doping: 41. Vertrek met attestasies: 19; Ingekom met attestasies: 26; Getroud 8 pare,

GEMEENTE TRICHARDTSFONTEIN.
 (Gestig in 1879).

Predikant: Ds. M. M. J. Grobler.

Konsulent: Ds. L. E. Brandt.

Ouderlinge: D. P. J. v. Schalkwyk, C. H. Booysen, J. C. de Lange, M. C. J. v. Schalkwyk, W. A. v. Schalkwyk, S. T. Prinsloo.

Diakens: J. H. Oberholzer, A. L. Pretorius, M. J. Breytenbach, J. D. Potgieter, C. H. Z. Pretorius, J. H. v. Schalkwyk, G. B. C. Bester.

Voorleser: D. P. J. v. Schalkwyk.

Koster: W. H. Coöper.

Orgelis:

Skriba van die kerkraad: W. A. v. Schalkwyk, van Schalkwyksrust, P.K. Trichardt.

Kassier: W. A. v. Schalkwyk, van Schalkwyksrust, P. K. Trichardt.

Superintendent van sondegskole:

Sieletal: 776; Ledetal: 389; Aannemeling: 45; Doping: 40. Vertrek met attestasies: 27; Ingekom met attestasies: 11; Getroud, 1 paar.

GEMEENTE DULLSTROOM.

(Gestig in 1887).

Predikant: —*Konsulent:* Ds. S. Vermooten.*Ouderlinge:* H. Hofland, C. J.J. Joubert, M. S. Grobler, D. G. S. Wolmarans, P. J. Oelofse, P. J. L. Venter.*Diakens:* J. H. H. Janson, H. J. Mulder, Izak Marais, C. J. Ahlers, W. C. Greyling, F. J. Joubert, J. Rudolph, F. J. Grobler.*Voorleser:* H. Hofland.*Koster:* C. Botha.*Orgelis:* Mevr. J. H. H. Janson.*Skriba van die Kerkraad:* H. Hofland, Bus 4, Dullstroom.*Kassier:* J. H. H. Janson, Bus 19, Dullstroom.*Superintendent van sondegskole:* P. G. A. Wolmarans, P.K. Dullstroom.Sieletal: 600; Ledetal: 250; Aannemeling: 21; Dope-
linge: 21. Vertrek met attestasies ?; Ingekom met attestasies ?; Getroud ?.

GEMEENTE CHRISSIESMEER.

(Gestig in 1892.)

Predikant: Ds. J. G. M. Dreyer.*Konsulent:* Ds. T. F. J. Dreyer.*Ouderlinge:* L. M. Stoop, J. A. v. d. Linden, S. W. J. Meyer, M. Bos.*Diakens:* C. v. d. Vyver, J. P. Engelbrecht, H. H. Harmse, H. H. du Preez.*Voorleser:* J. A. v. d. Linde.*Koster:* L. v. d. Merwe.*Orgelis:* Mevr. A. Buitendag.*Skriba van die kerkraad:* M. Bos, P.K. Chrissiesmeer.*Kassier:* M. Bos, P.K. Chrissiesmeer.*Superintendent van sondegskole:* —Sieletal: 370; Ledetal: 194; Aannemeling: 9; Dope-
linge: 11. Vertrek met attestasies: 5; Ingekom met attestasies: 10; Getroud: 0 pare.

GEMEENTE ERMELO.

(Gestig in 1909).

Predikant: Ds. J. G. M. Dreyer.*Konsulent:* Ds. T. F. J. Dreyer.*Ouderlinge:* L. v. Rensburg, P. G. Joubert, S. W. Jou-

bert, P. Labuschagne, J. Labuschagne, P. L. Swart, R. v. Rensburg.

Diakens: P. Taljaard, H. Fourie, H. v. Rooyen, M. Buitendag, M. D. Greyling, F. Reyneke, D. Struwig.*Voorleser:* J. Labuschagne.*Koster:* H. v. Rensburg.*Orgelis:* Hendrik Geyser.*Skriba van die kerkraad:* Nico Wolmarans, Transva-
lia, P.K. Uitspanning.*Kassier:* R. H. Heuff, P.K. Ermelo.*Superintendent van sondegskole:* P. Geyser, Oosthui-
zenstraat, Ermelo.Sieletal: 343; Ledetal: 185; Aannemeling: 7; Dope-
linge: 21. Vertrek met attestasies: 8; Ingekom met attestasies: 7; Getroud: 0 pare.

GEMEENTE ERASMUS.

(Gestig in 1913).

Predikant: Ds. C. H. Rautenbach.*Konsulent:* Ds. S. Vermooten.*Ouderlinge:* N. M. Prinsloo, J. P. Prinsloo, N. M. Viljoen, J. J. Prinsloo, G. C. Prinsloo, M. v. d. Westhuizen, J. A. Saer, P. J. J. v. Rensburg, P. E. Prinsloo, W. S. J. Minnaar, P. C. Breytenbach, J. (Hans) Prinsloo, J. J. Botha, S. P. v. Standen, L. P. Swanepoel, G. G. Roets, P. C. Breytenbach (Tweefontein).*Diakens:* C. Joubert, M. J. Grobler, J. J. v. Staden, A. C. Greyling, J. J. Eksteen, jnr., W. G. Bronkhorst, L. J. Steenkamp, W. S. J. B. Jansen, F. J. P. Breytenbach, F. J. Snyman, J. G. Gauche, E. Botha, D. B. Snyman, P. J. Minnaar, P. P. F. Prinsloo, J. J. H. Engelbrecht, H. A. Roets.*Voorleser:* ?*Koster:* J. van Niekerk.*Orgelis:* Mevr. J. J. Prinsloo.*Skriba van die kerkraad:* J. J. Prinsloo, Bus 1,

Erasmus.

Kassier: M. J. Grobler, jnr.*Superintendent van sondegskole:* —Sieletal: 2,100; Ledetal: 1,042; Aannemeling: 85;
Dope-linge: 113. Vertrek met attestasies: 30; Ingekom met attestasies: 18; Getroud: 32 pare.

GEMEENTE PIETRETIEF.

(Gestig in 1916).

Predikant: —*Konsulent:* Ds. P. S. Grobler.*Ouderling:* A. C. de Klerk.*Diaken:* A. M. K. Harthoorn.*Voorleser:* —*Koster:* —*Orgelis:* —*Skriba van die kerkraad:* A. M. Harthoorn, P.K. Iswepe, oor Pietretief.*Superintendent van sondegskole:* A. C. de Klerk, P. K. Pietretief.

Sieletal: 60; Ledetal: 33; Aannemeling: 3; Doping: 4. Vertrek met attestasies: 1; Ingekom met attestasies: 0; Getroud 0 pare.

GEMEENTE BETHAL.

(Gestig in 1919.)

Predikant: Ds. J. G. M. Dreyer.*Konsulent:* T. F. J. Dreyer.*Ouderling:* J. P. Visage, B. J. Prinsloo, J. J. Marnewick, W. J. Engelbrecht, T. C. J. Erasmus.*Diakens:* P. J. N. Esterhuizen, B. Greyling, J. H. sn. J. L. Muller, van Oudshoorn, M. G. v. d. Hoven, J. Wolmarans.*Voorleser:* B. J. Prinsloo.*Koster:* —*Orgelis:* —*Skriba van die kerkraad:* J. Hoogland, Bus 81, Bethal.*Kassier:* J. Hoogland, Bus 91, Bethal.*Superintendent van sondegskole:* J. Wolmarans, P.K. Bethal.

Sieletal: 610; Ledetal: 300; Aannemeling: ?; Doping: ?. Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met attestasies: ?; Getroud ? pare.

GEMEENTE ROOSSENEKAL.

(Gestig in 1919).

Predikant: —*Konsulent:* —*Ouderling:* N. M. S. Ferreira, C. J. Strydom, M. M. Bezuidenhout, F. J. Botha, M. J. Nieman, J. H. de Beer, M. J. Hough, A. A. Wolmarans.*Diakens:* P. L. Steenkamp, J. L. Enslin, L. M. Ferreira, H. Z. Ganswyk, M. J. Prinsloo, P.B. Greef, J. C. Prinsloo, I. H. Potgieter.*Voorleser:* N. M. S. Ferreira.*Koster:* C. J. Strydom.*Orgelis:* —*Skriba van die kerkraad:* Jac. J. Reyneke, P.K. Roossenekal, dist. Middelburg.*Kassier:* Jac. J. Reyneke, P.K. Roossenekal, dist. Middelburg.*Superintendent van sondegskole:* C. J. Strydom, P.K. Roossenekal, Middelburg.

Sieletal: 1065; Ledetal: 421; Aannemeling: 37; Doping: 38; Vertrek met attestasies: 3; Ingekom met attestasies: 8; Getroud 1 paar.

GEMEENTE NEBO.

(Gestig in 1924.)

Predikant: —*Konsulent:* Ds. A. J. Barger.*Ouderling:* P. H. Ferreira, P. H. Lindeque, C. J. Engelbrecht, M. C. Botha.*Diakens:* P. S. Botha, J. C. Kruger.*Voorleser:* —*Koster:* D. R. Malan.*Orgelis:* —*Skriba van die kerkraad:* P. D. Malan, Roodepoort, P.K. Nebo.*Kassier:* F. S. Botha, Rietfontein, P.K. Nebo.*Superintendent van sondegskole:* —

Sieletal: 200; Ledetal: 127; Aannemeling: 19; Doping: 10. Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met attestasies: ?; Getroud ? pare.

GEMEENTE LYDENBURG.

(Gestig in 1926).

Predikant: —*Konsulent:* Ds C. H. Rautenbach.*Ouderling:* H. A. Koeleman, J. L. Viljoen, S. J. Schoeman, G. Joubert, C. Broodryk, S. Joubert.*Diakens:* J. H. Potgieter, J. Joubert, J. P. Prinsloo, P. J. Joubert, J. G. le Roux, C. Oosthuizen.*Voorleser:* J. L. Viljoen.*Orgelis:* —*Skriba van die kerkraad:* P. J. Wolmarans, Lydenburg.

Kassier: H. A. Koeleman, Bus 13 Lydenburg.
Superintendent van sondegskole: —
 Sieletal: 450; Ledetal: 195; Aannemeling: 10; Doping: 8. Vertrek met attestasies: 0; Ingekom met attestasies: 8; Getroud 0 pare.

GEMEENTE WITBANK.

(Gestig in 1927).

Predikant: Ds. A. J. Barger.
Konsulent: Ds. J. G. M. Dreyer.
Ouderlinge: J. H. Vorster M. C. Pretorius, F. Viljoen, A. J. Stone, L. Bierman, A. D. Pretorius, P. C. Bezuidenhout.

Diakens: B. J. Prinsloo, H. P. van Nieuwenhuizen, T. J. van Dyk, J. M. le Grange, J. J. v.d. Merwe, Theunis Botha, J. Jacobson.

Voorleser: J. H. Vorster.

Koster: —

Orgelis: —

Skriba van die kerkraad: J. H. Pistorius, Roodepoortjie, P.K. Balmoral.

Kassier: B. W. Janson, Nederlandse Bank, P.K. Witbank.

Superintendent van sondegskole: —

Sietal: 925; Ledetal: 410; Aannemeling: 26; Doping: 29. Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met attestasies: 2; Getroud ? pare.

RING VAN STANDERTON.

Gemeentes: Volksrust, Heidelberg, Standerton, Johannesburg, Oostrand, Eendracht, Memel, Pietermaritzburg, Brakpan, Strydpan, Durban.

GEMEENTE VOLKSRUST.

(Gestig in 1861.)

Predikant: —

Konsulent: Ds. P. S. Grobler.

Ouderlinge: J. J. Swanepoel, J. A. A. Stoop, F. P. Struwig, J. C. v. Deventer, L. P. D. Nortje, J. D. Coetzer, P. Slabbert, J. P. Erasmus, S. Swanepoel.

Diakens: S. J. Struwig, P. J. Botha, F. J. Delpont, R. D. Ackerman, D. G. Hattingh, W. P. v. Oudshoorn, J. L. v. Eden, J. S. Struwig, C. J. J. Coetzer, C. v. Oudshoorn.

Voorleser: —

Koster: S. J. Struwig.

Skriba van die kerkraad: F. J. Delpont, Bus 115, Volksrust.

Kassier: F. J. Delpont, Bus 115, Volksrust.

Superintendent van sondegskole: —

Sietal: 825; Ledetal: 391; Aannemeling: 32; Doping: 67. Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met attestasies: ?; Getroud 4 pare.

GEMEENTE HEIDELBERG.

(Gestig in 1865).

Predikant: Ds. A. J. G. Oosthuizen.

Konsulent: Ds. T. F. J. Dreyer.

Ouderlinge: R. J. Crowther, T. F. Steyn, W. J. Pretorius, O. A. Strydom, J. v.d. Westhuizen, P. E. Brits, P. D. Bekker, L. J. Labuschagne, D. B. Snyman, L. H. Jordaan, D. J. A. Booysens, F. J. v. d. Westhuizen, N. Jacobs, C. Strydom, Minne, D. S. Bekker, G. B. Bekker.

Diakens: C. J. Marais, F. P. Engelbrecht, J. P. C. v. d. Westhuizen, J. J. Nortje, J. H. v.d. Westhuizen, L. Ryke, N. H. Jacobs, R. P. Strydom, D. S. Jacobs, F. Rosslee, J. C. Botha, A. Greyling, P. J. J. Jordaan, S. Jacobs, Smit, Petrus Jacobs, P. Jacobs, Piet Dreyer.

Voorleser: P. D. Bekker.

Koster: M. Fourie.

Orgelis: Mevr. de Beer.

Skriba van die kerkraad: F. Boltman, Venterstraat, Heidelberg.

Kassier: F. Boltman, Venterstraat, Heidelberg.

Superintendent van Sondegskole: Mevr. A. Oosthuizen

Sietal: 2500; Ledetal: 1100; Aannemeling: 100; Doping: 91. Vertrek met attestasies: 10; Ingekom met attestasies: 25; Getroud, 13 pare.

GEMEENTE STANDERTON.

(Gestig in ?).

Predikant: Ds. T. F. J. Dreyer.

Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.

Ouderlinge: G. J. Engelbrecht, J. J. P. Meyer, P. W. Labuschagne, J. C. Heyneke, M. J. Stoop, P. Oberholzer, N. Snyman, J. S. Riekert, J. H. Pienaar, G. v. Deventer.

Diakens: J. G. Steyn, P. G. Steyn, M. Wolmarans, M. J. Pienaar, L. Stoop, A. A. S. Grobler, F. J. v. Rensburg, R. G. Dreyer, J. E. Coetzee, H. Holtzhausen.

Voorleser: N. Snyman.

Koster: J. Pienaar.

Orgelis: Mevr. T. F. J. Dreyer.

Skriba van die kerkraad: Arie Visage, Bus 5, Charl Cilliers.

Kassier: Mevr. T. F. J. Dreyer.

Superintendent van son-dagskole: P. Pretorius.

Sieletal: 1115; Ledetal: 493; Aannemeling: 33; Dopelinge: 32. Vertrek met attestasies: 10; Ingekom met attestasies: 35; Getroud 6 pare.

GEMEENTE JOHANNESBURG.

(Gestig in 1895.)

Predikant: Dr. H. C. M. Fourie. (Ds. A. R. Smit waarnemend).

Konsulent: Ds. P. S. Grobler.

Ouderlinge: J. J. Smit, J. F. N. Oberholzer, J. A. Mc Grath, F. v. Staden, B. J. Smit, L. A. Breedt, B. J. S. Herbst, J. G. Roodt, C. P. S. Barnardt, J. J. Heyneke, J. J. Welgemoed, M. J. Esterhuizen, H. C. v.d. Merwe, J. J. Botha, S. Z. Buitendag, C. C. Mostert, G. Labuschagne, J. J. Dekker, J. M. Maree, G. A. Swanepoel, C. Z. te Fortier, C. J. Basson, H. A. M. Viljoen, B. J. Wolmarans, L. G. v.d. Ryst, P. Visage, J. Hoffman.

Diakens: I. v.d. Linde, G. R. Els, H. J. Jooste, G. J. Koekemoer, R. J. Jacobs, J. J. v. Wyk, G. P. Brits, G. J. Niemand, J. M. Matthyzen, W. J. Pretorius, G. J. M. Wolmarans, P. S. v. Staden, J. C. Buitendag, J. J. Swanepoel, F. P. Cornelius, W. McLean, J. W. A. Lewis, J. J. Boshoff, G. Pretorius, J. A. v.d. Westhuizen, J. A. Corlyn, S. van Schalkwyk, M. G. Joubert.

Voorleser: —

Koster: I. v.d. Linde.

Orgelis: Mevr. P. du Preez.

Skriba van die kerkraad: J. H. Lingefelder, Bus 4917, Johannesburg.

Kassier: W. v. Namen, 30 Sixth Avenue, Melville, Johannesburg.

Superintendent van son-dagskole: Ds. A. R. Smit.

Sieletal: 4032; Ledetal: 1937; Aannemeling: 115; Dopelinge: 143. Vertrek met attestasies: 26; Ingekom met attestasies: 43. Getroud 19 pare.

GEMEENTE OOSTRAND (GERMISTON).

(Gestig in 1911).

Predikant: —

Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.

Ouderlinge: R. A. de Beer, H. S. J. Jordaan, P. J. v.

Zyl, P. A. Cronje, Christ. Roets, C. H. Venter, T. H. v. Nieuwenhuizen, J. H. Smith, P. F. Bouwer, F. D. Malan.

Diakens: H. B. L. Kruger, P. J. Taljaart, C. A. J. v. Heerden, N. J. v. Zyl, Gert Strydom, C. J. Mienie, J. P. J. Beukes, J. Norval, N. J. Grobler.

Voorleser: P. F. Bouwer.

Koster: J. A. Smith, 178 High Road, Germiston.

Orgelis: Mevr. H. S. E. Jordaan.

Skriba van die kerkraad: P. F. Bouwer, 15 Oosthuizenstraat, Germiston.

Kassier: C. H. Venter, 20 Argylstraat, Germiston Suid.

Superintendent van son-dagskole: M. Jonker.

Sieletal: 1265; Ledetal: 508; Aannemeling: 23; Dopelinge: 77. Vertrek met attestasies: 28; Ingekom met attestasies: 41; Getroud 15 pare.

GEMEENTE EENDRACHT.

(Gestig in 1917).

Predikant: —

Konsulent: Ds. T. F. J. Dreyer.

Ouderlinge: P. A. Ras, C. P. Willemse, P. P. Roets, J. P. Prinsloo, H. Venter, D. J. Prinsloo, J. G. Duvenhage, A. P. Prinsloo.

Diakens: A. P. Roelofse, G. Visage, G. P. Roets, L. C. Muller, J. D. Venter, P. J. L. Venter, H. L. Venter, I. P. Bezuidenhout.

Voorleser: J. P. Prinsloo.

Koster: H. J. Venter.

Orgelis: Mevr. J. P. Prinsloo.

Skriba van die kerkraad: P. A. Ras, A.sn., P. K. Bosmansfontein, oor Greylingstad.

Kassier: P. A. Ras, A.sn. P.K. Bosmansfontein, oor Greylingstad.

Superintendent van son-dagskole: P. A. Ras, A.sn. P.K. Bosmansfontein, oor Greylingstad.

Sieletal: 859; Ledetal: 382; Aannemeling: 30; Dopelinge: 50. Vertrek met attestasies: 10; Ingekom met attestasies: 11; Getroud 2 pare.

GEMEENTE MEMEL.

(Gestig in 1915.)

Predikant: —

Konsulent: Dr. H. C. M. Fourie.

Ouderlinge: P. L. Moolman, W. H. Brooks.

Diakens: A. J. Moolman, J. J. v. Staden.
Voorleser: —
Koster: P. J. Pieterse.
Orgelis: Mevr. D. C. Moll.
Skriba van die kerkraad: P. L. Moolman, Kildare,
 Bus 49 Memel.
Kassier: P. L. Moolman, Kildare, Bus 49 Memel.
Superintendent van son-dagskole: —
Sieletal: 94; *Ledetal:* 49; *Aannemeling:* ? *Dopeling:*
 6. *Vertrek met attestasies:* 34; *Ingekom met attestasies:* 2;
Getroud 1 paar.

GEMEENTE PIETERMARITZBURG.

(Gestig in 1921.)

Predikant: —
Konsulent: Ds. T. F. J. Dreyer.
Ouderlinge: A. L. Hattingh, H. P. Viljoen, P. G. v.
 Vuuren, D. H. Botes.
Voorleser: —
Koster: —
Orgelis: —
Skriba van die kerkraad: J. J. Joubert, Bus 354, Pie-
 termaritzburg.
Kassier: —
Kassier: J. J. Joubert, Bus 354, Pietermaritzburg.
Superintendent van son-dagskole: J. J. Joubert, Bus
 354, Pietermaritzburg.
Sieletal: 300; *Ledetal:* 150; *Aanemeling:* ?; *Dope-*
linge: ? *Vertrek met attestasies:* 6; *Ingekom met attes-*
tasies: 0; *Getroud* 0 pare.

GEMEENTE BRAKPAN.

(Gestig in 1925.)

Predikant: Ds. M. M. J. Grobler.
Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.
Ouderlinge: J. L. v. Heerden, H. J. Jonker, J. S.
 Marais, G. J. Rosseau, J. F. Greyling, D. S. Reiners, C. J.
 Prinsloo, J. M. v.d. Westhuizen.
Diakens: C. P. Steyn, D. H. Fourie, C. L. Engel-
 brecht, A. C. Greyling, F. H. Vorster, C. L. Corrie, M.
 Willemse, P. Kruger, L. J. Jordaan, A. P. Prinsloo.
Voorleser: —
Koster: J. L. v. Heerden.
Orgelis: Mevr. J. S. Marais.
Skriba van die kerkraad: A. Geeringh, 37 Derby Laan,
 Brakpan.

Kassier: M. C. du Toit, 53 Kingsway Laan, Brakpan
Superintendent van son-dagskole: —
Sieletal: 945; *Ledetal:* 527; *Aannemeling:* 33; *Dope-*
ling: 61. *Vertrek met attestasies:* 7; *Ingekom met attes-*
tasies: 56; *Getroud:* 6 pare.

GEMEENTE STRYDPAN.

(Gestig in 1926).

Predikant: . . . —
Konsulent: Ds. A. J. G. Oosthuizen.
Ouderlinge: A. Vorster, J. C. du Plessis.
Diakens: J. Rudolph, S. v. Wyk.
Voorleser: A. Vorster.
Koster: —
Orgelis: Mnr. C. Marnewick.
Skriba van die kerkraad: S. M. v. Dyk, P.K. Sundra
 stasie.
Kassier: J. C. du Plessis, P.K. Strydpan.
Superintendent van son-dagskole: ?
Sieletal: 240; *Ledetal:* 108; *Aannemeling:* 17; *Dope-*
linge: 11. *Vertrek met attestasies:* 3; *Ingekom met attes-*
tasies: 2; *Getroud:* 0 pare.

GEMEENTE DURBAN.

(Gestig in 1927).

Predikant: —
Konsulent: Ds. T. F. J. Dreyer.
Ouderlinge: W. J. Pretorius, J. Swanepoel.
Diakens: P. L. Snyman, H. J. Swanepoel, G. J. Nie-
 mand, C. W. v. Wyk, J. H. Labuschagne.
Voorleser: —
Koster: —
Orgelis: —
Skriba van die kerkraad: H. J. Labuschagne, "Point
 c. Prison", Durban.
Kassier: H. J. Labuschagne, "Point c Prison", Dur-
 ban.
Superintendent van son-dagskole: —
Sieletal: 249; *Ledetal:* 114; *Aannemeling:* 7; *Dope-*
linge: 5. *Vertrek met attestasies:* 36; *Ingekom met attes-*
tasies: 4; *Getroud:* 1 paar.
 Die volgende gemeentes is nie onder die een of ander
 ring ingedeel nie:—
 Rensburgsrust en Arusha (Oos Afrika) en Humpatha
 (Angola).

GEMEENTE RENSBURGSRUST (KENYA).

(Gestig in 1910).

Predikant: —
Konsulent: —
Ouderlinge: P. L. Steenkamp, P. J. Raath, J. J. Engelbrecht.
Diakens: M. J. Welmans, J. J. Oosthuizen, H. S. v. Rensburg.
Voorleser: —
Koster: J. J. Engelbrecht.
Orgelis: ?
Skriba van die kerkraad: F. P. S. Olivier, Plaas No. 140, Eldoret, Kenya.
Kassier: H. S. v. Rensburg, Bus 26 Eldoret, Kenya.
Superintendent van Sondagskole: F. P. S. Olivier.
 Sieletal: 264; Ledetal: 113; Aannemeling: 1.
 Dopelinge: 11. Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met attestasies: ?; Getroud: 0 pare.

GEMEENTE ARUSHA (TANGANYIKA).

(Gestig in 1910).

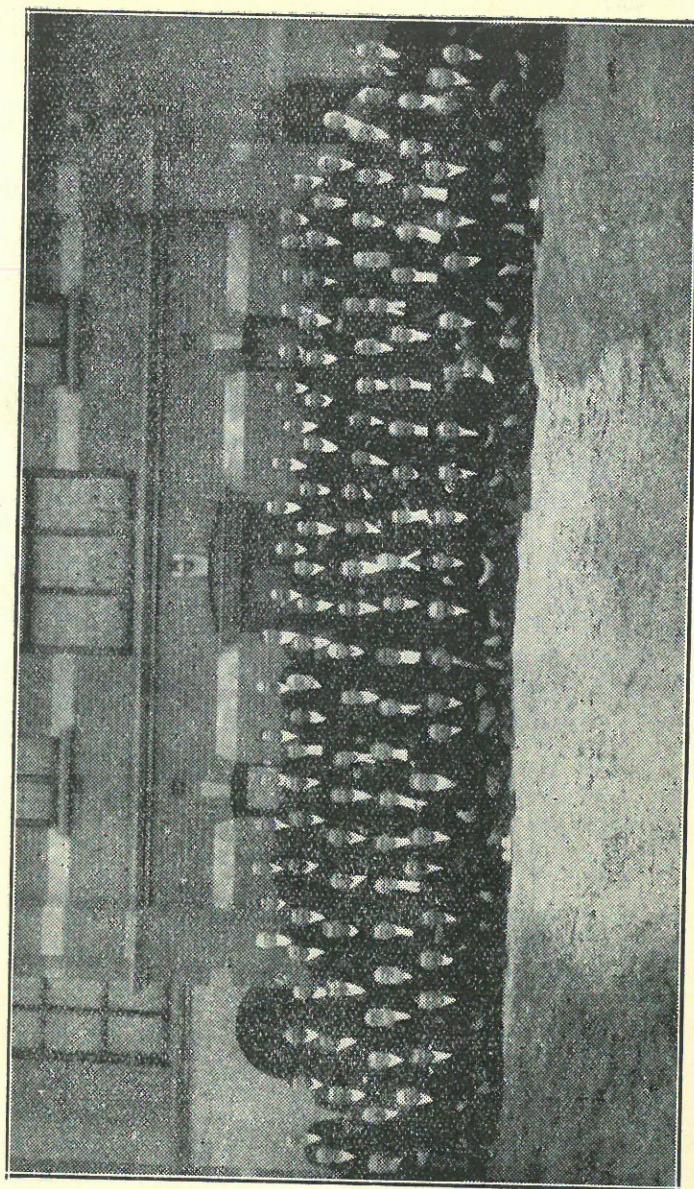
Predikant: —
Konsulent: —
Ouderlinge: W. W. Pretorius, Adr. de Beer.
Diakens: W. J. de Beer, H. v. Emmenes.
Voorleser: —
Koster: Philip v. d. Westhuizen.
Orgelis: —
Skriba van die kerkraad: Willie de Beer, Oldonyo Sambo, Arusha, Tanganyika.
Superintendent van sondagskole: —
Kassier: M. Olivier, P.K. Arusha, Tanganyika.
 Sieletal: 134; Ledetal: 63; Aannemeling: ?; Dope-
 linge: ?. Vertrek met attestasies: ?; Ingekom met attestasies: 7; Getroud: 0 pare.

GEMEENTE HUMPATHA (ANGOLA).

(Gestig in ?).

Hierdie gemeente verkeer vandag feitlik in 'n gedis-
 organiseerde toestand deurdat al die mense of byna al die
 mense besluit het om weg te trek uit die Portugese gebied.
 In Duits Wes Afrika waar hulle 'n nuwe vaderland ge-
 vind het sal die gemeente binnekort weer gereorganiseer
 word. Sieletal ongeveer 480 en ledetal ongeveer 200.

	Sieletal.	Ledetal.	Aannemeling.	Dope- linge.	Vertrek.	Ingekom.	Huwelike.
Ring van Potchefstroom ..	11092	5560	490	560	160	170	125
Ring van Zeerust	6923	3508	284	429	112	98	54
Ring van Rustenburg ..	13164	5626	401	519	94	158	82
Ring van Middelburg ..	9412	3998	310	336	93	90	42
Ring van Standerton .. .	12424	5664	394	543	170	219	67
Ander gemeentes	784	337	0	11	0	0	0
Totaal	52799	24693	1879	2389	629	739	370

42e ALGEMENE KERKVERGADERING, 1928.

DE WIJSHEID GERECHTVAARDIGD VAN HARE KINDEREN.

Het verstand van een mensch is maar beperkt. Maar de hoogmoed van den mensch is menigmaal grenzeloos. Door zijn beperktheid en zijn hoogmoed komt hij er toe zijn eigen speciale inzicht als het alleen geldige te beschouwen, en geen ruimte of opening te laten voor de mogelijkheid dat ook anderen een evenredig deel van de waarheid zouden kunnen bezitten. Zoo maken wij in het dagelijksch leven maar al te dikwijls de fout om gewoonten die afwijken van de onze als dwaas, onverstandig, slecht zelfs te beschouwen. En zoo hebben ook de mannen der wetenschap meermalen de hebbelijkheid om de kennis en het inzicht van hun tijd als alomvattend en voor altijd beslissend aan te zien. Gelukkig, dat het woord van Jezus steeds van kracht blijkt te blijven: Doch de wijsheid is gerechtvaardigd geworden van al hare kinderen (Luk. 7-35). Niettegenstaande de dwalingen van velen, van heele geslachten telkens weer, komt de waarheid ter bestemder tijd weer zegevierend te voorschijn, erkend door de echte "kinderen der wijsheid," door hen die waarlijk onder het gezag van de Wijsheid willen bukken, haar willen dienen en eigen, nog zoo dierbare opvattingen aan haar hooger gezag ten offer brengen.

De wetenschap, of liever de beoefenaars van de wetenschap maken dikwijls fouten. Maar ware wetenschap zal altijd weer die fouten mettertijd zelf komen herstellen. En de toegewijde beoefenaars der wetenschap zullen de eersten zijn om de fouten te erkennen en voor het betere inzicht partij te kiezen. De wetenschap is vooral tegenover den Bijbel dikwijls bijzonder onbillijk geweest, en

het is bijna in sommige kringen een mode geworden om tegenover uitspraken en beschouwingen in den Bijbel gegeven te beginnen met een sceptische houding aan te nemen of hooghartig daaraan voorbij te gaan. Al meer blijkt echter dat voor zulk een houding allerm minst reden is, dat de Bijbelschrijvers zeker in hun tijd recht van meespreken hadden, en ook voor onzen tijd nog wel iets te zeggen hebben. Wij kunnen gerust beginnen met een vertrouwende houding jegens de mannen aan wie wij middelijkerwijs de Schrift te danken hebben. In het Godsdienstige, kunnen wij maar gerust bukken voor de wijsheid aan hen geopenbaard, maar ook in de wereldsche zaken is het goed naar hun uitspraken althans aandachtig te luisteren. Het volgende kan als bewijs gelden.

In de Spreuken van Salomo lezen we (6:6-8; 30:25):

Ga tot de mier, gy luiaard!
 zie hare wegen, en word wys;
 Dewelke, geen en overste,
 ambtman noch heerscher hebbende,
 Haar brood bereidt in den zomer,
 hare spys vergadert in den oogst.
 De mieren zyn een onsterk volk;
 evenwel bereiden ze in den zomer haar spys.

De waarschuwing tegen luiheid zal zeker altyd noodig blyven, en het feit, dat de dieren dikwels een beschamend voorbeeld van ijver geven aan de menschen is onmiskenbaar. Langen tijd heeft men echter van wetenschappelijke zijde de uitspraak van Salomo, dat de mieren als zinnebeeld van wijze voorzorg kunnen gelden weersproken. Toch stond de Israelietische wijze hier niet alleen. Ook bij andere schrijvers uit de Oudheid, Grieksche zoowel als Romeinsche, worden de mieren als oogsters voorgesteld. In een blijspel van den Romeinschen dichter Plautus zegt b.v. een slaaf, die beschuldigd wordt van toevertrouwd geld verduisterd te hebben: Geld verdwijnt immers even zoo snel als maankopkorrels, die ge voor de mieren neerstrooit. In het begin van de negentiende eeuw leefde in Genève,

Zwitserland, een bekende familie van natuurvorschers; in het bijzonder op het leven van die mieren was de aandacht van vader en zoon, Franz en Peter Huber, gericht. De laatste schreef een boek: Onderzoekingen over de gewoonten der inlandsche mieren, dat tientallen jaren als standaardwerk gold. By geen enkele mierensoort, en in geen enkel mierenest was volgens deze onderzoekingen ooit eenige zaadkorrel gevonden. Een Fransche onderzoeker uit dienzelven tijd, Latreille, schreef dan ook: Laten we de mier geen onnoodige voorzorg toekennen; waarom ook zou ze korenvoorraden voor den winter aanleggen, terwijl ze immers gedurende dit jaargetijde verstijfd van koude den winterslaap houdt? Zoo werden dan de uitspraken van Salomo tegelijk met die van de andere oude schrijvers verwezen naar het rijk van de fabelen. En tot in den aanvang van deze eeuw heeft deze meening bij vele natuuronderzoekers als de eenig wetenschappelijke gegolden.

Intusschen was de weg tot beter inzicht reeds ingeslagen. Een Engelsche geestelijke, William Gould, had wel bij zijn onderzoekingen in geen enkel mierenest zaden of zelfs eenig spoor of rest daarvan gevonden, maar hij wees erop, dat de uitspraken uit de Oudheid aangaande het oogst verzamelen der mieren allen afkomstig waren van menschen uit andere landstreken, en dat de mogelijkheid erkend moest worden, dat in landen met minder strenge winters de mieren wellicht andere gewoontes hadden, geen winterslaap hielden, en dus voor den schraleren wintertijd wellicht voorraden aanlegden. Hiermede had Gould een halve eeuw voor Huber en Latreille reeds den rechten weg gewezen. Maar het heeft meer dan een volle eeuw geduurd voordat in deze richting is voortgewerkt. Totdat onafhankelijk van elkander een Fransch en een Engelsch geleerde, Ch. Lespes en J. T. Moggridge, in de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw, hun onderzoekingen betreffende de gewoonten der mieren in het mildere klimaat van Zuid-Europa publiceerden. Zij bevonden dat de zeden van de twee mierensoorten *Aphaegonaster barbara* en *Aphaegonaster structor*, beide behoorende tot de groep der

Myrmiciden of Knoopenmieren (zoo genoemd naar de twee knopen in het dunne lichaamsdeel dat de rug en het achterlijf verbindt), geheel de uitspraken van Salomo en de andere schrijvers van de Oudheid bevestigen. Deze mieren leggen opslagplaatsen van zaden onder den grond aan, op afstanden van 2 tot 6 cM onder elkaar elk van de grootte van een zakhorloge, horizontaal van stand. Deze worden door de ijverige diertjes met allerlei zaden (Moggridge vond 35 verschillende soorten) gevuld. Ze klimmen zelf bij de zaden dragende planten op, en schudden daaraan, zoodat de zaden op den grond vallen; wil dit niet, dan bijten ze het geheele zaaddragende deel van de plant af. Hun makkers wachten op den grond, en zoodra er zaden vallen worden ze weggedragen. De arbeid wordt ook verder verdeeld. Onder planten met groote bladeren of in de holte onder een steen of waar maar een beschutting is, worden voorlopige opslagplaatsen opgelegd op den weg naar de opening van het nest. Tusschen deze twee of drie onderweegsche stapelplaatsen dragen verschillende groepen arbeiders de zaden weg. Het pad van deze mieren is dikwijls kenbaar aan bepaalde planten opgeschoten uit de zaden die onderweg bleven liggen als de mieren door regen of ander ongeluk overvallen waren. Menigmaal ook maken de dieren het zich gemakkelijker door onder den drempeel of in de nabijheid van korenvoorraden door menschen verzameld hun nest of gangen daarheen aan te leggen, zoodat de zaden vanzelf naar beneden vallen. By de uitgang van het nest treft men dikwijls afvalhoopen aan, door de mieren uit hun nest verwijderd, allen uit resten van zaden bestaande. Niet alleen „vergaderen ze hun spijs”, maar men kan ook zeggen met Salomo, dat ze „hun spijs bereiden”. Het schijnt namelijk, dat ze de kunst verstaan om te verhoeden, dat de zaden in hun voorraadkamers gaan kiemen. De mieren kunnen niet kauwen. Ze belekken de zaden, en door het vocht dat aldus op de korrel gebracht wordt, schijnt er telkens een weinig opgelost te worden. Zoo eten ze hun spijs. Misschien is het door een dergelijke

bewerking, dat ze de verzamelde zaden voor ontkiemen bewaren. Met ontkiemende zaden weten ze echter ook raad; ze bijten het jonge worteltje, dat zich gaat vertoonen, af. Ook is het mogelijk, dat ze door een of andere bewerking de holten tot korenschuurtjes bestemd dusdanig bewerken, dat de zaden moeilijk daarin tot ontkiemen komen. Bij schrijvers uit de Oudheid vindt men ook de meening, dat ze een gaatje in de zaadkorrels boren en ze zoo konserveeren; ook dit is mogelijk voor een of andere mierensoort; echter ontbreken tot dusver de bewijzen hiervoor.

Deze gegevens vond ik in een interessant boekje van ruim honderd bladzijden, uitgegeven door het Gezelschap voor Natuurvrienden “Kosmos” te Stuttgart, Duitschland, en geschreven door Prof. Karl Sajo in 1908 onder den titel: Oorlog en Vrede in den Mierenstaat, dat een geheel betrouwbaren indruk maakt door zijn nauwkeurige verwijzingen naar de bronnen waaraan zijn beweringen zijn ontleend, en dat in geen deele geschreven is om Bijbelsche gegevens te bevestigen.

Het is voor mij een bewijs van de waarheid van het bovenstaand aangehaalde woord van Jezus. Ook de andere merkwaardige trek van het mierenvolk, nl. de ijverige en opofferende kolonies tot het welzijn van het geheel, zonder dat van „overste, ambtman of heerscher” sprake is, en waarop Salomo wijst, vindt in het genoemde boekje menigvuldige bevestiging (zonder dat de schrijver op Salomo wijst), de schrijver spreekt zelfs van de mierenkolonies als: deze anarchistisch-socialistische gezelschappen, waarin de strijd om het bestaan geheel verdwenen schijnt, de strijd, die in de menschelijke maatschappij nog steeds woedt en oorzaak is van de meeste jammer en ellende; binnen de grenzen der afzonderlijke mierenkolonies is ze uitgestreden; elk individu schijnt den ander welgezind, geen wil den ander te slim af zijn en zichzelf ten zijnen koste bevoordeelen, allen zijn vrij, en veilig voor onwaardige inmenging van hun medeburgers. In hoeverre de waarnemingen die tot deze uitspraken leidden juist zijn, kan ik

niet beoordeelen. De schrijver zegt zelf: Hoe ze dit tot stand brachten, is ons een onoplosbaar raadsel. Maar zou het bevreemden, dat ook in dit opzicht de mensch, de „koning der schepping” weer eens door het redelooze gedierte wordt beschaamd? In de „internationale” betrekkingen is dit beginsel van samenwerking ook in de mierenwereld nog niet doorgedrongen; de afzonderlijke kolonies voeren dikwijls een fellen strijd op leven en dood. Zullen de oorlogen tusschen de volkeren eerder verdwijnen dan de strijd tusschen de economische groepen van de bevolking? en zal het dit zijn waarin de menschheid het mierenvolk eens gaat beschamen? Jesaja 2:4 en 11:9 staan evenzeer in de Schrift als de Spreuken Salomonis.

B. GEMSER.

NAVOLGING CHRISTI.

Ja volg Hem na, treed in zijn schreden!
 Niet om, in openbaren schijn,
 Een Jezus-in-het-klein te zijn
 Door liefdewerk en zuivre zeden,
 Maar naar den dankbren liefdegloed
 Van een gekochte door zijn bloed.

Beets.

EERBIED.

Trek uwe schoenen uit van uwe voeten; want de plaats waarop gij staat, is heilig land.” — Exodus 3:5.

Nie alleen in ons land nie, maar in alle beskaafde lande van die wereld word die klag gehoor, dat by die jongere geslag van ons tyd 'n groot gebrek aan eerbied is, en dat die gebrek veel groter is dan by vroeëre geslagte. Die grysaards vertel dikwels hoe heel anders die verhouding vroeër was van die kind tot sy meerdere. Bekende opvoeders, grondige kenners van die jeugd, wat volstrek geen blinde lofredenaars van vervloë tye is nie, is eenstemmig wat die klag betref. Elkeen, wat met ope oë die wereld deurgaen, sal sigself spoedig hiervan kan oortuig en sal die gebrek betreur. Deur waarneming sal dit blyk 'n produk van die tydgees te wees.

'n Paar van die grootste denkers wat die menselike geslag voortgebring het, het verklaar dat eerbied een van die skoonste en mees essensiële deugde is. Goethe, die wereldberoemde duitse skrywer, het eerbied selfs die wese van godsdiens genoem. Carlyle praat van die onmisbaarheid van eerbied. Martineau noem dit die toppunt en kroon van karakter.

Volgens Gods Woord is daar veel wat meer belangrik en onmisbaar is, soos o.a. geloof in die drieënige God, maar tog kan eerbied, in die ware godsdiens, nie gemis word nie. Die vroomheid en eerbied van die O. Testament vind ons uitgedruk in die geboë hoofd, die geslote oë, die uitgestrekte hande, in die woorde: „Trek uwe schoenen uit van uwe voeten.”

Op die voetspoor van die O. Testamentiese vrome vertolk ons ook die gedagte met die woorde van die bekende gesangvêrs:

„Englen selfs, hoe rein in wezen,
 Dekken voor U 't aangezicht.

In Jesus se omwandeling op aarde vind ons vele voorbeelde van sy eerbied vir Gods naam en vir Sy werke. Hy verbied ons om te sweer nog by Gods troon, nog by

Sy voetbank. Die eerbied vir Gods huis blyk veral uit Sy verontwaardiging, omdat die wisselaars die gebedshuis verander het in 'n huis van koophandel. Dog nieteenstaande die voorbeeld van Kristus kom die klag oor gebrek aan eerbied ook van kristenlande en van kristelike huisgesinne. Die verhouding van die mindere tot die meerdere, van die kind tot sy ouers, laat veel te wense oor. Dikwels word deur die meer bejaardes die opmerking gemaak, dat hulle dit nooit sou gewaag het om hulle ouers so aan te spreek nie soos hulle deur hulle kinders aangespreek word. Die hooggeplaatste ondervind vaak heel veel moeilikheid om tug en orde te handhaaf, want sy persoon en die posisie wat hy bekleed, word nie altyd gerespekteer nie. Sy persoon en werk word gekritiseer en belaster, dikwels alleen omdat hy 'n hoër posisie bekleed of omdat hy meer sukses in die lewe behaal het. Oneerbiedige opmerkings oor ouers word helaas byna orals gehoor. Die uitdrukking „ou kerel” vir vader is, veral in sekere kringe, vry algemeen in gebruik. Oor onderwysers — wat gewoonlik by allerlei byname bekend is — oor die skool en haar gebreke, word geklae en geredeneer. Van die leier op staatkundig en kerkelik gebied word gespreek asof hy 'n gelyke is, ja soms selfs oneerbiedig en verkleinerend. Dit is opvallend dat hy veel meer eerbied van die grysaard, wat veel minder verskuldig is, ontvang, dan van die jongeling. Luister maar na die manier waarop b.v. 'n minister soms deur een of ander wysneus, wat nog noueliks die kindere jare ontgroeit het, op 'n politieke vergadering aangespreek en vrae gestel word. Die meerdere word hoogmoedig gekritiseer en hard veroordeel.

Dit is veral betreurenswaardig dat die eerbied ook vir die heilige dinge verminder het. Gods huis is vir vele nie meer 'n heilige plaats nie, daarom word soms, voor die diens begin, oor allerlei wereldse dinge met elkaar gefluit. Die kerkganger is nie steeds gedagtig daaraan nie, dat hy in die teenwoordigheid is van die driemaal Heilige God. Die eerste dag van die week word deur vele ontheilig, dit word nie meer beskou as Gods dag nie, maar as 'n dag van vermaak, 'n sportsdag. Die Woord van God word met andere boeke gelyk gestel. Die gebruik wat soms daarvan

gemaak word, sou die vroomheid van vroeëre geslagte geskok en beledig het.

Laat ons vervolgens ook let op die oorsake wat daartoe meewerk dat die oneerbiedigheid so onrusbarend toeneem. 'n Groot deel kom op rekening van die jonge jare. Dit is 'n groot genot vir 'n seun, as sy bewussyn ontwaak, en dit hom vir die eerste keer duidelik word, dat hy self iets kan doen. Dit is geen wonder dat die begeerte ontstaan om die genot dikwels te smaak. Die feit dat hy sy eie oordeel oor sake, persone, inrigtinge en toestande het, en dit mag uitspreek, laat die hoofd soms duisel. Die oneerbiedigheid, onder de jeugd in Suid-Afrika, word veral in die hand gewerk, deurdat die kind soms verstandelik beter ontwikkel is dan sy ouers, wat in die meeste gevalle byna geen skool gehad het nie, en wat op die trekp pad of in die huis of agter die skape groot geword het. Die kind voel sig dan, helaas! soms die meerdere van sy vader en moeder, want in een en ander moet hulle na hom opsien om hulp, raad en voorligting. 'n Ander faktor van die ontwikkeling van oneerbiedigheid biesonder gunstig gemaak het, is die tydgees. Die mens van ons tyd het sulke wonderlike dinge ontdek en verrig, dat hy hoogmoedig geword het. Hoogmoed werk altyd oneerbiedigheid in die hand. Elkeen het die gevoel dat hy kan handel. Hy spreek dan ook met voorkeur en selfvoldoening oor wat „ons tyd” al tot stand gebring het. En so langamerhand word alle gesag verag, alles wat van vroeër is word as uit die tyd beskou en opsy geset. Die kristelike kerk wat al soveel teweeggebring het, word as iets oorbodigs beskou. Die geloof van die voorvaders, wat nie alleen om sy hoë ouderdom eerbiedwaardig is nie, maar ook om wat dit vir duisende en millioene gewees het in lewe en strewe, word as dwaasheid gebrandmerk. Ja die teenwoordige geslag beskou sigself as die wyse en verstandige, as die enige wat werklik veel, wat noemenswaardig is, verrig het. U word gewys op wat die menselike brein in die teenwoordige tyd voortgebring het, op die grote werke, die reusagtige geboue, die kunstige werktuie. En die wegbereiders, wat hulle daartoe instaat gestel het en die fondamentstene so goed en heg gelê het, word wel goeie, brawe mense genoem,

maar die toevoeging dat hulle kleingeestig, bekrompe en onwetenskaplik was, ontbreek gewoonlik ook nie.

Tot 'n seker mate moet die oorsaak van oneerbiedigheid ook gesoek word in die feit dat die geloof van vele kristene vandag nie meer so sterk en onwrikbaar soos vroeër is nie.

Maar een van die hoofdoorsake is ongetwyfeld die gejaagdheid van ons lewe. Ons het nie meer die tyd om stil en rustig oor dinge na te dink nie. Die meeste mense is net bekommer oor wat hulle sal eet, of wat hulle sal drink of waarmee hulle gekleed sal word.

Waarom word soveel nadruk op eerbied gelê? In die eerste instansie omdat eerbied 'n bewys is van 'n edel karakter. Iemand wat eerbiedig is, is gewoonlik ook nederig, hy beskou sig nie as die sentrum van die heelal nie, intendeel hy gevoel dat 'n veel geringer plek hom pas. As hy eerbied het vir wat edel en goed is in die karakter van iemand anders, dan is dit 'n bewys dat kieme van dieselfde goeie eienskappe ook by hom gevind sal word; as hy intendeel eerbied het vir niemand en niks, dan is daar heel veel grond vir die vermoeding dat in hom niks is, wat eerbied kan afdwing.

Ten 2de: Eerbied help ook om 'n edel karakter te vorm. Dit laat die begeerte ontstaan om te word soos die persoon wat 'n indruk op ons gemaak het. As ons waarlik eerbied het vir God sal ons soek om sy voorbeeld na te volg, om ten uitvoer te bring alles wat Hy van ons verlang.

Omdat eerbied so 'n skone deugd is, behoort dit by elke kind aangekweek te word. Toegesien moet word met wie die kind in aanraking kom, veral gedurende die tydperk wanneer sy karakter gevorm word. Die ouers en onderwysers merk en ontvang gewoonlik die eerste tekens van eerbied en dit is hulle wat die meeste kan bydra tot die verdere ontwikkeling en ontplooiing van die deugd.

Laat ouers tog nie vergeet nie, dat as hulle in teenwoordigheid van hulle kinders oneerbiedig oor ander spreek, en as kinders nie van jongsaf geleer word om sekere persone en inrigtinge te eerbiedig nie, die gevaar altyd bestaan dat die kinders oneerbiedig teenoor ander sal wees,

dat selfs die ouers die eerbied, wat die kinders teenoor hulle behoort te besit, nie sal ontvang nie, ja, dat God self nie eerbiedig sal word nie.

Eerbied is die vernaamste grondslag van ons huislike, maatskaplike en kerklike lewe, en daarom kan ons as volk, as Jong Suid-Afrika eerbied besit, hoopvol en blymoedig die toekoms tegemoet gaan.

T. F. J. DREYER.

Standerton.

O, richt uw naasten niet, wilt gij rechtvaardig wezen,
't Onzichtbaar levensboek telt zoveel duistere blaân,
Eén enkel is er licht, waarop gij niet kunt lezen,
En soms kon op dat blad voor God zijn vrijspraak staan.

GEDACHTENIS-REDE.

Na het overlijden van oud-Ouderling A. D. W. Wolmarans uitgesproken op 22 Julie 1928 in de Ned. Hervormde Kerk te Pretoria door Prof. Dr. S. P. Engelbrecht, Gemeente van Pretoria.

Waar ik geroepen ben om in deze morgen ure voor u op te treden, wens ik 'n woord te spreken, gewijd aan de nagedachtenis van oud-Ouderling A. D. W. Wolmarans. Niet dat wij daardoor mensen willen prediken, neen, ook in deze ure willen wij niets anders weten dan Jezus Christus en dien gekruisigd. Wij willen het werk Gods beschouwen, wat Hij in onze Kerk door de ontslapene gedaan heeft. God werkt op aarde door mensen, en Hij geeft ons voorgangeren en vermaant ons in Zijn woord dat wij hun moeten gedenken, als zij heengegaan zijn. De ontslapene was wel niet 'n prediker van dat Woord, maar hij was toch 'n voorganger onder ons, God heeft veel onder ons door hem gewerkt, en daarom mogen en moeten wij hem als voorganger gedenken.

Wij nemen hiervoor als uitgangspunt hetgeen gij vindt opgetekend in 2 Samuel 3 vers 38:

Voorts zeide de koning tot zijne knechten: Weet gij niet, dat te dezen dage een vorst, ja een groote in Israël gevallen is?

Dit was het woord van koning David, toen Abner gestorven was, de krijgsoverste van Saul, de eerste koning van Israel. Het koningschap was in Israel uit de nood der tijden voortgekomen. De vroegere richters waren meer stamhoofden, en door onderlinge naijver wilde de ene stam niet altijd onder het hoofd van 'n andere stam samenwerken, want jaloezie en afgunst waren de mensheid ten allen tijde eigen. Maar hierdoor kon de vijand des te gemakkelijker over het volk zegevieren. Vandaar dan ook, dat de noodzakelijkheid meer en meer gevoeld werd, om één heerser en leider voor het ganse volk te hebben. Wel moest de profeet Samuel het volk waarschuwen om met het koning-

schap de heidense volkeren niet na te wandelen, en heeft hij de eis om 'n koning te hebben als afval van God beschouwd, maar Samuel heeft echter moeten toegeven. Een heerser en één leider was tegenover de vele vijanden noodzakelijk geworden. Die eerste koning was Saul, en zijn veldoverste was Abner.

Maar toen David de woorden van onze tekst heeft uitgesproken, was Abner gestorven. Een smadelijke dood was hem ten deel gevallen. Niet op het slagveld, strijdende tegen de vijanden van het volk van God, neen, door de hand van de moordenaar is hij gevallen. Die man, die meermalen op ridderlijke wijze gestreden had, aan het hoofd van zijne duizenden, die meer dan eens Israel tot overwinning gevoerd had, moest eindelijk vermoord worden! Hij stierf 'n smadelijke dood, zodat er gevaar was, dat het volk vergeten zou, wie er gestorven was, en dat het er geen acht op zou slaan, dat het een van de groten was, die ten grave gedragen werd. Daarom herinnerde de koning zijn knechten er aan door te zeggen „weet gij niet, dat te dezen dage een vorst, ja een groote in Israël gevalle is?”

Och broeders en zusters, de mens vergeet zo spoedig. De mens is zo ondankbaar. Als iemand kwaad gedaan heeft, willen de mensen er wel graag over spreken, als of zij bang zijn, dat die bedreven misdaden eens vergeten mochten worden. Maar wanneer iemand iets goeds gedaan heeft en tot standgebracht heeft, maken de mensen zich er niet zo druk over. Ware dankbaarheid is schaars, en is een deugd, waardoor ons volk nu bepaaldelijk ook niet gesierd wordt. Hier komt nog bij, dat wij in Zuid-Afrika zo snel leven, dat er zoveel gebeurt, en dat wij in één geslacht moeten doormaken waar andere volkeren een paar eeuwen voor hadden, zodat wij eigenlijk geen tijd hebben om nog aan gisteren en eergisteren te denken. Wij zijn ondankbaar, doordat wij de dingen zo spoedig vergeten. Gaat het ook niet soms zo in onze Kerk? Vergeten wij in de Kerk menigmaal ook niet, vanwaar wij altijd steun en hulp en liefde ontvangen hebben, zodat wij dan liever 'n vriendelijk ge-

baar en 'n buiging maken in de richting, vanwaar wij altijd miskend en geminacht zijn? Lopen wij ook niet gevaar om te vergeten, wat de overledene voor onze Kerk en voor deze Gemeente was? De toestanden zijn in onze dagen zo geheel anders, dan in de tijden, toen hij strijden moest voor de Kerk! Toen was het vrees naar buiten en angst van binnen. Doordat de toestanden zo geheel en al veranderd zijn, en het jongere geslacht niet meer weet van de benarde tijden van vroeger, zal het misschien in twijfel vragen, wat de overledene dan toch gedaan heeft? Waar Abner 'n smadelike dood gestorven is, zodat er gevaar bestond, dat hy miskend zou worden, daar heeft onze ontslapene oude broeder nu wel niet 'n smadelike dood gehad, maar hy is toch gestorven als iemand gebroken naar het lichaam, gebroken naar de geest. Degenen, die hem pas in latere jaren hebben leren kennen, moeten weten, dat zij niet de krachtige A.D.W. van vroeger gekend hebben, maar slechts de schim van wat hij eenmaal was. Er was 'n tijd, dat zijn woord in de Kerkelijke vergaderingen en in de Raadzaal van de Oude Republiek wet was. Hij was 'n krachtige persoonlijkheid, 'n groot man, en heeft steeds het heil van Kerk en Staat gezocht. Hij was 'n gave Gods ook aan onze Kerk!

Zijn grootvader Frederik Gerhardus Wolmarans was reeds 'n groot man te midden van zijn volk. Met de Grote Trek is hij uit distrikt George K.K. mee getrokken, en heeft zich in Transvaal gevestigd, waar hij de rechterhand was van Genl. A. W. J. Pretorius. Hij was een van de ondertekenaars van het Zandrivier Traktaat, dat in 1852 tussen Transvaal en Groot Brittanje gesloten werd, waardoor Engeland de onafhankelijkheid van Transvaal erkend heeft.

Van de Kerk in die dagen was hij de leider en de voorzitter. Op de achtste Augustus zal het 75 jaar zijn, dat onze Eerste Algemene Kerkvergadering onder zijn Voorzitterschap geopend is, en dat de eerste predikant van Transvaal door hem tot het predikambt in ons land ingeleid is. Jaren

lang was hij ouderling, en met Ds. van der Hoff was hij de samensteller van ons eerste kerkelijk wetboek.

Ook de vader van de overledene was 'n kerk-man. Hij is zijn vader als ouderling opgevolgd, en heeft ook een leidend aandeel genomen in de opbouw van onze Kerk.

Zo ook onze overleden broeder. Als kerkman is hij vooral in de moeilijke jaren van de kerkvereniging op de voorgrond getreden. Hij is aanvankelijk met de kerkvereniging meegegaan, en eerst toen hij zag, dat van de grondslagen waarop men wilde verenigen, afgeweken werd, heeft hij met de vereniging gebroken, en is hij terug gegaan naar de Hervormde Kerk. Hij zag, dat het niet op 'n vereniging van de twee Kerken zou uitloopen, maar op 'n algehele vernietiging van de Hervormde Kerk. Met hem zijn toen duizenden meegegaan, van wie hij in de pers van die dagen de bekwame woordvoerder was, terwijl hij tevens met zijn vaardige pen de belangen van de Hervormde Kerk bepleit heeft. Hij heeft zijn groep toen onder de Prokurasie Kommissie georganiseerd. Het was 'n Kommissie, die opdracht had om voor de rechten op te komen van degenen, die tydelijk met de kerkvereniging waren meegegaan, maar als teleurgestelden zich weer hadden terug getrokken. Van die Prokurasie Kommissie was hij de sekretaris. In het jaar 1891 heeft President Kruger een samenkomst bijeengeroepen van zes tegenwoordigers van de drie groepen, de Hervormden, de Verenigden en de Prokurasie groep. Op die samenkomst heeft de heer Wolmarans door zijn groot doorzicht in de zaken, en door zijn groot verstand zodanig de aandacht op zich gevestigd, dat hij kort daarna tot lid van de Volksraad verkozen werd, waarvan hij later Voorzitter werd, en nog later werd hij als lid van de Uitvoerende Raad verkozen. In de driejarige oorlog was hij een van het Driemanschap, dat bij de Europese Mogendheden intervensie moest bewerkstelligen. Doch over de staatkundige loopbaan van de overledene spreken wij hier niet.

Spoedig na de genoemde bijeenkomst onder leiding van President Kruger was het weer door zijn toedoen, dat de

Prokurasie groep zich in 1894 weer onder het Hervormde Kerkverband gevoegd heeft. Hier in Pretoria bleven echter twee Hervormde Gemeenten bestaan, die weer door zijn toedoen in 1903 in een gesmolten zijn. Het is aan het optreden van de heer Wolmarans te danken, dat Pretoria een deel van de Kerkelijke goederen terug gekregen heeft, die door de kerkvereniging aan de Gemeente ontvreemd zijn, zodat dit bedehuis in 1904 kon gebouwd worden. Indien hij niet opgetreden was, zou deze Gemeente tans veel armer en veel kleiner zijn.

In 1903 is hij naar Holland gegaan om 'n Predikant voor Pretoria te zoeken. Van de prominentste Hervormde Predikanten in Holland zijn door hem aangezoekt voor deze Gemeente: mannen als Dr. de Visscher van Amsterdam, de latere Minister van Onderwijs, Dr. Slotemaker de Bruine, later Professor te Utrecht, Dr. Jonker, later Professor te Groningen, Dr. Cramer, later Professor te Utrecht, Dr. van Gheel Gildemeester en Ds. Vermeer van Den Haag. Eindelijk is het hem gelukt Prof. Dr. P. J. Muller te krijgen. En gij weet, Gemeente, tot welke grote bloei deze Gemeente onder leiding van Professor Muller mocht komen, en niet alleen deze Gemeente, maar de ganse Kerk. Nooit kunnen wij dankbaar genoeg zijn, dat de ontslapene ons Professor Muller gebracht heeft. Ook Professor Muller was 'n gave Gods voor de Kerk, en vooral door zijn toedoen, mede onder krachtige medewerking van de ontslapene broeder en anderen is het te danken, dat wij tans een eigen opleiding hebben voor onze predikanten. Toen Professor Muller in 1909 naar Holland teruggegaan is, heeft ouderling Wolmarans er aan herinnerd, hoe de ganse Hervormde Kerk bij de komst van Professor Muller gelijk 'n notedop was, die op de onstuimige golven dobberde, maar mede door zijn krachtige medewerking was het na enige jaren gelyk 'n groot schip, dat met volle stoom de zee kon ingaan; dat plantje waarover velen met onverhopen genoeg 'n doodvonnis hadden uitgesproken, was 'n frisse sterke eikeboom geworden. Ja, wij weten, dat dit alles

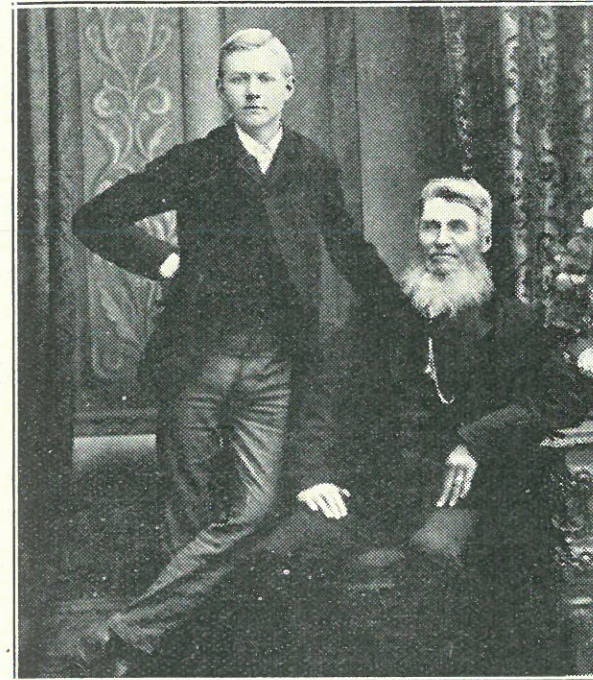
Gods werk is, en dat Hem alleen de ere toekomt, maar wij mogen wel niet vergeten, dat God deze mannen gebruikt heeft voor dit heerlijk werk. En het gevaar van vergeten is groot. Heeft deze Gemeente er ooit aan gedacht, toen Professor Muller enige jaren geleden gestorven is? Als wij dit alles zo spoedig vergeten, is het slechts een bewijs, dat wij geen acht slaan op de vinger Gods in ons kerkelijk verleden, en dat wij Zijn leiding niet zien.

Daarom mogen wij en willen wij op deze dag gedenken aan de vele zegeningen ons van God door middel van de ontslapene geschonken. God gebruikt personen en uitwendige dingen om de Kerk en de Gemeente in staat te stellen om tot een inwendige geestelijke bloei te komen. Hoe is onze Kerk niet gegroeid, en naar wij reden hebben om te geloven ook in het geestelijk leven toegenomen in de laatste tijden! Welke zegeningen beleven wij nu dat wij een eigen opleiding voor onze a.s. Predikanten hebben! Helaas, dat velen steeds kwalik en smadelik van die opleiding gesproken hebben! Als er moeilijkheden waren, heeft de ontslapene altijd met kracht de Professoren en studenten verdedigd, en aan hun zijde gestaan, en ook daarom zullen wij hem steeds met dankbare ontroering gedenken. In 1917, toen met die opleiding begonnen werd, heeft een zeker dagblad een aanval op die opleiding gemaakt, en een gans en al scheve voorstelling van zaken gegeven, en daarop heeft de heer Wolmarans in de Senaat genoemd blad gehegeld, en een juiste voorstelling van zaken gegeven.

En nu Gemeente, met broeder Wolmarans is weer een van de weinig overgeblevenen van de oude garde heengegaan. Hun werk wordt door het jongere geslacht, waartoe wij behoren, voortgezet. Zij waren getrouw, en van ons wordt ook getrouwheid geëist. Getrouwheid aan God, want het is zijn dienst waarin wij staan, het is Zijn Koninkrijk waarvan wij de komst moeten bevorderen, het is Zijn oogst waarin wij de sikkels slaan. God heeft ons in de Hervormde Kerk geplaatst. Die Kerk is in Gods ogen niet beter dan andere Kerken, en wij mogen ook niet doen alsof

zij beter is. Neen, want ook onze gebreken zijn menigvuldig, en zijn aan God bekend. Maar in Zijn Koninkrijk is er verscheidenheid, en er is zodoende ook een verscheidenheid aan Kerken. Het is dwaasheid om te beweren dat één Kerk de ware leer in pacht heeft, of in bezit is van de volle waarheid Gods. God gebruikt verschillende wegen, om het ene doel te bereiken, want eenvormigheid in dit leven zou alleen doodsheid en verwarring veroorzaken. Er zijn vele Kerken, en in al die Kerken, welke naam zij ook dragen, wordt de komst van het Koninkrijk Gods bevorderd. Laten wij ons dan ook nooit tegen andere Kerken stellen, maar laten wij onze eigen Kerk liefhebben, en haar opbouwen. Laten wij getrouw zijn, evenals de ontslapene getrouw was. Wij moeten getrouw zijn aan God, getrouw aan onze beginselen. Niet altijd anderen nalopen, en vragen wat zij doen, doch laten wij onszelf zijn, ook op kerkelijk gebied. Onze Hervormde Kerk heeft ook haar eigen karakter en haar eigen beginselen, en daaraan moeten wij getrouw zijn. Wij moeten daarom het verledene bestuderen, om te zien wat onze vaders hebben gewild, en om Gods leiding te kunnen verstaan. Wij weten het wel, dat elke tijd nieuwe eisen heeft, en dat wij voor die nieuwe eisen niet onverschillig moeten zijn, maar in de nieuwe noden moet op nieuwe wijze voorzien worden; doch op de bodem van dit alles ligt toch de eenheid, en door het geheel lopen de gulden draden, die alles samen binden.

God geve ons dan getrouwheid om het werk van de vroegere geslachten voort te zetten. En waar wij u toeroepen: „Weet gij niet dat te dezen dage een vorst, ja een groote in Israel gevallen is,” dan is het alleen omdat wij willen aansporen tot getrouwheid. Die groten waren groot omdat zij getrouw waren. Laten wij dan getrouw zijn daar waar God ons geplaatst heeft, al is het ook in een klein hoekje, want God meet niet volgens getallen, maar Hij meet volgens de inhoud. Laten wij dan getrouw onze plichten betrachten, getrouw werken waar onze hand iets vindt om te doen, en wij zullen ingaan in de vreugde van onze Here Jezus Christus.

JAN GREY.

Jan Grey, van wie wij nevensgaande 'n portret afdrukken, werd op 22 Oktober 1828, in Schotland geboren. Op betrekkelijk jeugdige leeftyd is hij naar Zuid Afrika gekomen, en is op 25 December 1848 met Anna Maria Vrey in het huwelijk getreden, uit welk huwelijk 19 kinders geboren zijn. Hij is geheel en al Afrikaander geworden. In 1859 heeft hij zich op de plaats Witpoortje gevestigd, dicht bij het tegenwoordige Krugersdorp, welke plaats, bekend als Greys Estate, nog in het bezit van de familie is. Hij behoorde aan de Hervormde Kerk, en was een trouwe Hervormer, omdat hij zo geheel en al met de beginselen van de Hervormde Kerk instemde. Na de Kerkvereniging is hij dan ook Hervormd gebleven. Op 23 November 1901 is hij in het konsentrasie kamp te Potchefstroom overleden. Op zijn sterfbed liggende heeft hij een laatste boodschap aan zijn kinders gezonden, die de nacht vóór zijn dood door 'n verpleegster als volgt is opgetekend:

“Aan mijn lieve kinders, blijf tog getrouw aan u opvoeding, die ik u alleen geleerd heb. Houd God voor oogen, en doet reg en gerechtigheid. Laat wat de Heer verbied, en doet wat Hij gebied.

Die reg doet zal reg geschieden. Mijn lieve kinders, ik ga met een brandende verlangen uit uwe midden. Maar de wil des Heeren moet geschieden. Want tuschen mij en mijn Heer is Vrede. Ik laat u ter gedagtenis agter Gez. 182 vs. 2 en Gez. 33 het laatste vers.

S. P. E.

MIJN VADER WEET

Schrijf op de zoomen van uw kleed.

Gij, die in rouwe treurt:

„Mijn Vader in den hemel weet

Wat smart mij 't hart verscheurt.”

Schrijf 't op de wanden van uw huis,

Gij, die daar binnen strijdt:

„Mijn Vader, in het Vaderhuis,

Weet, hoe ik strijdend lijd.”

Schrijf 't op de peluw, waar uw hoofd

Des nachts geen ruste vindt:

„Mijn Vader, die mij rust belooft,

Kent d' onrust van Zijn kind.”

Schrijf 't in de diepten van uw hart.

Dat pijnlijk bloeden blijft:

„Mijn Vader, ja, Hij weet mijn smart,

Weet, hoe mijn leed beklijft.”

Maar dan ook, als gij zeker weet,

Dat God uw smarten kent,

Ervaart gij steeds, dat Hij uw leed

Voor u ten beste wendt.

REISHERINNERINGEN.

1 De aankomst van de boot.

2 Een orgelconcert te Rotterdam.

Wat ik hier schrijf zijn maar enkele bladzijden uit de schat van herinneringen aan zooveel moois en lieflijks, die ik als een bundel Zonnestrallen in mijn hart bewaar.

Welk een wonderlijke aandoening als men gedurende zeven jaar van zijn geboorteland verwijderd is geweest en voor 't eerst weer na een zeereis van drie weken de Vaderlandsche kust begroet.

Onze Afrikaners, die naar Holland gingen voor studie of ter verruiming van hun gezichtskring en jaren weg bleven hebben zeker dezelfde gewaarwording gehad als zy, terugkeerende naar hun geliefd Z. Afrika met zijn stralend blauwe luchten en felle zonneglanzen, weer Tafelberg zagen aanschmeren in de verte. In mijn hart is een oude, sterke liefde voor Holland en een jonge sterke liefde voor Z. Afrika en de eene sluit de andere niet uit. Beide landen zijn diep in mijn hart verbonden. Mijn vlag voor Z. Afrika ziet er zóó uit: Drie banen van oranje, wit en blauw met kleuren zoo helder als alleen 'n penseel (kwast) gedoopt in Afrikaansch zonlicht ze kan kleuren—en op de blanke middenbaan van mijn vlag is een Hollandsch landschap aangebracht, een water, een molen, een weide met koeien onder een hooge lucht met grijze en okerkleurige wolken.

Deze mijn persoonlijke vlag heeft geen enkele bijmaak. Hij waait niet van officieele gebouwen, maar hij ontplooit zijn banen voor mijn geestesoog. 't Is maar 'n droom-vlag, maar ook een droom kan een diepe waarheid en een zuiver gevoel uitbeelden.

't Was in den heel-vroegen morgen van 28 April, dat ik de Hollandsche kust weer terug zag. De “Usaramo” (passagiersboot van de Duitsch Oost Afrikalijn) was drie dagen te laat—Op den Zaterdagmorgen was ik 's morgens 5 uur al op het dek. 't Was tamelijk koud.

In 't oosten schemerend in de grijze lucht een vaag licht van aanbrekenden dageraad. Morgennevel ontnemt het uitzicht, maar daar doorheen boren plotseling lichten, om beurten oplichtend en verdwynend, vuurtoren en seinlichten van de kust. Het zachte aanhoudend gedreun van de machiene zwijgt, de boot ligt bijna stil.

Een kleine boot dobbert naast de onze en brengt ons den loods aan boord.

Om zes uur komt er meer leven en beweging op de slapende boot. Matrozen maken zich gereed de salons en het dek schoon te maken . . . Een steward gaat rond om anderen te wekken.

Het morgenlicht zwelt, de schemer wordt al yler, het laatste duister gaat verdwijnen: de telkens hernieuwde strijd tusschen licht en donker, maar waar bij elken nieuwen dag aan het licht de overwinning is. De zon wint het. Zij zegepraalt over heel de linie. Met een zegevierenden lach rijst zij. Langzaam, maar zeker is haar stijging boven de nevelen uit. scheurend het grijze gordijn. Het effen water van de Schelde weerspiegelt haar beeld. Hoe wordt alles gedoopt met licht en hoe krijgt alles leven en kleur!

Wij waren tamelijk dicht aan land en al duidelijker worden de dingen zichtbaar. Het Hollandsche landschap ontplooit zijn schilderachtige schoonheid in het wondere morgenlicht met zijn grijze tinten (geen doodsch grijs, maar vol leven, samengesteld uit oneindig aantal kleur moleculen van parelgrijs, van geel en blauw en violet, het land van Mauve). In de verte een molen, een echt Hollandsche molen. Hier een Kerktoeren en daar weer een. Hoe dicht liggen de dorpjes by elkaar! Hoe sappig groen het gras! Daar grazen een paar koeien zwart en wit. Roode daken van de frissche boerderijen. Een koperen melkemmer gloeit als een goudstukje in 't zonlicht temidden van het weide groen.

Lange aken varen langs ons heen. Een stoomboot passeert ons, de eerste Hollandsche boot. Vrolijk wappert z'n rood-wit-blauwe vlag.

Er komen al meer booten.

Een zwaar, voornaam geloei uit de diepe keel van de Usaramo.

Zoo gaat het langzaam, langzaam en voorzichtig verder, een paar uur langs de Hollandsche kust voorby Vlissingen, Terneuzen, enz. En dan gaat het over in de Belgische kust. Zoo vonden we Antwerpen, het eind van mijn zeereis.

Nu is het overvol op 't dek, vol passagiers. Menschen en koffers, gereed om de boot te verlaten. Om 9 uur ligt de boot vastgemeerd aan de Kade. Voor mij de groote havenstad met haar prachtige domkerktorens, fabrieken, huizen, haar gezoem en geroesemoes van leven en bedrijvigheid.

Van de boot klinkt een blijde fanfare van trompetters violen en fluiten.

Er is en van de boot en van de kade een gelach en gepraat over en weer van blijde mensen, die elkander weer zien.

Ik ga naar boven om mijn paspoort en immigratiepapieren te toonen en daarna neem ik afscheid van mijn reisgenoot een Zweedsch Architect, en van vele anderen en ga aan wal.

's Middags om 4 uur stapte ik uit de trein, die mij van Antwerpen naar Rotterdam bracht.

En daar was het blijde weerzien van mijne ouders en familie. En daar in mijn geboortestad was het dat ik ook verscheidene keer geprekeet heb in de groote kerkgebouwen van onze Hollandsche Moederkerk: met den naam van Nederduitsch Hervormde Kerk. Toen ik in de Moederkerk preekte en in de consistoriekamer mijn toga aan deed, speelde het orgel een mooi voorspel en het was mij daarom zoo mooi omdat opeens een welbekende melodie mij in de ooren klonk, de melodie van ons Transvaalsche Volkslied. Dat was een attentie voor den Transvaalschen predikant dat was een uiting van sympathie en liefde in het hart

van Holland voor de Transvaalsche Boeren in Z. Afrika. Ik zeg niets te veel als ik U, mijn Transvaalsche vrienden en broeders met uw verleden van lijden en tranen, met uw smalle pad, begonnen bij een ledige wieg, kronkelend moeizaam door uw wijde, wijde velden—ik zeg niets te veel als ik u verzeker van de warme belangstelling voor u in het hart van het oude moederland daar v r over de wateren.

2.

In Rotterdam was het dat ik preekte voor een menigte van een paar duizend stadgenooten in de machtige oude Kathedraal met zijn grijze hoge zuilen en grootsche bogen, met zijn gekleurde Bijbelsche symbolen op de hoge ramen, met zijn oude, oude graven van Hollandsche helden, met zijn mystieke stemmingen en ernstige gedachten die opklommen langs de zuilen en nederdalen uit het geheimzinnige donkere gewelf.

Als kind, als knaap heb ik daar in de banken gezeten en geluisterd. D  r voelde ik de heuglikheid van de eeuwige dingen, d  r werd ik geroerd tot in 't diepste van mijn ziel, daar werd ik mij bewust van mijn roeping tot Evangelie dienaar. Daar werd het lied in mij wakker, dat ik eens in z'n geheel in de Almanak schreef:

O slanke zuilen
 Gebed in steen
 Laat als klimmende wingerd
 Mijn be n
 Rond u heen
 Al hooger en hooger zich winden
 Om boven uw bogen
 Mijn God te vinden.

Ook dat oude vers: „Orgel religio sa”—vond daar zijn oorsprong. Dat prachtige orgel, gedragen, in zijn mahoniehouten omlijsting, door marmeren zuilen. Het orgel reikt tot de nok van het dak. Aan elke zijde staat een engel, de een met een fluit, de ander met een gitaar. En boven op het orgel een derde engel, ook uit donker mahonie

hout gebeiteld, met een koperen bazuin aan de mond, uitjubelend de Eere Gods in den hooge.

Het orgel is genoemd de Koning der instrumenten. Dan is zeker het orgel in de Groote Kerk te Rotterdam een koning der koningen. 't Is een van de mooiste orgels der wereld.

't Was een Vrijdag avond in Julie dat ik de trap opklom en de ruime kamer binnen kwam van den organist, den heer H. de Vries. Die kamer bevindt zich achter het orgel. Er hangen aan de wand platen en portretten. Een groot portret is er o.a. te zien van den beroemden Albert Schweiger, die over een algemeene ontwikkeling en universele kennis beschikt als waarschijnlijk niemand. Behalve theoloog, literator, medicus is hij, die een professorszetel verliet om in de Oerwouden van Afrika als zendeling arts te gaan arbeiden, ook een groot musicus, een kenner van Bach als weinigen. Door de radio heb ik ook van hem nog een orgelbespeling gehoord in de St. Bavokerk te Haarlem. Zijn portret is in deze kamer wel op zijn plaats. Aan een andere wand hangt een groot olieverfschilderij van den organist zelf. Hij zit voor zijn orgel. Juist toen ik dat schilderstuk bekeek, kwam de man zelf binnen. 't Was nog een tien minuten voor acht, het uur dat 't concert zou beginnen. Zijn gelaat is in werkelijkheid vriendelijker en fijner besneden dan op het doek. Hij is klein, maar breed gebouwd (klein maar dapper). Hij is al „vergrijsd in den dienst,” Zijn zeventig jaren en zijn 40 jarigen dienst als organist heeft hij al achter zich. Een aristocraat is hij uiterlijk en innerlijk, een artistieke, fijne kop; grijze baard, hoog voorhoofd, wat gebogen neus en door de brilleglazen kijken u 'n paar blauwe klare oogen aan. Er waren nog vier andere heeren binnengekomen, twee collega's musici en twee leerlingen, die hem by de bespeling moesten behulpzaam zijn (t.w. bij de registrering, het uittrekken en indrukken van de „stoppen”, die zich in groot aantal aan weerszijden van de vier (zegge vier) rijen toetsen bevinden.

Ik werd vriendelijk door hem begroet en kon merken, dat hij mijn bezoek en belangstelling op prijs stelde.

Precies acht uur zat hij op de orgelbank. Ik keek door een der groene gordijnen naar beneden in de kerk. Daar, in de diepte breidde het schemerig half licht van de prachtige koperen kronen zich uit over de stil-wachtende menigte.

Hij zat daar, jas en vest uitgetrokken, in zijn overhemd, gereed . . . voor den aanval.

Ik stond achter hem om zoo tegelijk de muziek van het blad te kunnen volgen.

Voor hem het „Doppelfuga en Sonate” van Bach, 't eerste nummer van het program. Aan zijn rechter en linkerhand stonden de leerlingen om hun leermeester behulpzaam te zijn.

„Nou, daar gaat ie” riep hij. En een vol, heerlijk orgelgeluid stroomde boven en achter mij uit de kelen van metalen en houten pijpen de Kerk in.

Dat prachtige spel van ingewikkelde, verheven muziek was als een rivier, die komende van berghoogten al meer water in zich opneemt, van verschillende zijde aangestuwd. 't Werd een bruischen als een stem van vele wateren. Een waterval, die neerdavert en uiteenspat in bruischend schuim. Als een leger, dat slag levert, voorttrekt met onweerstaanbare vastheid.

Ik zag hem daar zitten achter de 4 klavieren van zijn heerlijk instrument, dat hij koninklijk beheerscht.

Hier is zijn rijk, hier regeert hij. Hij jakkerde met gebogen vingers over de toetsen, die hij sloeg en ranselde; die hem gehoorzaamden gelijk de materie den geest gehoorzaamt. Nu eens met beide handen op het tweede klavier, dan sprong de rechter hand over op het bovenste klavier, dat bijna onzichtbaar, wegkruipt onder de wand van het orgel. En de voeten zorgden voor de diepere bastonen. Hy manoeuvreerde over de voetpedalen, dat zijn heele lichaam opsprong.

Hoe was hij geheel overgegeven aan het meesterwerk, dat hy vertolkte. Een en al actie en bezieling, passie en

geestdrift. Een kunstenaar, die zijn instrument waard is, er zich één mee voelt. Als een generaal aan zijn officieren gaf hij zijn bevelen, rechts en links. 't Was—men voelde het—een slag die hij leverde.

Nu volgde een meer rustige passage na het ingewikkelde fuga, geborduurd op het telkens onderduikende en weer boven komende thema, dat kon kermen in de diepere en juichen in de hogere tonen. Nu was het een Andante die rustig voortwandelt aan stiller water na het snelle Allegro der bergstroomen. Als een herademing, een stilte, die den storm onderbreekt. Maar tegen het einde werden alle beschikbare mannen saamgetrokken om de laatste vaste stormenderhand te veroveren.

De muren zullen vallen onder 't gejubel, het donderend gejuich van de overwinnaars!

Alle beschikbare registers nu uitgetrokken! Juich nu trompetten en bazuinen! 't Is de krijg des Heeren.

En toen dreunde alles onder het majestueuse geweld van alles overheerschende muziek. De grond beefde, de melodiën schenen zich in de chaos van klanken te verliezen. Als een worsteling van geluidstroomen, waar het gaat erop of er onder.

Dat was de eindstrijd, de finale.

Nog een laatste duw met volle kracht op toetsen en pedaal . . . toen hief hij de handen op, hoog van de toetsen met één ruk en riep: „klaar.”

Ver weg in de ruimte der Kerk dreunden de laatste klanken na, werden al zwakker en stierven weg als laatste kanonschoten in de ijle lucht.

We waren allen stil, hier boven gelijk de luisterende schare beneden. Vader Bach had gepredikt met zijn geweldige stem van de overwinning des lichts. En ik zeide bij mij zelf:

Amen Jezus Christus Amen.

Ja Gij zult in 't groot heelal

't Rijk der duisternis beschamen.

Tot het niet meer wezen zal.

Toen volgde een nummer van lieflijke zwevende muziek, soms heel ijl en bovenaardsch, als een wind door boomtoppen, als een suizen van stilte, waarin de ziel luistert naar een boodschap uit de andere wereld, de wereld van God. En waarin de ziel antwoordt met woordelooze taal, louter verwondering, louter aanbidding.

Het laatste nummer van 't program was een fantasie op 't koraal „Een vaste Burcht is onze God.”

Dat was verheven, imponeerend krachtig.

Welk een groot kunstenaar, wat een bescheiden mensch zit daar achter het orgel van de prachtige kathedraal, de Groote Kerk te Rotterdam. Hij verheft zijn stem niet op de straten. Hij schuilt weg achter de voorzijde van zijn orgel. Maar wie zijn stem wil hooren zoeke de verheven stilte van Gods heiligdom.

Hij predikt door muziek.
Lichtenburg.

G. E. ALERS.

IK WEET HET OOK WEL; ZWIJGT GIJ STILLE.
(2 Kon. 2:3)

Ik weet het ook wel; zwijgt gij stil
Van wat ik weet en wachte,
Van t' geen mijn mond niet uiten wil,
En 'k doorstrijd in gedachte.

Het oogenblik, waarvoor ik schrik
Moet ik, met moed, doorleven;
Indien ik sprak, mijn harte brak;
De kracht zou mij begeven.

Beets.

“Salamander” Brand Versekerings Maatskappy van Amsterdam.

LAAGSTE TARIWE.

Ons Polisse dek enige skade veroorsaak deur weerlig, of daar brand by ontstaan of nie.

Polisse word uitgemaak in een van beide offisiële tale, al na verkiesing van die geassureerde.

Skade word dadelik gereel en betaal deur die ondergetekende gevolmagtigde Hoof-agente vir Transvaal.

TAYLOR & GEERLING

29 KERKPLEIN,

PRETORIA.

Posbus 738.

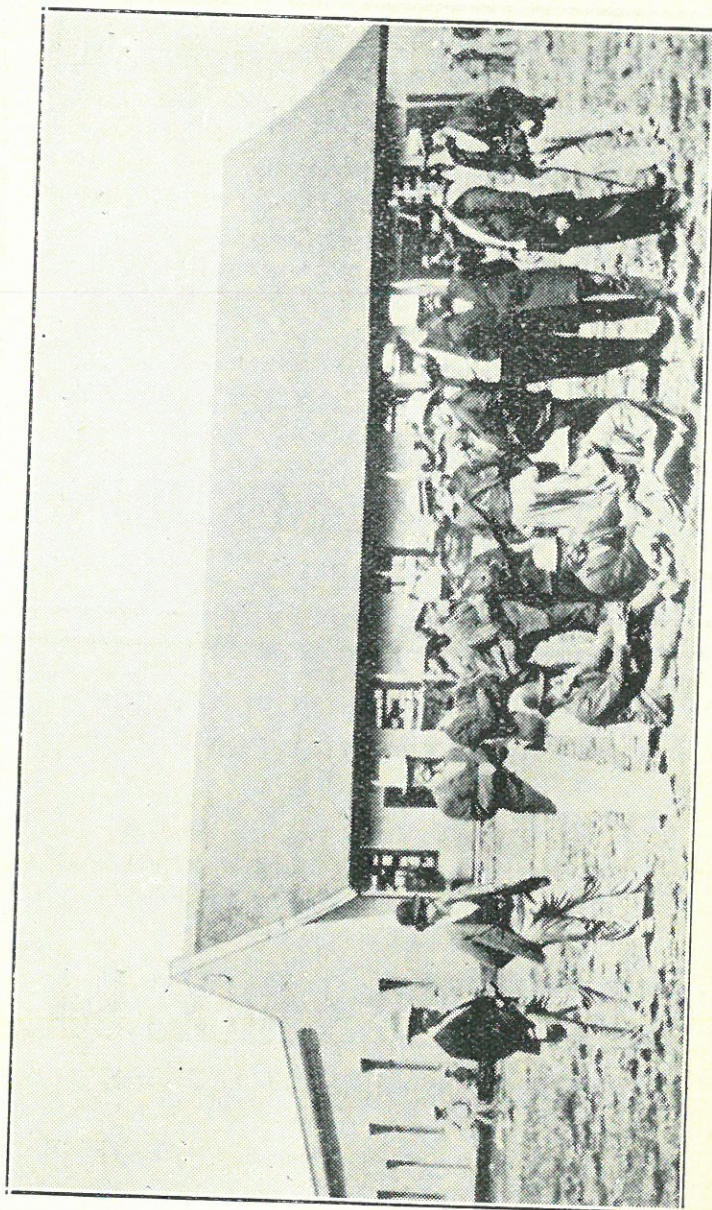
VIR HAELEGEWERE, KOELGEWERE, MINIATUURGEWERE, WINDBUKSE.

ALLE SOORTE VAN AMMUNIESIE, VISGEREED-
SKAP EN VUURWERK
GAAN NA—

GROENEVELD & HICKS Bpk.,

Markgeboue, KERKSTRAAT OOS

Bus 102. Foon 794. Telegram: “GUNFIRE”
REPARASIES 'N SPESIALITEIT.

NOTABELEN IN DE ZUID-AFR. REPUBLIEK, 1875.

NOTABELEN IN DE Z.AFR. REPUBLIEK, 1875.

Nevensgaande is 'n zeer zeldzaam portret. Het is genomen in het jaar 1875, toen President Burgers in verband met de Dela Goa Baai Spoorweg naar Europa was, en Piet Joubert de waarnemende President was. Het portret is genomen voor de toenmalige Volksraadszaal op het Kerkplein. De volgende personen, van links naar rechts kunnen duidelijk herkend worden:

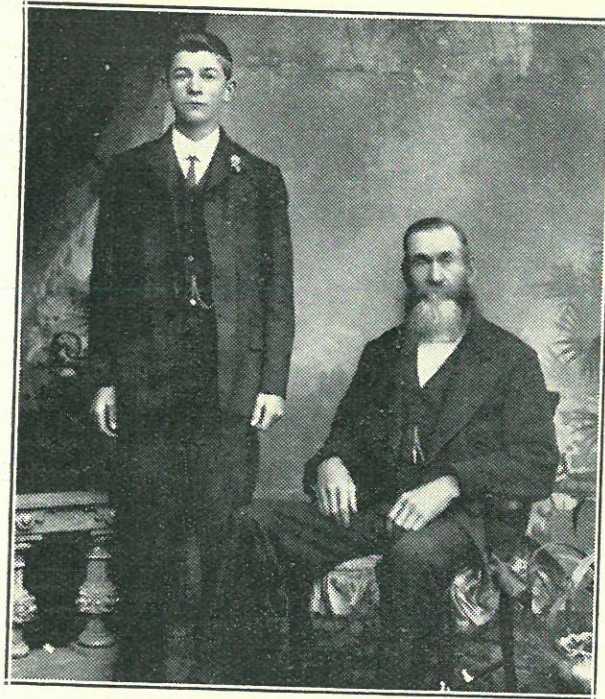
1e Hans Minnaar; 2e J. C. Krogh; 3e Advokaat van Rossem; 7e J. van Leenhof, Sekretaris van de Volksraad; 10e Christiaan Joubert, lid van de Uitvoerende Raad; 11e N. J. R. Swart, Staats Sekretaris; 12e P. J. Joubert, waarn. Staats President; 13e (Kruppel) Koos Meintjes, Registrateur van Akten.

Zittende, links: F. Stiemens, Sekretaris van de Uitvoerende Raad.

S. P. E.

U zij altijd Mijn hart gewijd,
O God van liefd' en zegen!
Gij zijt mijn geest tot heil geweest
En leid m' op 's levens wegen.

Leo Judae.

CHRISTOFFEL JOHANNES JACOBS.

Onder de voortrekkers was David Jacobs 'n bekende kerkman. Meer dan eens wordt van hem melding gemaakt als van "de vrome David Jacobs." In 1840 is hy door de Volksraad aangesteld als ouderling en Katechiseermeester. In 1842 werd hij ouderling van de pas gestichte Gemeente van Potchefstroom. Hij woonde toen in de Suikerboschrand, tans het distrikt Heidelberg, waar nog velen van zijn afstammelingen wonen. Een van die afstammelingen was Christoffel Johannes Jacobs, geboren op 13 September 1852. Hij woonde op de plaats Rietpoort, dist. Heidelberg, en was jaren lang, tot aan zijn dood, ouderling van Heidelberg, en een steunpilaar van de Gemeente. In de driejarige oorlog werd hij op 23 Junie 1900 krijgsgevangen genomen, en naar Ceylon gestuurd, waar hij tot 6 Desember 1902 gebleven is. Op 18 Julie 1914 is hij gestorven, en van hem kan gezegd worden „de gedachtenis des rechtvaardigen is tot zegen.”

S. P. E.

EERSTE DAGEN VAN HEIDELBERG, TVL.

Een oude inwoner van Heidelberg Tvl. was vriendelijk genoeg om mij enige inlichtingen te geven omtrent het ontstaan en de eerste dagen van dit dorp.

Het eerste bezoek, dat hij aan Heidelberg bracht, was in het jaar 1861, toen hij van Potchefstroom kwam met negotiewaren, om die te verhandelen onder de menschen, die daar of daar nabij woonden. De plaats droeg toen de naam van Langlaagte. Een deel van de grond waarop het dorp gebouwd is heeft nog die naam Langlaagte, en daar wonen nog enkele nakomelingen van de oude voortrekkers, „Venter”, doch is tegenwoordig beter bekend als Brickyard, omdat daar vroeger steenen gemaakt werden.

De eene helft van Langlaagte behoorde in 1861 aan een zekere „Sterrenberg”, die bij de toenmalige Regering aanzoek had gedaan, om daar een dorp aan te leggen.

Het distrikt Heidelberg, dat zich uitstreckte van Johannesburg tot Standerton en van Devon tot Vaalrivier, was toen bekend als gemeente van Suikerboschrand, gelijk ook de rivier die er doorloopt, nu nog genoemd wordt, Suikerbosch-Rand Rivier.

De reden, waarom onze verteller naar dit distrikt kwam in April of Mei 1861, was, dat er Nachتماال zou worden gehouden, op Kafferskraal bij ouderling Strijdom. Deze plaats ligt ongeveer 6 mijl van het dorp. Consulnt was toen Ds. D. van der Hoff, van de Nederduitsch Hervormde kerk.

Onze handelaar is drie dagen daar gebleven, zolang het Nachتماال duurde om bezigheid te doen. Dit spaarde hem natuurlijk veel tijd en veel trekken, en was ook gemakkelijk voor de menschen omdat er toen nog bijna geen winkels waren. Daar onze handelaar nieuwsgierig was om de plaats voor het dorp te zien, vroeg hij een paard te leen, wat hem gewillig werd gegeven.

Op het dorp waren toen nog geen huizen, behalve dat van den eigenaar van den grond, en een winkel van den Heer Heinrich Ueckerman. Deze was van Duitsland afkomstig en gehuwd met eene Mej. Mason van Natal. Zijn winkel stond aan den grooten weg van Natal naar Pretoria. Het was maar een ijzer gebouw, op het erf, waar nu de Munisipale kantoren staan. Het schijnt, dat bij die winkel of daar nabij ook een postkantoor was, gevestigd in een klein hotelletje.

In 1865 was onze handelaar weer in Heidelberg. Er waren een paar meer huizen opgericht en het pad naar het dorp ging door een drift, die er nu nog is, bij het gebouwtje voor de electrische krachtstatie, dat als een kaffer eethuis wordt gebruikt.

In 1869 was het reizen zeker al wat gemakkelijker, want onze vriend kwam toen per postkar van Pretoria en was van plan om verder van Heidelberg ook per postkar naar Natal te reizen.

In den winkel was nog de Heer Ueckerman die hem vertelde, dat een vreemde os onder zijn beesten was, welke door onzen vriend als een van zijne werd gelijgen

Intusschen was in het jaar 1868 Ds. N. J. van Warmelo naar Heidelberg gekomen. Deze predikant die in 1865 uit Holland naar Z. Afrika was gekomen, was eerst naar Schoemansdal gegaan, waar hy met groote toewijding had gewerkt. Moeielijkheden met de naturellen, malaria koortsen waren de oorzaken dat dit dorp door de bewoners was verlaten. Toen nu ook Ds. van Warmelo zijn jonge vrouw, die uit Holland met hem was medegegaan daar had verloren, en ook de toenmalige Regering hem daar niet langer wilde laten blyven, verhuisde hij naar Heidelberg. Verbazend groot was in die dagen voor alle leeraars hun werkkring. Die van den Heidelbergischen predikant strekte zich uit van Kliprivier tot aan Standerton en Trichardtfontein langs Vaalrivier. Toen in 1879 de gemeente Trichardtfontein was gesticht viel ook zij tot 1886 onder zijn werkkring.

Er was ook in die eerste dagen een kerk gebouwd zooals alle eerste kerken, van steen, gedekt met gras, in den vorm van een kruis. Daar naast was de pastorie, waar Ds. van Warmelo, met zijn tweede vrouw, Mej. M. Maré gewoond heeft. Die oude kerk is in 1891 vervangen door een mooi gebouw en toren van witte klip, op dezelfde plaats waar de oude stond; nu nog staat daar de pastorie.

Door den Heer P. Macdonald was in 1874 het dorp opgemeten: jammer dat de eigenaar zoo weinig gedacht heeft aan de toekomst van zijne schepping. Behalve het Kerkplein voor de pastorie en een stuk grond naast de Gereformeerde kerk is er op het dorp geen ruimte voor boomen en parken. Ook zijn de straten veel te nauw: wij gelooven niet dat er een dorp is, welks straten zoo nauw zijn. Langzamerhand waren ook meer bewoners gekomen, zoodat in 1870 men reeds van het dorp Heidelberg kon spreken. De eerste menschen behalve de familie Venter waren meest pas uit Engeland gekomen immigranten, zooals de familie Pagan, Marshall, de Arthurs. Russels en Graham's. Zoolang Johannesburg er nog niet was, en de spoorweg niet gebouwd, was Heidelberg een welvarend plekje mooi gelegen tusschen bergen, aan het groote pad van Natal naar Pretoria en het Hoogeveld.

Ook was er een gebouwtje opgericht, dat diende als kantoor voor den Landdrost. Het bestond nog ongeveer 1908, en was bekend onder de bewoners, als de plek, waar in December 1880 de vierkleur weer was gehesen, en President Paul Kruger, Generaal P. Joubert en Schalk Burger, weer als regering waren opgetreden.

Omdat er in de buurt goudmijnen waren geopend, zooals te Nigel, nabij Kraal station en op de plaats Houtpoort, was ook een kantoor voor den Mynkommissaris opgericht, aan de overzijde van de Blesbokspruit, dat ook nu nog er staat. In die dagen was Heidelberg een welvarend dorp zoodat nu nog gesproken wordt van die

goede oude tijden, toen geld volop was en er veel werd gespeculeerd, maar die tijden zijn nu voorbij.

Het dorp en district Heidelberg is ook een van de gemeenten als Witfontein en Middelburg, welke niet met de kerkvereeniging zijn saamgegaan en Ds. Goddefroy hebben beroepen. De Gereformeerde kerk is eerst veel later ongeveer 1898 gesticht.

WEET GIJ?

Aan mijn vriend

Weet Gij wat het diepste troont
In den afgrond van uw wezen,
Dieper dan het duister woont,
Waaruit komt de nacht gerezen?

Weet Gij wat het hoogste reikt
Boven hoogste bergen-wanden,
Hooger dan de sterren branden —
En wat nimmer van ons wijkt?

Weet Gij wat nog wijder is
Dan d' onmetelijke zeeën.
Van de breede levens weeën
Met haar leed geheimenis?

Weet Gij wat er eeuwig blijft
In 't verglijden van de tijden,
In het bangste van het strijden
Als de dood het lijf verstijft?

Weet Gij niet de stille zee,
Waar in het zalig is verzinken
Waar in wij stervend 't leven drenken?—

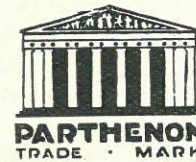
Is het niet Gods schone vree?

12-1-23.

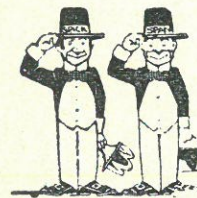
Om U Huis op te Vrolik en te Verfraai.

Parthenon Vloerwaks gee 'n harde glimmende glans wat maklik skoon gehou kan word en wat sy glans behou. Dit verfraai nie alleen nie, maar behou ook die vloer.

Parthenon verf is verkrybaar in 28 kleure, en het 'n besondere bedekkings-eienskap. Vir dakke, tenks, heiningens ens. vra vir Parthenon No. 3 Rooi Dak verf.

Parthenon is die merk van volmaaktheid. Sal U die naam onthou?

SPICK & SPAN

"The Parthenon Seuns"

Parthenon Produkte.

Parthenon produkte was goue medaljes toegeken deur die Witwatersrand Landboutentoonstellings 1925, 1926, 1927, 1928. Ook goue medaljes toegeken deur die Pretoria Landboutentoonstelling 1928.

PARTHENON PRODUKTE IS SPESIAAL VERVAARDIG OM SUID-AFRIKAANSE KLIMATIESE TOESTANDE TE WEERSTAAN.

HERBERT EVANS & KIE.

"DIE VERFHUIS"

88 PRITCHARDSTRAAT,
JOHANNESBURG.

Telefoon 2214-5-6-7. Pk. Bus 1231.

Telegramme "Anaglypta".

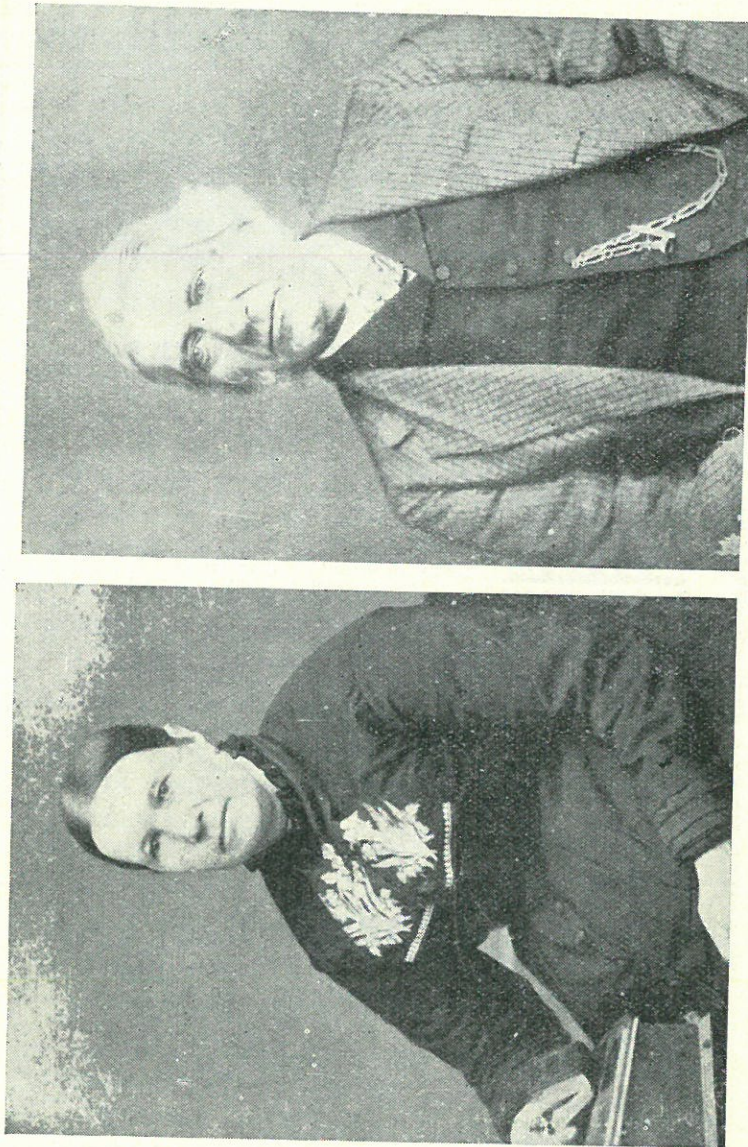
Ook te Pretoriusstraat, Pretoria.

MARTINUS WESSEL VORSTER.

Martinus Wessel Vorster werd op 18 Oktober 1827 in het distrikt van Graaf Reinet, Kaap Kolonie geboren. Zyn moeder, Susanna Elizabeth Adriana Pretorius, was 'n zuster van Generaal A. W. J. Pretorius. Later is hy met zyn nicht Susanna Elizabeth Pretorius gehuwd, 'n dochter van de Generaal, geboren op 15 Oktober 1827.

In 1863 heeft Martinus Wessel Vorster zich op de plaats Zwartkop, in het tegenwoordige distrikt Krugersdorp, gevestigd, en heeft steeds de grootste belangstelling getoond in de bloei van Kerk en Staat. In het jaar 1871, dat zo kritiek was voor de Republiek, door de krisis die ontstaan was door de z.g. Keate Award, welke tot de aftreding van President Pretorius geleid heeft, werd hij tot lid van de Volksraad verkozen, en nog in hetzelfde jaar, na de aftreding van Pretorius tot lid van de Uitvoerende Raad. Na de verkiezing van President Burgers was hij 'n tijdlang waarnemende Staats President, toen de heer Burgers naar de Kaap Kolonie moest gaan voor landszaken. Tijdens de oorlog van 1880-81 was hij 'n tijdlang landdrost van Heidelberg, en krijgskommissaris, en na de oorlog lid van de Volksraad. Hij was 'n trouw lid van de Gemeente Pretoria, en in 1891 was hij saam met Martinus Pretorius en Andries Naude een van de stichters van de Gemeente van Krugersdorp, die hij als ouderling gediend heeft. Zijn echtgenote is op 24 Januarie 1881 gestorven, en op 15 Julie 1902 is hij haar in de dood gevolgd.

S.P.E.

MARTINUS VORSTER EN ECHTGENOTE.

'N KORT OORSIG VAN DIE GESKIEDENIS VAN DIE NED. HERV. GEMEENTE VAN LYDENBURG.

Hoewel Lydenburg, in teenstelling met die ander twee Republieke in Transvaal n.l. Potchefstroom en Soutpansberg, in die vroegste jare van haar bestaan geen prominente leier gehad het, tog het sy vóór die totstandkoming van die Suidafrikaanse Republiek 'n belangrike rol gespeel, sowel op staatkundig as op kerkelik gebied. Vir 'n geruime tyd het sy apart gestaan op albei genoemde terreine. Tussen 1857 en 1860 was sy 'n aparte, selfstandige Republiek. Reeds drie jaar voor die staatkundige skeuring t.w. op 31 Aug. 1854 het sy ook kerkelik afgeskei van die Ned. Herv. Kerk en haarself onder die Kaapse Sinode gestel.

In Febr. 1859 het die gemeente van Lydenburg haar verbly in die koms van haar eerste herder en leraar, Ds. P. A. C. van Heyningen, wat vanuit Holland gestuur is deur die Amsterdamse Kommissie.

Ds. Van Heyningen het gou die ongerymdheid ingesien van die staan onder die Kaapse Sinode. Daarom het hy, nadat die drie verskillende Republieke in April 1860 saamgesmelt het as die Suid-Afrikaanse Republiek, gevoel dat dit wenselik is, dat daar ook op kerkelik gebied eenheid moet wees. Naar die sittings van die Sinode in die Kaap kon tog geen afgevaardigdes gestuur word, dog alleen naar die Ring van Transgariep (O.V.S.) waaronder Lydenburg gesorteer het.

Met die stigting van die Ring van Natal in 1863 is bepaal geword, dat Lydenburg onder haar sal sorteer. Maar min of meer dieselfde tyd het die Hooggeregshof uitspraak gegee, dat die Kaapse Kerk kragtens die ordonnansie van 1843 haarself nie buite die grense van die Kaap Kolonie kon uitbrei nie. Daarom kon Lydenburg, sowel as die kerk in die Vrystaat en Natal nie meer onder die Kaapse Sinode sorteer nie. Die gevolg was, dat die kerke in die

Vrystaat en Natal 'n ieder haarself as 'n aparte kerk georganiseer het.

Hier het die moeilikheid vir Lydenburg nie geëindig nie, want in die tweede ringsvergadering van Natal in Maart 1864 is besluit, dat Lydenburg, omdat sy staatkundig deel uitmaak van die S.A.R., ook kerkelik losgemaak sou word van Natal. Op die manier was sy vir 'n tyd sonder enige kerkelike verband. Daarom het Ds. Van Heyningen tot die besluit gekom om sy gemeente in die verband van die Herv. Kerk te laat opneem. Dit het gebeur op 12 Sept. van dieselfde jaar in die Algemene Kerkvergadering van die Herv. Kerk te Pretoria. Ds. Van Heyningen was ongelukkig alleen teenwoordig. Die ander afgevaardigdes was „verhinderd door de toestand van het district.” Namens sy kerkraad het hy versoek dat Lydenburg opgeneem sou word in die verband van die Ned. Herv. Kerk. „Met ingenomenheid” het die vergadering hiervan kennis geneem en dit eenparig goedgekeur.

Dit blyk egter nie uit die notule van Lydenburg, wat helaas baie onvolledig is, of Ds. Van Heyningen opdrag gekry het van sy kerkraad en gemeente tot die stap. Wel skyn dit so te wees, want vir die eersvolgende Algemene Vergadering van die Herv. Kerk, wat op 20 Nov. 1865 te Pretoria gesit het, is daar twee afgevaardigdes gekies, wat die vergadering bygewoon het, voorsien van geloofs-briewe, geteken deur die predikant en drie kerkraadslede. Ongelukkig was hierdie keer weer Ds. Van Heyningen self afwesig. Op die vergadering het die Lydenburgse afgevaardigdes Ds. Frans Lion Cachet ontmoet, wat hulle afvallig gemaak het van die Hervormde Kerk en hulle wys gemaak het, dat die ineensmelting van Lydenburg met die Herv. Kerk onwettig was.

Toe die twee afgevaardigdes van Pretoria terugkom met die gerugte, het Ds. Van Heyningen, — wat op die punt gestaan het om naar die Vrystaat te vertrek, waarheen hy 'n beroep aangeneem het, — nog eers die kerkraad weer bymekaar geroep te Hoedspruit op 8 Januarie. Tessaam met die twee gewese afgevaardigdes was daar tien kerkraadslede teenwoordig. Op die vergadering is o.a.

besluit: (1) „dat de ineensmelting van Lydenburg met de Herv. Kerk, onvoorwaardelijk geschied is” en (2) dat „de Kerkeraad het goedkeurde.”

Nieteenstaande hierdie ondubbelsinnige besluite het dit Ds. Cachet tog geluk op 24 Aug. 1866 om die kerkraad van Lydenburg om te haal om die vereniging onwettig en haar besluite van agt maande van te vore „van nul en geener waarde” te verklaar.

Hiermee was Lydenburg vir ’n geruime tyd verlore vir die Herv. Kerk, want ds. Cachet het homself as konsulent laat benoem.

Een-en-twintig jaar sou dit duur, voordat daar weer ’n Hervormde gemeente van Lydenburg sou gestig word. Dit was in 1887, ’n jaar of twee na die disorganisasie veroorsaak deur die kerkvereniging, dat ds. M. J. Goddefroy te Groot Suikerboschkop (die latere Dullstroom) ’n gemeente gestig het met die naam van die Ned. Herv. Gemeente van Lydenburg. Die totstandkoming van die gemeente was grotendeels te danke aan die vastrap van ’n paar hollandse famielies op die hollandse nedersetting aldaar en ’n handjievol Afrikaner famielies.

Jammer is dit dat die oudste notule n.l. die voor 1892 ontbreek.

Die eerste twee kerkraadslede was L. C. Laubscher, ouderling en J. P. Vermaak, diaken. Kort daarna is die kerkraad uitgebrei met nog twee n.l. J. H. Janson, ouderling en H. Hofland, diaken.

In 1893 is die eerste kerkgebou, waarvan die tender £600 was, ingewy.

Dit was reeds in 1896 dat daar deur die klein, maar ywerig en vooruitstrewende gemeente planne beraam was om gelde in te samel om ’n predikant te beroep. Die Voors. Ds. Goddefroy het verklaar op die gemeentevergadering, dat hy „geen bezwaar ziet of zulks kan gebeuren met behulp van Mapochsgronden en Waterval Boven en in hoofdzaak met flinke hulp van onze leden.” Die kollektelyste vir die doel was opgestel, as volg: „Met de bedoeling om zodra mogelyk een eigen leeraar voor de Ned. Herv. Ge-

meente van Lydenburg te Dullstroom te beroepen in combinatie met naburige gemeentes.” Die gekollekteerde gelde was blykbaar nie toereikend nie, want op die gemeentevergadering gehou op 20 Febr. 1898 het die gemeente „na langdurige besprekingen” tot die besluit gekom, dat, „voorlopig nog geen eigen leeraar kan bekostigd worden.” Op dieselfde vergadering het die Heer. T. N. H. Janson die volgende voorstel ingedien, wat met algemene stemme aangeneem is, nl. „Aan de kerkeraad wordt opgedragen om zodra mogelyk in correspondentie te treden met de Kerkeraden der gecombineerde gemeentes Pretoria, Middelburg en Standerton, teneinde zich by die gemeente aan te sluiten, ten einde geregelde bediening 3 of 4 maal ’sjaars te verkrygen en in dien tusschentyd op te nemen hoeveel deze gemeente kan bydragen aan predikant’s salaris.”

Die notule vermeld egter nie wat van die voorstel aan die drie kerkrade geword het nie. Dit het blykbaar op niks uitgeloop nie, maar tog is die moed nie verloor nie, want reeds die volgende jaar op 4 April 1899 is daar weer ’n poging aangewend. Op die datum is daar ’n besluit geneem om die kerkrade van Middelburg en Mapochsgronde uit te nodig om met die e.k. kerkviering teenwoordig te wees om die moontlikheid te bespreek om ’n eie leraar te beroep vir „gezamenlyke rekening.”

Voor die ideaal verwesenlik kon word, het die driejarige oorlog uitgebreek en die hoop verydel. Veel is deur die oorlog ongedaan gemaak en uit verband geruk. Die groei en ontwikkeling van die gemeente is belemmerd geword. Deur die vyand is die kerkgebou in as en puin gelê. (’n Portret van die afgebrande kerkgebou is te sien op bl. 167 van die Almanak van 1922).

Na die oorlog het die gemeente vir die eerste keer weer vergader op 27 Nov. 1903 onder Voorsitterskap van Oudl. Laubscher. Agt-en-twintig manslidmate was teenwoordig. Met algemene stemme is Ds. Goddefroy weer as konsulent gekies. Die toegeneentheid van die gemeente tot haar ou konsulent is nie alleen openbaar geword nie deur hierdie besluit, maar ook en veral omdat die kerkraad weer ’n

poging aangewend het om hom, saam met naburige gemeentes, as predikant te hê. Op 'n kerkraadsvergadering gehou op 5 Des. 1904 is deur die kerkraad twee van haar lede t.w. Oudl. H. Hofland en diaken Diepraam afgevaardig naar Middelburg om „indien de Kerkeraad van Middelburg besluit met Lydenburg saamen Ds. M. J. Goddefroy te beroepen, daarop in te gaan mits er volstaan kan worden met een hydrage van £50 door onze gemeente zonder meer en waarvoor wy 4 maal per jaar kerkviering zullen hebben.”

Die beroep is uitgebring en aan die roepstem is gehoor gegee tot grote blydschap van kerkraad en gemeente. Met die eersvolgende kerkviering is 'n adres getekend deur byna alle leden der gemeente die leraar aangebied. Die inhoud was as volg:

„Wel Eerw. Heer.

Ondergetekende Kerkeraad en Leden der Ned. Herv. Gemeente van Lydenburg brengen U Eerw. met deze hartelike dank, dat U de beroeping welke door Middelburg e.a. op U Eerw. is uitgebracht, hebt aangenomen. Temeer zyn wy verblyd daar wy, door de groote opoffering welke gy U door deze aanneming hebt opgelegd, mogen vertrouwen dat liefde tot de gemeente Middelburg en Lydenburg U gedrongen heeft tot dien voor ons zo aangenamen stap.

In de hoop dat de kleine hinderpalen welke nog uwe spoedige bevestiging verhinderen uit de weg zullen geruimd worden en wy daardoor spoedig in de gelegenheid zullen zyn een Kerkviering op Zondag te hebben, hebben wy de eer te zyn met Heilbede.

Uwe broeders en zusters in Christus”

Met die eerste predikant het daar ook lewe gekom en het die klein gemeente vinnig begin groei.

Op 20 Mei 1905 is die hoeksteen van die nuwe kerkgebou, wat by die £1500 gekos het, gelê deur die Wel Ed. Heer S. W. Burgers vroeër Vise-president van die Suidafrikaanse Republiek. Die volgende jaar in Februarie het die plegtige inwyding plaasgevind.

Nie lang meer nie sou die gemeente beperk bly tot Dullstroom en omgewing. In 1907 het daar 'n brief tertafel

gekom van broeder Kluin van Machadodorp, vroeër Ouderling van Waterval Boven meldende, dat te Machadodorp en omgeving ongeveer 160 lidmate van die Herv. Kerk is en dat hy daar seker van is, dat daar „nog veel verdwaalde schapen zyn van andere Herv. gemeenten,” en vraende dat daar 'n afdeling van gemeente Lydenburg moet gestig word. Aan die versoek is voldoen. Op 7 Des. 1907 is die eerste kerkraadslede daar gekies nl. br. F. Kluin en J. B. E. de Lange as ouderlinge en br. Abr. Greyling en G. F. Meyer as diakens. Met dieselfde vergadering is reeds 'n boukommissie gekies om „een aanvang te maken met bouwplannen voor het bouwen eener kerk te Machadodorp, welke ook ten dienste zal zyn van de beide zustergemeenten.” Die boukommissie het uit die volgende persone bestaan: Corn. Potgieter, W. C. Janson, P. O. Stork, Joh. Potgieter, G. J. Meyer, C. Snoeck, Henry Potgieter, Koos Steyn, J. W. Opperman en P. J. Kloppers.

Dit skyn as of daar nie genoeg werk gemaak is nie van die afdeling van Machadodorp, waardeur sake nie goed gereeld was nie en onreelmatigheede plaas gevind het. Voor die oorlog van 1899-1902 het Ds. Goddefroy „met ondersteuning van de Z.A.S.M. (Zuid Afrikaanse Spoorweg Maatskappy) gereeld die dienste te Waterval Boven waargeneem, waar „een bruikbare Kerkgebou van die Ned. Herv Kerk was” (sie notule van gemeente vergadering gehou op 4 Nov. 1911). Deur verwaarlosing van Waterval Boven na die oorlog, ook weëns gebrek aan predikante, het die kerkgebou later in hande van die Ned. Herv. of Geref. Kerk gekom. Dit lyk volgens die notule, asof dieselfde onreelmatigheid ook te Machadodorp plaasgevind het. Op 'n vraag van br. B. W. Janson in die gemeente vergadering van 4 Nov. 1911 oor die ontstaan van die kerk- en skoolgebou te Machadodorp het die kerkraad „by monde van de scriba” genoemde broeder „op de hoogte gebracht van het ontstaan van de kerk, en schoolgebouw te Machadodorp en de daarop volgende veranderingen waardoor de Vereenigde Kerk, dat schoolgebouw op hun naam heeft ge-

kregen." Dis al lig wat die notule op hierdie onreëlmattige gang van sake werp. Geen wonder dat br. T. N. H. Janson die destyds kerkraad beskuldig het "zeer zwak geweest te zyn in deze zaak". Die notule gee die indruk dat ook die kerkgebou aldaar in die hande van die susterkerk geval het, wat na die oorlog gou sterk geword en die grootste sê gekry het op Machadodorp, want toe in die tyd die kerkgebou deur die predikant van die susterkerk aldaar aan die Kerkraad van die Herv. Kerk aangebied is, het Ds. Goddefroy geweier om daarvan gebruik te maak.

Nieteenstaande sulke onaangenaamhede en onreëlmattighede op Machadodorp en elders was daar tog 'n goeie verstandhouding tussen die twee susterkerke op Dullstroom. Hiervan getuig die notule van 9 April 1915, volgens welke die Voorsitter, Ds. Goddefroy, in die gemeentevergadering gesê het, dat dit hom „goed doet op te merken, dat de rechte band hier bestaat tussen de drie Hollandssprekende kerkgenootschappen, doordat nu geregeld door de twee zustergemeenten van dit kerkgebouw gebruik wordt gemaakt; liefde en samenwerking is op Kerklik gebied een eerste vereiste."

Dit dien ook hier vermeld te word, hoe die Kerkeraad die onderwys en opvoeding van die kinders op die hart gedra het. Die eerste skool is op Dullstroom in die konsistoriekamer gehou. Op 20 Sept. 1907 het die kerkraad die skriba opdrag gegee: „zieh in verbindung te stellen met de Heer Looze, en zien of genoemde heer niet te vinden is om te Dullstroom school te houden, daar de kerkeraad niet langer mag aanzien, dat de jeugd zoo zonder onderwys opgroeit in spyt eener bestaande schoole commissie."

In 1917 het Ds. Goddefroy, wat onder die gemeente van Lydenburg gewild en geliefd was en waar nou nog sy redenaarstalent geroem word, sy emeritaat aangevra, en het Prof. Dr. Greyvenstein, destyds predikant van Pretoria, konsulent geword.

Die laaste paar jare voor Ds. Goddefroy sy emeritaat aangevra het, het dit vir hom moeilik gegaan weëns swakke gesondheid en ouderdom om al sy pligte te vervul soos

voorheen. Miskien is dit hieraan te wyte dat daar volgens die notule tussen die jare 1909 en 1918 geen kerkviering op Machadodorp was. In die kerkraadsvergadering van 27 April 1918 het die kerkraad „met genoeg" kennis geneem, dat die vorige Sondag op Machadodorp deur die lede aldaar 'n Ouderling en 'n diaken gekies is. Die mededeling gee die indruk, dat daar 'n nuwe begin gemaak moes word en dat daar selfs geen kerkraadslede meer was nie. Die tienjarige verwaarlosing het die Herv. Kerk daar duur te staan gekom en vir veel langer agteruitgesit. Ons voel daar oortuig van dat, as die afdeling daar beter bearbei en meer kerkvierings gehad het, daar vandaag 'n bloeiende, selfstandige gemeente sou gewees het, want in 1907 was daar reeds plus-minus 160 lidmate, waarvan die meeste vroeër onder Waterval Boven gesorteer het.

In die kerkraadsvergadering van Januarie 1917 het die konsulent meegedeel dat hy 'n brief uit Lydenburg ontvang het, vraende dat daar op die dorp Lydenburg 'n diens gehou moet word. Aan die versoek is egter eers voldoen op 25 Sept. 1920 toe deur Ds. Murray destyds van Rustenburg, die sakramente aldaar bedien en 'n afdeling gestig is met vier kerkraadslede n.l. brs. C. A. B. Grobler en J. L. Viljoen as ouderling en J. M. A. Geldenhuys en G. Joubert as diakens.

Die verlange om 'n eie leraar te hê het in hierdie tyd weer sterk na vore gekom. Op 27 April 1918 het die skriba opdrag gekry om 'n brief te rig aan die kerkeraad van Mapochsgronden (Roossenekal) vraende om in kombinasie 'n eie leraar te beroep. Aan Ds. Vermooten kom die eer toe, dat hy die beroep van 'n predikant weer op die voorgrond gebring het. Hy is goed ondersteun geword deur brs. T.N.H. Janson en Chr. Joubert.

Die antwoord van die kerkraad van Mapochsgronde was, dat hulle liever daarmee wou uitstel, totdat hulle afgestig was van Middelburg. Die gemeente was egter nou vas besluit om haar eie herder en leraar te hê en het dan ook, alweer op voorstel van br. T.N.H. Janson besluit om

tog te beroep al sou Mapochsgronde nie wil kombineer nie. Verskillende beroepe is tevergeefs uitgebring. Intussen het die gemeente nie stil gesit nie, maar op voorstel van b. W. P. Diepraam besluit om die blok erwe bekend as: „De grote Tuin” vir pastorie-doeleinde aan te koop. 'n Paar jaar later is die hoeksteen van die sierlike pastorie deur Ds. A. J. Barger, die konsulent, gelê.

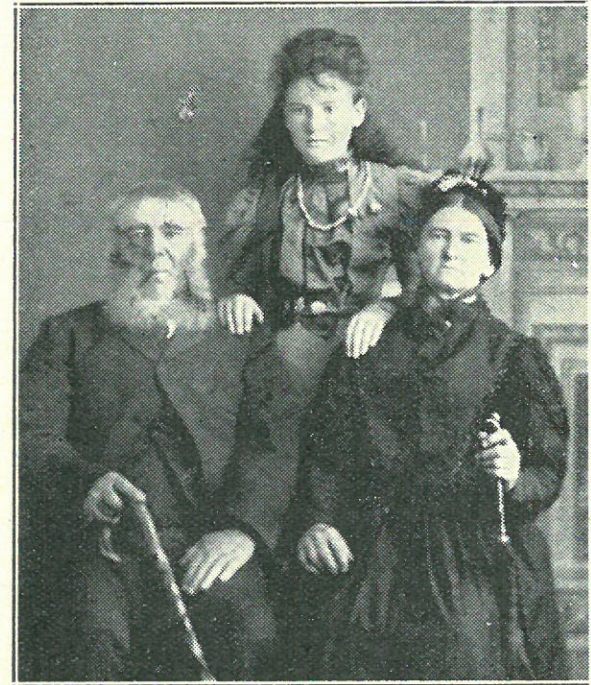
Die ideaal van 'n eie leraar is eers verwesenlik op 3 Mei 1924.

In Maart 1927 is die gemeente in twee verdeel, toe die Lydenburg afdeling afgestig is as 'n aparte gemeente onder die ou naam, terwyl die ou gemeente van Lydenburg haar naam verander het in Ned. Herv. gemeente van Dullstroom. Ermelo.

JOH. DREYER.

Het oude is voorbijgegaan, zie, het is alles nieuw geworden. 2 Cor. 5:17b.

Voorbij is 't oude, en 't nieuwe wacht ons weer!
Geleid ons: moedig voorwaarts gaan we, o Heer!
Gij kent den weg! Sterk ons tot onze taak,
O Christus, voor uw dierbre, heilige zaak!

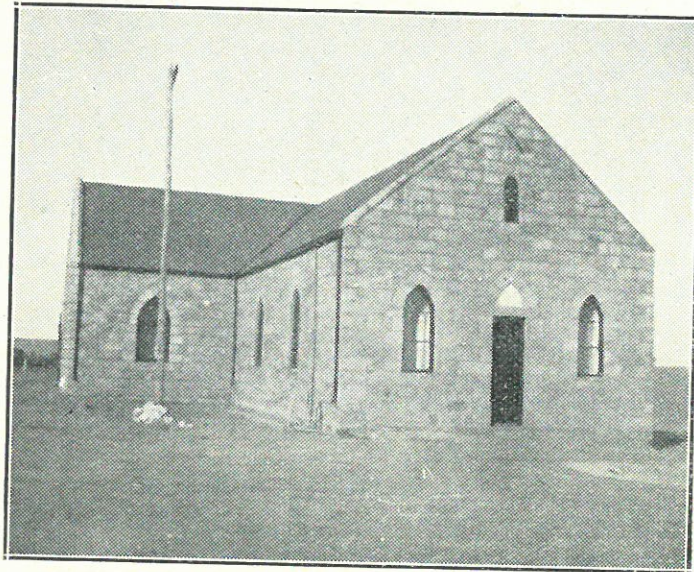
LEONARD GERHARDUS STOOP.

Ook een van de bouwmeesters van de Gemeente van Chrissiesmeer. Hij was gehuwd met Pietronella Susanna Josiena Stoop, geb. van Rensburg.

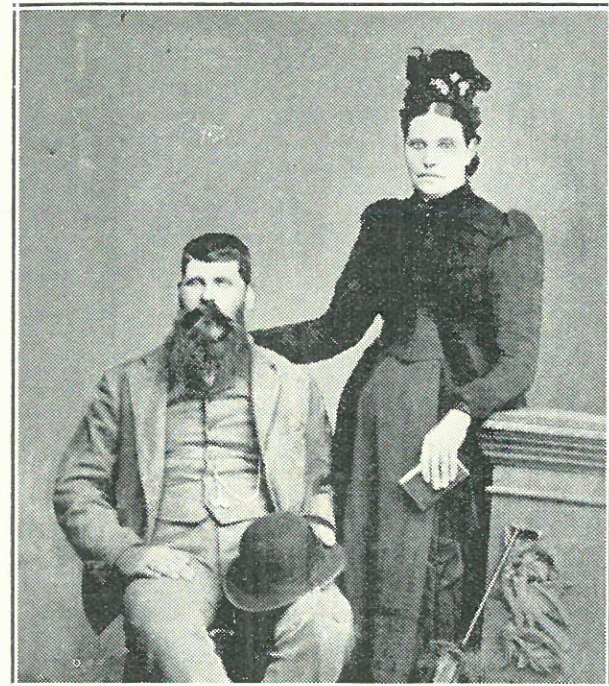
Verbetering.

In de Almanak van 1927 komt op blz. 201 het portret voor van L. J. Stoop. Dit is foutief, het moest zijn: Albertus Abraham Stoop. Hij is geboren op 13 Aug. 1845, en heeft Kerk en Staat op waardige wijze gediend. Hij was een van de stichters van de Hervormde Gemeente van Volksrust, waarna de Kerkvereniging de Gemeente Wakkerstroom gereorganiseerd werd. In 1882 werd hij lid van de Volksraad, en is zulks tot aan de vernietiging van de Republiek gebleven. In Januarie 1904 is hij gestorven.

S. P. E.

KERK TE CHRISSIESMEER.

SCHALK W. J. MEYER EN ECHTGENOTE.

Schalk W. J. Meyer, geb. 14 November 1855, overl. 27 Febr. 1918, was gehuwd met Maria Magdalena Esterhuyzen. Op 5 April 1892 werd hij als diaken gekozen van Chrissiesmeer, en op 28 Maart 1896 als ouderling. Hij was een van de stichters en bouwers van de Gemeente en de Kerk van Chrissiesmeer. Zijn echtgenote, die reeds op 8 November 1902 gestorven is, heeft altijd de predikanten met nachtmal ontvangen. De Gemeente van Chrissiesmeer is veel aan hem verschuldigd, en behoort zijn gedachtenis in ere te houden.

S. P. E.

DIE VRESE VAN DIE HERE — DIE BEGINSEL VAN WYSHEID.

(Vir Jongmense.)

De vreze des Heren is het beginsel der wysheid.—Spr. 9:10

Dit word ons vertel, dat Plato, die beroemde Griekse wysgeer, bokant die ingang tot die plek, waar hy sy onderwys gegee het, hierdie woorde geskrywe het: „Laat niemand, wat nie bedrewe is in die meetkunde nie, hier inkom nie”. Plato wou m.a.w. sy wysheid net meedeel aan diegene, wat alreeds 'n hoë mate van ontwikkeling besit het. Die eenvoudiges en ongeletterdes kon maar heengaan; vir hulle het hy nie tyd en geen boodskap gehad nie. Daar is Een, wyser as Plato, wat 'n teenoorgestelde gedragsslyn gevolg het en nog volg, n.l. Jesus Christus. Hy het eenmaal gesê: „Ek dank U, Vader! Here van hemel en aarde! dat U hierdie dinge vir die wyse en verstandige verberg het en het dit vir die kindertjies geopenbaar.” Die leerskool van Christus staan vir almal oop. Daar word hier nie onderskeid gemaak nie. Almal is welkom. Die Here wil aan almal onderrig gee en hulle ware lewenswysheid meedeel. Wie begeer nie ware wysheid nie?

Die Skrifwoord hierbo lê nadruk op die verskil tussen die wysheid van hierdie wêreld en die ware wysheid. Die beginsel van die ware wysheid is die vrese van die Heer. Volle wysheid, wat nie op hierdie fondament gebou is nie, blyk ten slotte bedrieglik te wees. Ons hoor in ons dae baie van „geleerdheid” en „opvoeding”. Hierdie twee woorde word dikwels deurmekaar gebruik, asof hulle enerlei betekenis het. En tog is daar 'n ingrypende verskil tussen beide. Dr. Tobie Muller sê: „Al kan iemand skilder soos 'n Rembrandt, komponeer soos 'n Beethoven, en al het hy ook die dinkrag van 'n Aristoteles, die digkuns van 'n Homer, en die natuurkunde van 'n Helmholtz of 'n Darwin, maar weet nie wat dit is om God te vrees nie, dan is hy minder opgevoed as die vissers van Galilea.” Ware opvoeding is nie net 'n saak van die verstand nie, maar net so

veel van die wil en hart. Ware opvoeding is karaktervorming. „En geen karakter is waarlik gevorm, wat nie in die hande gewees het van die almagtige Pottebakker nie, wat Sy beeld afdruk op die menselike kleiklomp,” (Tobie Muller). 'n Man met 'n hoof vol kennis is 'n geleerd man, maar daarom nog nie altyd 'n opgevoede man nie. Daarom lê ons daar so groot nadruk op, dat ons skole en hoër onderwysinrigtinge nie net plekke van geleerdheid moet wees nie, maar ook plekke van opvoeding, waar karakters gevorm word. Hulle moenie net geleerde mense met sertifikate in die sak lewer nie, maar veral manne en vroue van karakteradel. As dit so sal wees, moet die vrese van die Here in ons skole en hoër onderwysinrigtinge woon. Daar is geen ware wetenskap sonder die vrese van die Here nie.

Wat die O.T. die „vrese van die Here” noem, noem die N.T.: liefde tot God. Hierdie twee terme is nie in teëpraak met mekaar nie, maar vul mekaar aan. Sonder die vrese, die eerbied, die ontsag vir die Here sou die liefde tot die Here te gemeensaam word. Aan die anderkant, sonder die liefde tot die Here sou die vrese ontaard in slaafse vrese teenoor sy vader. So is dit ook op geestelike gebied. Onder die vrese van die Here verstaan ons die kinderlike eerbied van die skepsel teenoor die Skepper. En dit is nou die beginsel van alle ware wysheid. Henry sê êrens: „Die vrese van die Here is die bron en die hoofsaak van alle godsdienste.” Wie nog nooit onder die oorweldigende indruk gekom het, aan die eenkant, van Gods grootheid, heiligheid en majesteit, en aan die anderkant, van sy eie nietigheid en doemskuldigheid nie, sò, dat daar vir hom niks anders oorgebly het as om uit te roep: „O God! wees my sondaar genadig”, het nog nie die beginsel van die ware wysheid ontdek nie. M.a.w. sy verhouding tot die Here is nie die regte nie.

Luther merk so tereg op: „Die een, wat waarlik wil leer, moet eers 'n mens wees, wat God vrees.” Wie godsvrug en kennis, hart en hoof, geloof en wetenskap skei,

verval tenslotte op allerlei doolpaaie, wat van God af lei. Die vrese van die Here hou ons op die regte baan en kontroleer ons. Ons moet die sedelike moed hê om ons te stel onder die tug van die vrese van die Here. Die volgende word ons van 'n sekere heidense stam in Midde-Afrika vertel: Hulle sit 'n afgod op 'n hoë paal in die midde van hulle kraal. Die afgod moet dan op die manier in staat wees om die hele omtrek te oorsien en 'n oog te hou oor die gedrag van sy dienare. Solank as die kaffers van hierdie stam onder die oog van die afgod is, pleeg hulle geen misdade nie. So gou as hulle egter agter 'n bos of ver weg is, maak hulle hulle skuldig aan allerhande gruwele—die afgod sien hulle mos nie en kan hulle derhalwe nie straf nie. Die man, wat God vrees gedra hom anders; hy verkeer altyd onder die indruk van Gods alomteenwoordigheid. Die besef is by hom lewendig, dat Gods alsiende oog op hom rus; dat niks vir Gods alwetendheid verborge is nie; dat die kiem van die gedagte selfs aan God bekend is. Hierdie wetenskap oefen 'n kontrolerende invloed op hom uit en hou hom op die regte koers. So iemand behoef nie geleerdheid te besit om 'n man van opvoeding te wees nie. Ons eer manne soos Sarel Cilliers. Waarom? Omdat hulle geleerdheid besit het? Nee, omdat hulle manne van beginsel, van karakter was. En dit staan bo en hoër as alle wereldwysheid. Ons moet oppas, dat ons wereldwysheid nie gaan hoër ag as beginsel nie. 'n Tere kind van God sonder geleerdheid besit meer opvoeding as 'n geleerde man sonder die vrese van die Here.

'n Latynse skrywer sê: „Tensy jou vat heeltemaal skoon is, sal alles, wat jy daar in gooi, suur word.” Dit geld met name die opvoeding. 'n Volle hoof met 'n sondige gemoed gee net meer plek en krag aan die magte van die verderf.” Ek dink hier aan manne soos Voltaire, Epikurus, Häckel—manne van geleerdheid, maar helaas! sonder die vrese van die Here. Wat 'n verderflike invloed het daar van hulle uitgegaan! Geleerdheid sonder die vrese van die Here maak 'n mens dikwels ook verwaand.

„'n Hoof sonder hart maak 'n mens topswaar, sodat hy sy balans verloor. Want karakter is die anker van die intellek,” sê Dr. Muller. En Chesterfield verklaar: „Jong mense is geneig om te dink, dat hulle wys genoeg is, net soos dronk mense meen, dat hulle sober genoeg is.” Die ware opgevoede man is bo alles beskeie. Waanwysheid is 'n openbaring van gebrek aan karakter. Een van die grootste geleerdes, nl. Newton, was die bescheidenheid self. As 'n man die vrese van die Here mis, is hy sy houvas kwyt en weet hy self nie, waar hy ten slotte sal beland nie. So iemand strand dan ook uiteindelik op die rotse van die ongeloof.

Hoe nodig is die vrese van die Here in ons dae! Ons belewe 'n tyd van algemene woeling en gisting. Wel interessant, maar gevaarlik. Alleen die vrese van die Here sal ons bewaar, dat ons nie verward raak in die warnet van allerlei meninge en beroeringe nie. As die vrese van die Here in ons hart is, sal ons nie bang wees vir intellektuele vraagstukke en gevare nie — ons is immers vasgeanker aan die „Rots der eeuwen.” Die geloof, nie die ongeloof nie, sal ten slotte seëpraal. Toe aan die beroemde sir James Simpson, die uitvinder van glorioform, gevra is, wat sy grootste ontdekking was, het hy geantwoord: „Die grootste ontdekking, wat ek ooit gemaak het, is die ontdekking, dat Jesus Christus my Saligmaker is.” Baie mense meen, dat geloof en wetenskap nie kan saam gaan nie, dat geleerdheid tot ongeloof moet lei. Hierdie mening is 'n groot dwaling. Die God van die geloof is ook die God van die wetenskap, soos manne as Kopernikus, Kepler, Newton, Herschel, Mädler e.a. rondit erken en bely het. Dis half-geleerdheid, geleerdheid sonder die vrese van die Here, wat opgeblase, waanwys, brutaal maak.

Veral vir jong mense, wat studeer, is die vrese van die Here so onontbeerlik, want dit sal hulle tot 'n voortdurende aansporing wees om vooruit te beur en nie hulle

*Tobie Muller, 1925, p.166v. Sien daar ré verdere aanhalinge.

verstandelike kragte en gawes in die sedediens te verspil nie. Die vrese van die Here hou ons terug van bandeloosheid, luiheid, ondergang. 'n Eenvoudige, ongeleerde boer, maar een, wat die Here vrees, het die ander dag vir my gesê: „Dominee, as die Here my tot 'n sekere werk roep, en ek weet, ek kan dit doen, staan ek nie opsy nie—dit sou sonde wees.” Hierdie man besit ware lewenswysheid.

Die vrese van die Here is dikwels, soos geskiedenis en ervaring ons leer, die moeder van die geleerdheid. Neem die ongeletterde, ruwe, onbeskaafde vissers van Galilea. Deur die gemeenskap met Jesus is hulle gevorm, sodat hulle later briewe kon skrywe, wat tot die grootste voortbrengsels van die mensheid behoort. Kyk maar wat 'n sedelike krag sit daar in hulle geskifte en wat 'n geheilige wysheid.

Die talente van 'n student kan alleen deur die vrese van die Here tot volle bloei kom. Die sonde ontsenu die mens liggaamlik, sedelik, verstandelik. M.a.w. die veragting van Gods Wet baar ellende. Kyk maar na die dronkaard, dief, wellusteling. Kyk na hulle nageslag.

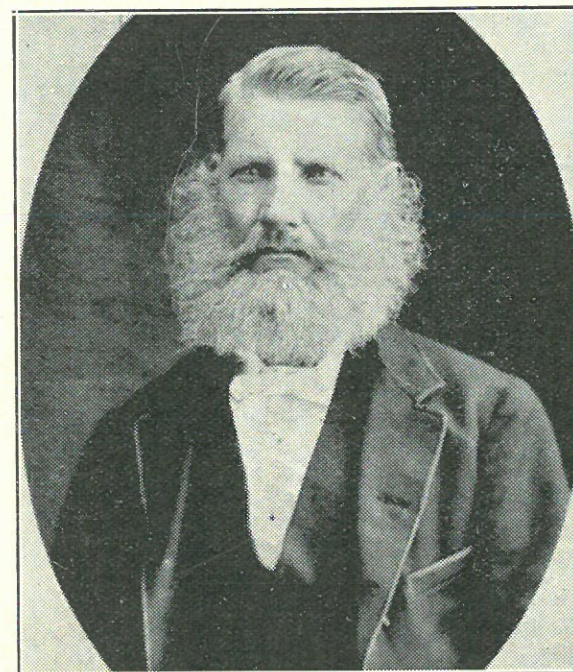
Maar wat omtrent verstandelike probleme? Bring dit tot die Here. En wag. Moenie haastig wees om konklusies te trek nie. Die tyd en die ervaring laat dikwels 'n heldere lig opgaan oor die donkerste vraagstukke. Maar soek voor alle dinge u wysheid by die Bron van alle wysheid.

Nog net dit. Die Here Jesus het kort voor Sy gevangeneeming, in Sy laaste gesprek met Sy jongere, 'n magtige woord gesê, waarmee ek besluit. Dis daardie bekende woord: „*Ik ben de weg en de waarheid en het leven.*” Heerlike klimax! — weg, waarheid, lewe! Wie die lewe wil hê, moet die waarheid besit; wie die waarheid wil besit, *moet dit langs die regte weg soek*. Die weg is. Christus. Sien u? — die vrese van die Here is die beginsel van alle wysheid. Ware wysheid, nie wêreldwysheid, wat dwaasheid by God is nie.

U soek waarheid. Mag God gee, dat u dit langs die regte weg soek!

Ventersdorp.

DANIEL F. ERASMUS.

FILIPPUS THEUNIS VAN STADEN.

Als kind maakte Filippus Th. van Staden de Grote Trek mee. Later is hij gehuwd met Lea Margaretha Barnard. Hij was jaren lang lid van de Volksraad en ook ouderling van de Gemeente van Zeerust. Met kracht heeft hij in de moeilijke jaren van 1885—1890 meegewerkt om de Gemeente van Zeerust in stand te houden.

S. P. E.

DIE LAG VAN BLOMME.

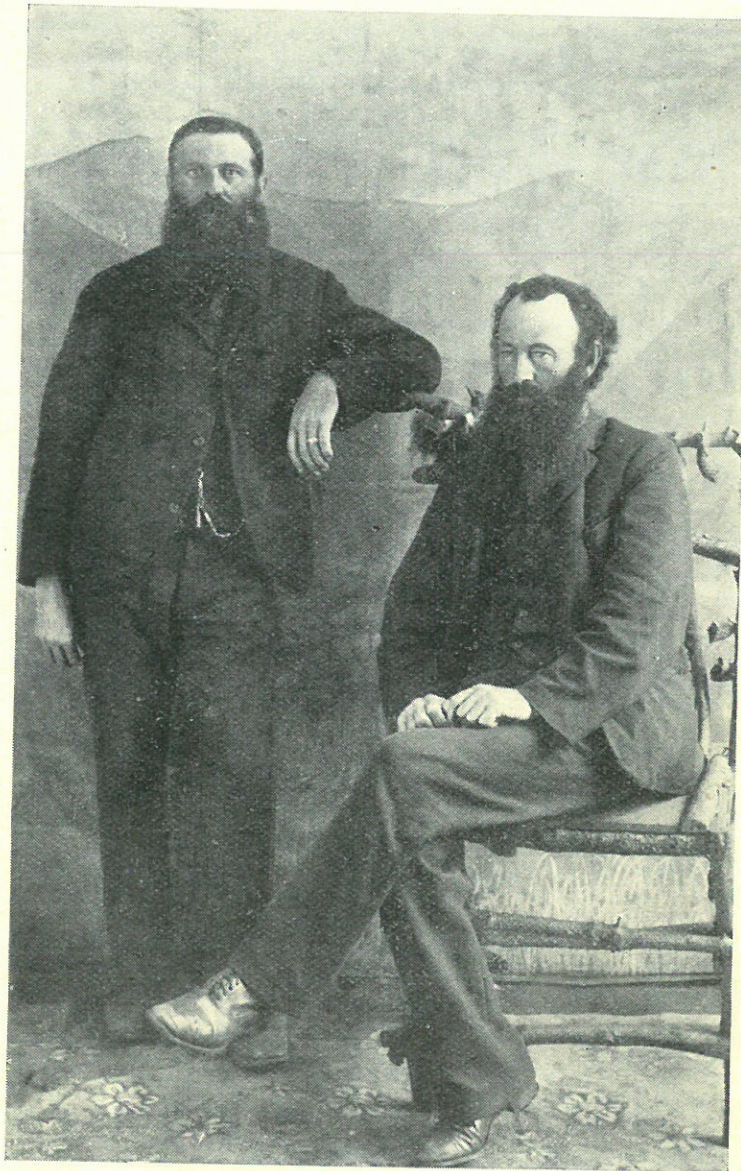
(Wijsie: „O, Boereplaas!’’)

Uit: „Die wat die laaste lag, lag die lekkerste’’—
 Blyspel in drie Bedrywe.

1. Dis vroeg die môre in Suiderland,
 en bly ontwaak die blomme!
 en skalks deur rooi gordyne lig
 die son, verslaap met skaam gesig! . . .
 Dan was hy hom as eerste plig
 in nagdou van die velde
2. Die blomme is al aan gesels
 en lag oor lekker grappies! . . .
 Hul’ wikkel op hul’ stengels rond,
 soos gaan die grap van mond tot mond
 Levintel en aroom verkond
 die blye lag van blomme!
3. ’n Rukkie staan hul in gepeins,
 hy kielie koel met kinderhand,
 wat mollig is en streel soos kant
 dan waai die eerste windjie:
 die nek en keel in blommeland
 en byt die bloedrooi oortjies! . . .
4. En o, dan lag hul’ regtig goed,
 die liewe, liewe blomme! . . .
 —die lippies rooi van sonnebloed,
 die wange pienk van môregloed,
 die sterreilig in ogies soet,
 die vel ferweel van donker! . . .
5. Sê, blomme, wat ek mooiste vind
 van alles, wat is julle? . . .
 —die siel van elke meisiekind,
 wat hier op aard in weer en wind
 vergaan ’t? . . . Is jul’ die kindersiel
 van kleintjies van ons nasie?

J. K.

Zwartruggens,
 Aug. 1927.

DS. ENNIS OP SINT HELENA.

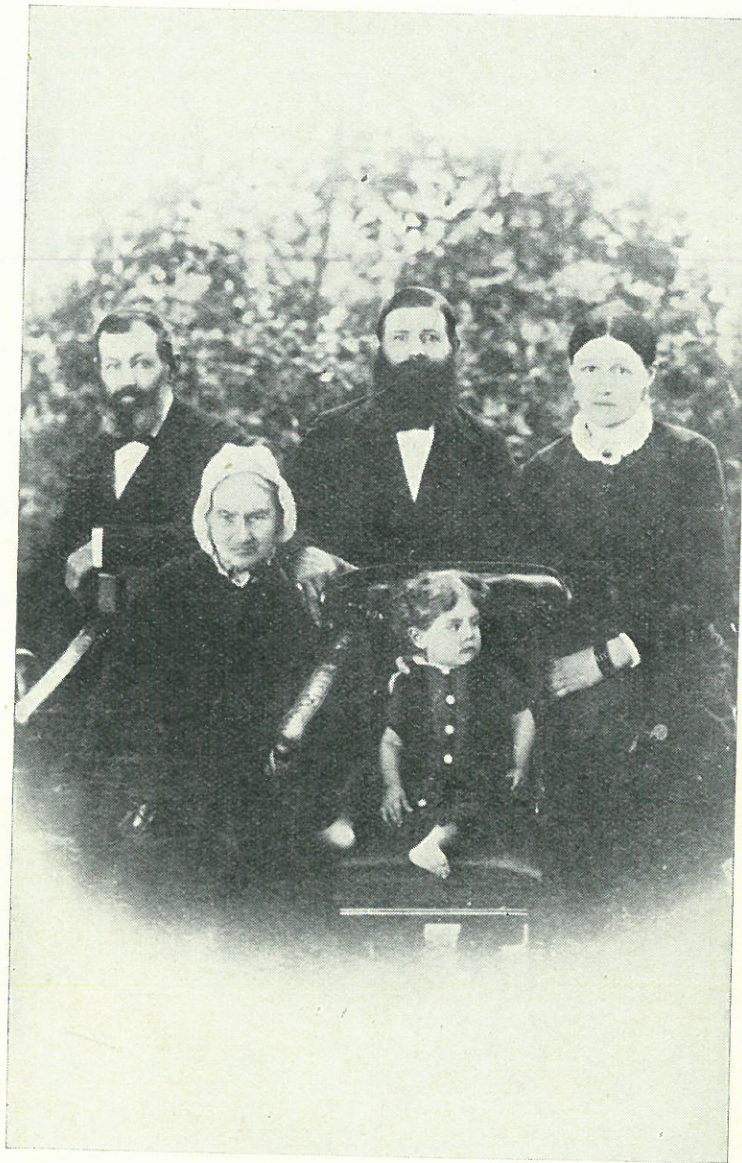
DS. P. W. ENNIS IN BALLINGSCHAP.

Op nevenstaand portret zien wij Ds. Ennis zittende, en naast hem staat kommandant Jacobus Snijman van Ladybrand. Het portret is op Sint Helena genomen waar Ds. Ennis van einde Januarië tot half Augustus 1902 als krijgsgevangene moest doorbrengen, kommandant Snijman is gedurende die krijgsgevangenschap overleden.

VIJF GESLACHTEN.

De oude dame op het portret is Margaretha Louisa Retief, 'n zuster van Piet Retief, en de grootmoeder van Mevrouw Ds. Ennis. Zij werd op 15 Julie 1787 gedoopt, en is in 1882 overleden. Zij was gehuwd met Gideon Johannes Joubert. Links achter haar is haar zoon Gideon Johannes, dan volgt Willem Adolf, zoon van Gideon en daarna Jeanetta, de dochter van Willem Adolf, en dan het dochttertje van Jeanetta.

S. P. E.

VYF GESLACHTEN

"ITALENIE."

Ongepubliseerde Drama in vier Bedrywe.—Hierdie toneel is geskryf in jambiek maat, hoewel nie in versreëls nie: verder word dit veronderstel, dat Dirk na sy vader toe gegaan het, wat daar onder op die vlakte in die gras gewond lê, en 'n goeie kwartier by hom was, voordat die Soeloos hulle aanval maak.

DERDE BEDRYF.

Genl. Piet Uys, Dirkie Uys (sy seun) enige Soeloos.
Toneel: IV.

Genl. Piet Uys, Dirkie Uys (sy seun), enige Soeloos.
Dirk (kom vinnig by Piet Uys, wat swaar gewond lê): O, vader, vader, leef jy nog? Hier is jou kind, wat jou op bloeddeurweekte slagveld soek, alwaar bloeddorstig' grond so gulsig-vraats jou heldebloed aan lek is . . . Leef jy nog? O, praat tog met jou kind, wat jou nie eensaam wil laat sterf, maar saam met jou die donker Doodsvallei hier kom betree. . . .

Piet (wat sy kop ophig, terwyl hy op sy ellenboog leun): My liewe kind, wat het jou hier gevoer, tot my in dood en smart? Ek lê hier soos 'n dier gewond, wat wegkruip in die digte bos, om daar sy oop en skrynnend wond te lek, onsigbaar en vergeet van al sy maats, wat flus nog met hom saam gespeel het en gestoei Laat my maar lê! dis tog met my gedaan! My dae, selfs my ure, is getel, en pylsnel vloei my tydsand heen; die bloedstraal sypel uit my hart, en netnou staan dit druppelend stil

Die Dood sit swaar reeds op die lede van my oë, en dalkies moet ek voor my Maker staan en rekenskap Hom gee van rente en talent, waarmee ek hier moes woeker tot sy eer. My dagtaak is verby, so vroeg verby, en ek moet aan die Meester sê, wat het ik in sy wingerdgaard gedoen . . . Ek bang die Dood nie, nee, tog kniel my siel as beedlaar sid'drend neer op drempe van die groot, bly Vaderhuis en soebat om 'n stuk-

kie lewensbrood, wat siele voed, solang die dag daar Bowe duur! Maar Dirkie, man, wat maak jy hier, waar bloed en dood jou gou omgolf? — Groet haastig, kind, spring op jou perd en jaag hier uit, eer jy ook in die doods nag bly: 't was beter, as jy nie gekom het nie!

Dirk: Nee, vader, ek het nie gekom om net te groet, maar met jou saam te sterf, waar ek jou nie kan red nie.

Piet: O nee, my seun, vergeet jy dan jou ma, wat man en kind op een dag sal verloor? — Wie sal haar troos, as ons dan albei hier moet bly? Nee, vat jou perd en jaag dwarsdeur die Soeloe-impies heen: trap plat, wat nie wil padgee nie.

Dirk: O, vader, noem jy my jou kind, en vra jy nog dat ek sal vlug, waar ik gekom het om te bly? O nee, beskaam nie so die naam nie, wat ek dra. — Is ek Piet Uys se seun, en sal ek wegvlug, waar my pa op slagveld lê en flussies val in snoodaards hand? . . . Kyk, hul kom reeds swart hier oor die aarde aan! . . .

Piet: Jy kan my nie meer red nie, kind! Dis tog met my gedaan. Daarom bestyg jou perd en jaag hier uit, so red jy nog my naam in jou, en gee jou moeder minder stof tot smart, geweene en sielsverdriet . . . Toe, Dirk, versuim nie langer nie, dis netnou ook vir jou te laat.

Dirk: Wat? — Is my naam Dirk Uys en ek jou kind? En wat is my so'n naam dan wêrd, wanneer ek van my sterwend' vader ry en laf my eie lewe red? Ek het gekom om hier te bly, en as ek nou sou vlug, dan sal ek altyd vlug en nooit in een'ge slag meer staan nie. Bowendien, hoe sal ek voor my moeder kom en in haar oë kyk, as sy my vra: My kind, waar is jou pa? . . . Nee, vader, nee, ek bly by jou, so kan ons saam sterf!

Piet: O, Dirk, voorwaar jou hart is groot en wêrd die helde-naam van Uys te dra: tog is dit sonde om so jou lewe roekloos weg te werp! Daarom jaag uit, en niemand sal dit waag om jou 'n lafaard ooit te noem: Jy kan

maar sê, dat ek jou dit gebied het en beveel.

Dirk: Die mense sal nie glo nie en maar spot: ek het gevlug, omdat ek bang was en vol vrees; en jy, my vader, is nie daar nie, om te spreek vir my! Dus laat ons nie van vlug meer praat nie. As ek 'n Uys is en jou kind, dan is dit hier my plek en nêrens elders op die wêreld nie . . . O, dryf nie langer weg jou kind nie; en verjaag hom nie so van sy sterwend' vader nie! Want of jy smeeke of raas, om my hier weg te kry, vir eenkeer gaan ek ongehoorsaam wees en nie die wil doen van my vader nie. . . Ek sê met Ruth: „Jou volk en God is myn ook, en waar jy slaap, sal ek vernag; ja, waar jy sterf, sal ek my laaste asem haal.”

Piet: O, Dirkie, kind, jy laat my hart oor jou nog trots klop in die dood. En tog, dit sny my deur die siel om jou so jonk die dood te sien ingaan. Ja, trots voel ek en bly, dat jy my kind is, Dirk, maar juis daarom kan ek nie duld nie, dat jou lewe hier in doods-nag moet uitgeblus moet word . . . Daar is miskien 'n laaste kans: Vat gou jou perd en jaag na moeder heen en bring haar so my laaste groete, oor, my doodsvaarwel. 'n Rukkie stilte, waarin Piet Uys sigbaar nadink en op 'n plan sin om Dirk weg te kry . . .

—Maar Dirkie, luister hier, my kind: ons het tot hier-toe net van moeder nog gepraat! — Is daar nie 'n ander dalk, wat oor jou dood sal ween nie, en meen jy het haar wreed vergeet? — Ek hoor, jy het vir Katie lief? — As ek of moeder nie jou kan laat vlug en so jou mooi, jong lewe red, sal Katie dit nie doen nie?

Dirk (vaar verskrik in mekaar, val op die knieë en bedek sy gesig met die hande): O God, ek het haar skoon vergeet! . . . O, Katie, Katie-lief, jou hart sal breek, as jy die tyding kry. Ek kan jou nooit so'n groot verdriet berei nie, om hartloos wreed jou siel also in rou te kleed . . . Ag, hier is nou jou droom vervuld! (Huil hartstogtelik) — My God, wat sal ek doen? O,

liefste, ek sien jou blou betraande oog, waardeur jou siel my roep, my soos die berge van magneet in fabelboek van hier oor rante en bosse trek . . . Jou liefde trek my, ek moet gaan, ek moet gaan.

—Staan op en begin wegloop, maar steek verskrik vas, as sy oog op sy vader val.)

— Maar nee, hoe kan ek hom alleen laat staan, waar die aarde reeds sy edel bloed by slukke en teuge drink en leeg sy heldehart aan suig is! Ag nooit, solank ek leef, sal ek dan die gesig vergeet nie: die bloedtafreel sal my vervolg tot aan my laaste snik, met wroeging en verwyd my kwel! Vir ewig sal die slaap my oë vlied, en voor my gees sal staan 'n naggesig van wrede Soeloes, wat 'n arme man vermoor, wat in sy pyn en wonde lê en nie homself kan red nie. . . O, hemel, ag, wat sal ek doen? Aan een kant nooi die liefdestem my jonglingshart: die jong behoefte roep deur al die kamers van my siel, ja, roep my ware „Ek” nou by sy groot, mistieke naam; en in die diepte van my hart ontwaak 'n antwoord daar, wat met geweld my voortsleep ver van hier, waar smekend my geliefde wag en elke polsslag van my hartbloed soet, maar magtig sterk, op-eis. . . .

Piet: O, gaan, my kind, gehoorsaam daardie drang! Dit is die sterkste band, wat harte vasbind aan mekaar. Dit is die stem, wat God gelê het in jou bloed, en wat die wêreld opgebou het en laat voortbestaan deur al die tye heen . . . Was dit nie daar nie, of gesteld, die seun het vader, moeder, aangekleef, dan was die menseras reeds lank in niks verloop nie; maar die Meester self het ons geleer: „'n Man sal vader, moeder bly verlaat en aanhang haar, sy vrou of nooi, tot bruid bestemd.”. Daarom, gehoorsaam daardie stem, wat jou oor berge en vlakke roep en weerklank vind in dieptes van jou hart

Dirk: Nee, vader, nee, ek kan tog nie . . . Ek word verskeur deur Liefde en Plig. Die Liefde pluk en roep my weg

van hier na haar, wat skaam maar sterk my siel bemin; en Plig gryp vaster nog my kinderhart en buig dit na my sterwende vader heen Helaas, hoe kan ek hom alleen hier laat, 'n prooi weldra vir wreedheid van Barbaar! Wee my! Ek kan dit nie, ek trag verniet! — Ek kan nie gaan nie, ook nie bly nie! — so is my hart aan twee geskeur: een stuk my Katie, snel na jou oor berge en riviere heen, die ander blyf en sterf hier met my vader!

En sie, reeds is die oomblik daar, want Soeloes dring al op ons aan! Die groot en skriklik Tydsklok slaan die uur, waarop Piet Uys en Dirk, sy seun, te saam die donker pad deur somber Doderyk betree, waaroor alleen die Kristus-lig sy goue strale werp: 'n lig, nooit hier gesien nie op land of see; . . . Die sterwens uur is daar, dat ons uit moeitevolle lewe gaan verhuis na 'n beter Vaderland . . . (gryp die snaphaan of „ou sanna”) — maar ongestraf laat ek my nie vermoor nie, of ook verder nog my sterwend' vader martel! Ja, ek gaan my lewe duur verkoop, so duur, as moontlik is: 'n paar Barbare sal vir ons geselskap hou en saam moet wandel deur die donker Dood, totdat ons paaie malkander skei — ons twee ten lewe — en die Heidene na die Twede Dood! . . (skiet 'n paar voorste Kaffers neer, laai vinnig en skiet weer 'n paar neer maar terwyl hy die kruut voor by die bek van die geweer ingooi, werd hy van agter met assegaaië deurboor, en ook Piet Uys word opnuut deurstee.)

— O, ja, daar is die doodsteek al! . . . Die spel is uit, nou is dit klaar! . . .

(Hy val op Piet Uys en hulle omhels mekaar.)

Piet: Vaarwel, my kind, my groothart kind, vaarwel! . . .

En wees ons sondaars tog genadig, Heer! . . .

(Hy sterwe)

Dirk: In dood gegroet, my leeuheart Vader! . . . O, Heer, gedenk ons sonde nimmermeer!

So skei ons dan in pyn van hierdie droewe aard'
en hoop met vreug te land in soet Jerusalem!

(Hy sterwe)

Gordyn val.

Zwartruggens, Aug. 1927.

J.K.

HET GEBED DES HEEREN.

Voorwaar, Voorwaar, Ik zeg u, al wat gij den Vader
bidden zult in mijnen Naam, dat zal Hij U geven.

Johs. 16 v. 23.

O Vader, die in 't hemelhof,
Ver boven lucht en sterrekringen
(waar zaalge geesten Uwen lof
op onnavolgbre tonen zingen)
Op 't geroep der raven let,
Hoor Gij 't staam'lend smeekgebed
Van 't schuldig kroost, waar 't zich vergader,
En tot U, knielend voor Uw troon,
Vertrouwelik spreek, als tot 'n Vader,
In Jezus Christus, Uwen Zoon!

Geheiligd worde op aard Uw Naam!
Dat wij vrijmoedig dien belijden;
Dat niemand onzer zich ooit schaam,
Om voor de eer Uws Naams te strijden,
En 't heilig vuur bij ons ontbrand',
Waar Uwe eer wordt aangerand!
Die eer zij 't voorwerp van ons streven,
En hoed Gij, Vader, ons, dat wij
Der wereld oorzaak zouden geven,
Dat ooit Uw Naam gelasterd zij!

Uw Koninkrijk kome alom,
't Worde uitgebreid in alle oorden,
Tot 't verst verwijderd heidendom,
Dat nooit de blijde heilmaar hoorde.
Uw macht, die onweerstaanbaar is,
Verstore 't rijk der duisternis.
Verbreke Satans list en lagen,
En maak', dat hij uit 't strijdperk wijk',
Opdat de blijde heileeuw dage
Van Uw doorluchtig Koninkrijk.

Dat ook uw wil op aard geschied',
 Die wil, zo heilig als rechtvaardig.
 Al wat Uw eeuwig Woord gebiedt,
 Is der betrachtning overwaardig.
 Geef dan, o lieve Vader! geef,
 Dat nooit ons hart dien wil weerstreef',
 Maar wij daarmee den onzen paren,
 Opdat hij door ons word' betracht,
 Gelijk door zaal'ge englen scharen
 Uw wil hier boven wordt volbracht.

Geef elken dag ons 't daaglik sch brood!
 Gij, Vader, weet wat wij behoeven,
 En klagen wij U onzen nood,
 Gij zult Uw kinderen niet bedroeven.
 Gij, die op 't veld de lelie kleedt,
 Aan musch en worm Uw zorg besteedt,
 Zoudt Ge aan Uw kinderen niet denken,
 Die Gij, om Jezus' kostlik bloed,
 Oneindig meer hebt willen schenken
 Dan tijdelik verganklik goed?

Vergeef ons, Vader, onze schuld!
 Wij hebben uwe wet vertreden:
 Wij tergden 't Vaderlik geduld
 Door onze ongerechtigheden.
 Wij waren met den vloek belaân;
 Maar Jezus heeft voor ons voldaan,
 Zijn dood verwierf ons 't eeuwig leven,
 Maak Gij ons ook alzoo gezind,
 Dat we and'ren hunne schuld vergeven,
 Gelijk Gij, Vader, aan Uw kind!

Leid ons, o lieve Vader, niet
 Dáár, waar de lokstem der verzoeking
 Ons 't genot der zonde biedt,
 Die ons den weg baant ter vervloeking!

Maar wees Gij bij ons t' allen tijd,
 En als de Satan strikken spreidt,
 Hoed Gij ons, Vader, voor bezwijken,
 Schenk ons bij de verzoeking kracht;
 Doe Gij den booze van ons wijken,
 Verlos ons van zijn overmacht!

Want Uw, o Vader! is 't Rijk,
 Dat Gij, als Koning, blijft regeeren,
 U, aan Wien niemand is gelijk,
 Uw is de kracht, Uw is al de eere;
 Uw is de macht en heerlijkheid
 Door aller eeuwen eeuwigheid;
 U looft al 't scheps'len heir, te zamen,
 En, daar Ge op onze zuchten let,
 Ach! Spreek Gijzelf 't verhoorend „Amen”
 Op 't kinderlik geloofsgebed!

J. de W.

ECHTSCHIEDING.

Onder de vraagstukken van deze eeuw, die een christen, man of vrouw moet kennen en kunnen beantwoorden, is dat van „echtscheiding.” Het aantal echtscheidingen, dat elk jaar grooter wordt en zoowel onder de latere inkomelingen als onder oude bewoners en Afrikaners toeneemt, geeft aanleiding, dat die vraag ernstig behandeld wordt.

Van tweeërlei standpunten moet die vraag worden beschouwd, t.w. van Staatsrechterlijk en kerkelijk. Omdat nu beide standpunten ver uitelkander gaan, en de basis van 't eerste een geheel ander is, dan die van 't laatste, moeten beide dan ook geheel afzonderlijk besproken worden. Omdat verder in een kerkelijk blad ook meer het kerkelijke standpunt moet worden behandeld, geven wij aan beschrijving ervan in ons blad de voorkeur.

De vraag, die wij te behandelen hebben is deze: is echtscheiding volgens de Heilige Schrift toelaatbaar, zoowel aan den man als aan de vrouw?

Met betrekking tot de wetgeving in het Oude Testament moet die vraag bevestigend beantwoord worden. De man kan te eeniger tijd, om eenige reden zijn vrouw uit zijn huis laten gaan: hij kan zelfs meer dan eene vrouw tegelijkertijd aanhouden. De vrouw was onder Israël niet veel meer dan een slavin. Wil hij haar niet langer hebben, dan geeft hij haar een scheidbrief, zooveel als een bewijs, dat zij een anderen man kan nemen, zonder het 7e gebod te overtreden.

In het nieuwe Testament is de zaak anders. De basis waarop het huwelijk volgens Christus staat, is zijn woord: „Hetgeen dan God samen gevoegd heeft, scheidde de mensch niet.”

In dit woord ligt opgesloten, dat een huwelijk niet is 't gevolg van eigen wil van man en vrouw, maar dat God hen elkaar deed ontmoeten, leeren kennen, lief hebben en eindelijk als gevolg van dit alles deed trouwen. Het huwelijk is dus een daad Gods, een werk, dat niet mag verbro-

ken worden. Het is niet een contract tusschen een man en eene vrouw aangegaan, maar eene beschikking Gods. Daarom mag een huwelijk tusschen man en vrouw niet verbroken worden.

In het N. Testament worden evenwel een paar redenen gegeven, die verbreking van het huwelijk toelaten. Matth. 5:32, Matth. 19:9. Marc. 10:1—12, Lukas 16:19 lezen wij, dat niemand zijne vrouw mag verlaten, dan alleen, wanneer zij overspel doet.

In 1 Kor. 7:10—16 schrijft Paulus ook over het huwelijk in verband met het tot Christus zich bekeeren van een man of eene vrouw. „De vrouw mag zich van den man niet scheiden en de man de vrouw niet verlaten. Als een broeder een ongeloovige vrouw heeft, en zij bij hem wil blijven, of een vrouw die een ongeloovigen man heeft, en hij wil bij haar blijven, dan zullen zij elkaar niet verlaten. Maar alleen, als de ongeloovige wil scheiden, dat hij of zij scheidde. Maar Paulus schrijft er bij: Ik zeg dit en niet de Heer, alsof hij goed wil doen verstaan, dat Gods bevel is en blijft: „wat God samengevoegd heeft scheidde de mensch niet.”

Wij kunnen daarom niet zien hoe een kerk echtscheiding kan toelaten, anders dan om overspel.

De Roomsche kerk heeft in alle gevallen in de theorie, deze verordening gehandhaafd, al waren er in de eerste eeuwen van haar bestaan bekende en vroomere kerkvaders, die niet zoo scherp oordeelden. Onder de Reformatoren waren er ook, die in deze dingen minder gestreng waren, zoals o.a. Melancthon en Zwingli. De aanhangers van Calvin waren echter in den regel de strengere opvatting toegedaan.

In onze dagen is men helaas ook in de kerk meer toegankelijk geworden op het punt van echtscheiding. Zoo b.v. laten sommige kerken toe, dat echtscheiding kan worden gegeven en toegelaten, wanneer de eene echtgenoot de andere verlaten heeft en niet wil tot hem of haar terugkeeren.

Een Duitsch Theoloog der vorige eeuw heeft terecht geschreven: Naar zijn wezen is de echt onverbrekkelijk, en wordt dit, zoo hij van den rechten stempel is, hoe langer hoe meer. Luther zegt: de christenen moeten weten dat zij door te scheiden geen christenen meer zijn, maar heidenen, en in een doemwaardiger staat.

Wanneer wij nu wat Christus ons geleerd, en Paulus aan de Corinthiers geschreven heeft goed verstaan, en willen ter harte nemen, dan is het duidelijk dat geen kerk mag toelaten, dat kwaadwillige verlating reden voor echtscheiding zij. Ook de praktijk des levens leert ons dit. Het is zoo gemakkelijk om te scheiden, wanneer zulk eene verlating als reden voor ontbinding van een huwelijk wordt aangenomen. Immers dan kunnen allerlei kleinigheden daarvoor worden aangenomen. Verschil van karakter, onwil om gebreken bij man of vrouw te verdragen, kleine twisten over verschil van inzichten, tegenspoeden in het leven, kunnen aanleiding geven tot onverdraagzaamheid en oorzaak worden om elkander te verlaten. Dat zijn echter geen redenen voor christenen om scheiding te begeeren en elkander te verlaten. Veel te weinig wordt een ander woord van Paulus in toepassing gebracht n.l. draagt elkanders lasten en vervult alzoo de wet van Christus (Galaten 6:2) Indien dit woord in het leven werd betracht en beiden, man en vrouw zich zelven wilden verloochenen dan zou er van kwaadwillige verlating minder sprake zijn. Maar de oorzaak ligt dieper. Overspel van een der echtgenooten is meestal de oorzaak, dat men elkander verlaat. Maar om schande te voorkomen, of om de overspelers en overspelsters gelegenheid te geven een ander huwelijk aan te gaan, worden afspraken gemaakt om te scheiden. Voor het oog der wereld wordt dan de zonde bedekt, vergeten wordt evenwel dat God zich niet laat bespotten. Daarom moest de kerk zich verzetten tegen dit soort van echtbreuk, om te voorkomen dat er in onzen tijd zooveel bedrog wordt gepleegd, en de heiligheid van het recht wordt geschonden. Nu geeft zij echter gelegenheid om echtscheiding gemakkelijk te maken, en werkt mede om de zonde meer vrijheid

te geven. De kerk had moeten bedenken dat, zooals Luther schrijft: „Aan het volksleven geen dieper en gevaarlijker wonde kan worden geslagen, dan geschieden zou, wanneer de zedelijke opvatting van het huwelijk wordt geschokt, en de echt wellicht in de gedachten werd verneerd tot een soort van verdrag, dat men even gemakkelijk kan sluiten als ontbinden. Inderdaad, de kerk verwerft zich de verdiensten tegenover de algemeene zedelijkheid en geheel het volksleven, wanneer men den geest van onverschilligheid op dit punt met beslistheid tegengaat. Die geest is bovendien machtig en verleidelijk genoeg, en heeft geen ondersteuning noodig. En moge ook de Regeering, en het Parlement, uit *nuttigheids-gronden* bereid wezen, concessiën te doen, en de betrekkingen wettigen welke niet zoozeer den naam van huwelijk als wel van een eerzaam concubinaat (hoererij) verdienen, zoo is het toch de taak der kerk, die te waken heeft voor de hoogste zedelijke goederen der menschheid, de strengere zedelijke beginselen te doen gelden, opdat uit de wereld het zedelijk ideaal niet worde verdrongen, zonder hetwelk het leven in lage gemeenheid ten gronde dreigt te gaan.

De kerk heeft al lang genoeg gezwegen, ja zij heeft—uit nuttigheids gronden haar hooge roeping vergeten.

v. B.

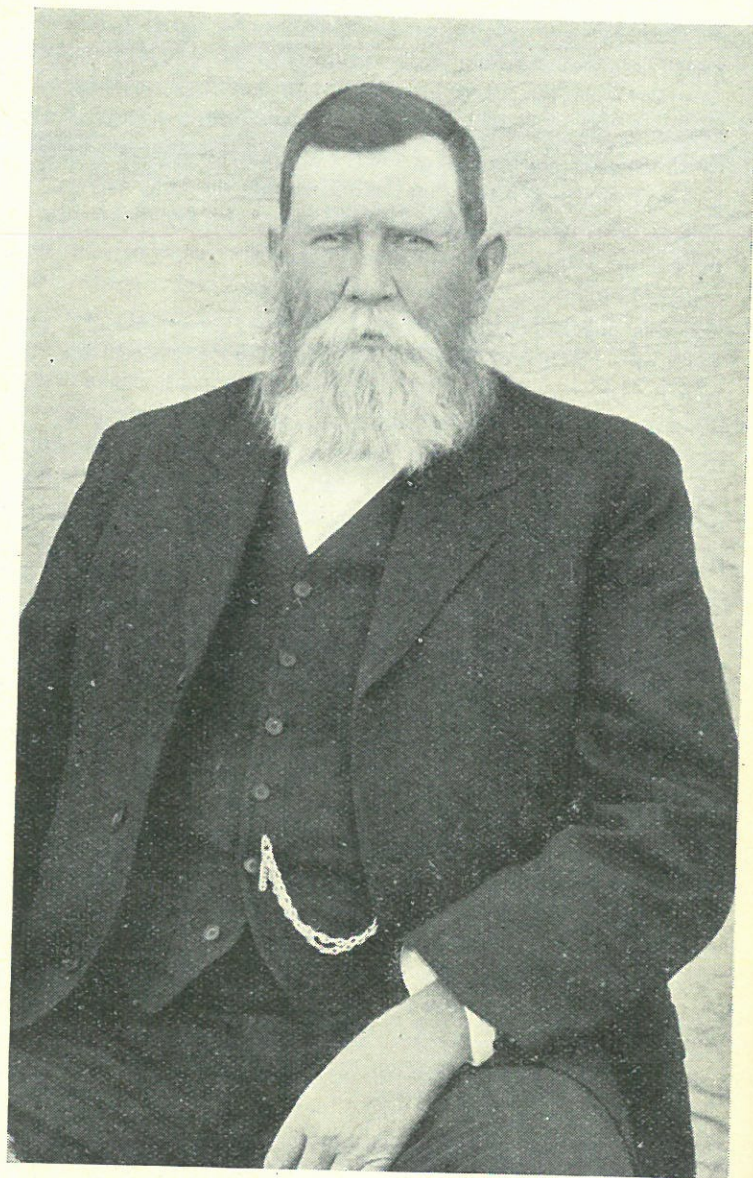
Blijf met ons. Lukas 24:29m.

Blijf met mij, Heer! wil met Uw gunst m'omringen;

Blijf met mij, waar mijn weg ook henenleidt:

Doe zegen op mij dalen uit den hooge;

Maak mij tot 't doen van Uwen wil bereid.

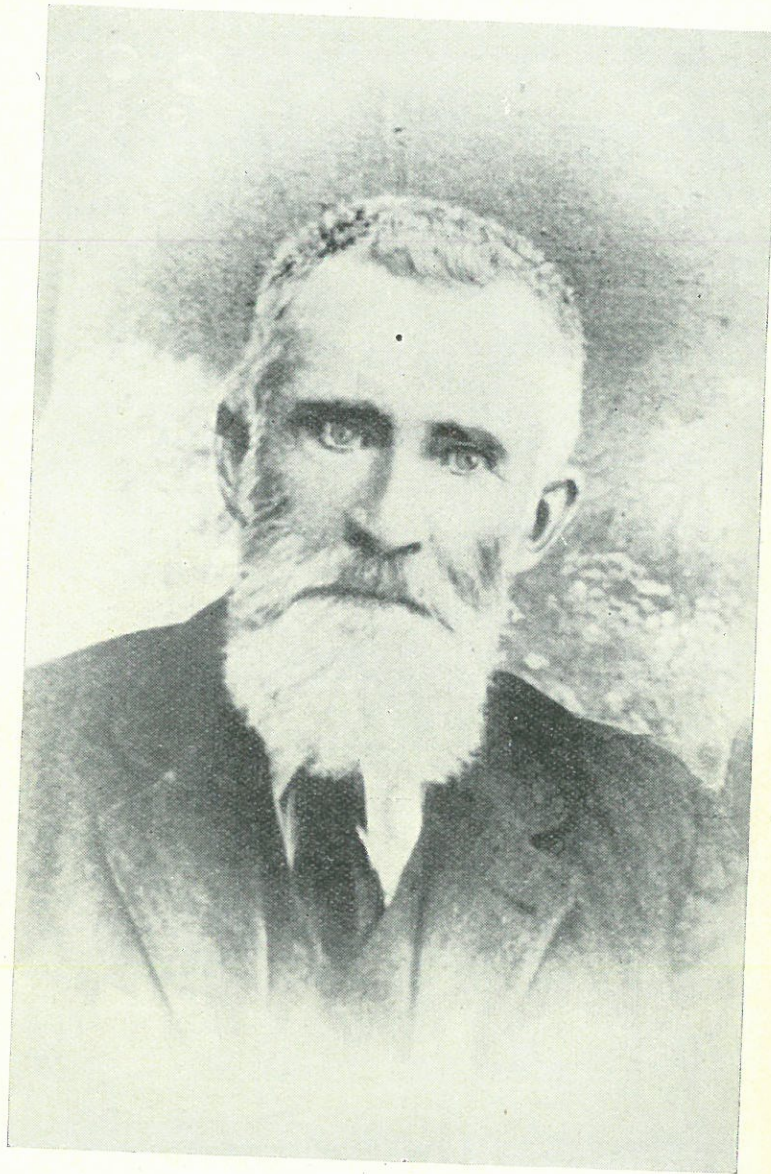

N. M. PRINSLOO.

NICOLAAS MARTINUS PRINSLOO.

Op Zaterdag, 6 Oktober is op zyn woonplaats Oudezwaanskraal de heer N. M. Prinsloo overleden. Hy was 'n zoon van wylen ouderling M. J. Prinsloo (Vaal Martinus) bekend als medestander van wylen ouderling Christiaan Joubert in de dagen van de Kerkvereniging, en behoorde van huis uit tot die groep, die zelfs in de donkerste dagen aan de Ned. Hervormde Kerk heeft vast gehouden, en haar beginsels gedragen heeft. Hy werd op 1 Mei 1853 geboren, zodat hy ruim 75 jaar oud was toen hy stierf. Het is bekend, hoe er in de dagen van de kerkvereniging 'n moment was, waarop de leiders van Witfontein, de ouderlingen C. J. Joubert en M. J. Prinsloo, bykans geen uitkomst meer zagen en op punt stonden een verschillende gedragslyn in te slaan. Door toedoen van de heer N. M. Prinsloo zyn zy weer tot het volgen van dezelfde gedragslyn gekomen. In 1892 werd hy tot ouderling gekozen in de plaats van zyn vader, die gestorven was, en van die tyd af heeft hy onafgebroken de kerk als zodanig gediend. Hy kan genoemd worden als 'n hechte steunpilaar in de Kerk, en heeft steeds voor haar belangen gewaakt. Als de kerk aangerand werd, was hy op zyn post, getuige ook zyn optreden in 1912 in verband met het uitbrengen van 'n beroep, waarin hy niet alleen de Gemeente maar de ganse Hervormde Kerk bedreigd zag.

De mannen van de oude garde gaan heen, en hun gedachtenis moet door ons in ere gehouden worden. God geve dat het getal der getrouwen, mede door de gedachtenis aan de voorgangers, niet uitsterve, maar vermeerdere.

J. J. PRINSLOO.

JOACHIM JOHANNES PRINSLOO.

Joachim Johannes Prinsloo geboren op 12 Julie 1853 en overleden op 3 Augustus 1928 in het distr. Potchefstroom naby Parys, was de zoon en de kleinzoon van 'n beroemde vader en Grootvader. Zijn Grootvader Joachim Johannes Prinsloo was de voorzitter van de Natalse Volksraad, en heeft in 1842 als zodanig met de sekretaris J. J. Burger op waardige wijze tegen de Engelse Annexatie geprotesteerd. In 1843 is hij naar Delagoabaai, waar hij Smellekamp meende te zullen ontmoeten, om op die wijze in verbinding met Holland te komen. Het heeft echter niets gebaat, en op de terugtocht is hij ergens in Zwasieland aan de koorts gestorven. Twee zonen van deze Voortrekker waren in de dagen van de Republiek zeer bekend, namelijk Salomon Th. Prinsloo kommandant van het distrikt Pretoria, en lange tijd ook lid van de Volksraad, en Nicolaas Martinus Stephanus Prinsloo, lid van de Volksraad, en ouderling van Potchefstroom, in 1890 lid van de Prokuratie Kommissie, en als zodanig afgevaardigd naar de bekende Vergadering in 1891 door President Kruger bijeen geroepen, om de kerkelijke partijen te verzoenen. Hij is in 1919 overleden.

Zijn zoon Joachim Johannes is niet juist op de voorgrond getreden, maar heeft altijd veel belangstelling gehad in Staatskundige en Kerkelijke aangelegenheden. Vooral in de opvoeding heeft hij veel belang gesteld, en altijd gezorgd dat er op zijn plaats 'n school was met 'n Hollander als onderwijzer, want hij begreep hoe de kennis van de Hollandse taal voor de Afrikaander onontbeerlijk was. Verschillende van de oude „Hollander onderwijzers” die in de vroegere dagen zulke uitnemende diensten aan de Republiek bewezen hebben, zijn hun Transvaalse loopbaan dan ook bij „Oom Achim” begonnen. In de oorlog van 1899—1902 is zijn plaats helemaal verwoest, en zijn ganse veestapel uitgeroeid. Toch heeft hij te midden van de grootste kommer gezorgd, dat al zijn kinderen 'n degelijke opvoeding genoten hebben. Twee

zijn zelfs naar Holland en Duitsland voor hun studie gezonden. Als lid van de Schoolraad heeft hij steeds de belangen van de scholen op het platteland helpen bevorderen.

Ook heeft hij als kerkman veel gedaan. In de dagen van de Kerkvereniging was hij een van de weinigen in Potchefstroom, die saam met het groepje te Venterskroon aan de kerk vastgehouden hebben. Hij deed toen alle moeite om zijn kinderen door de emeritus predikant van Rustenburg. Ds. G. W. Smits, te laten dopen, om ze ook in die dagen van disorganisatie in elk geval in de Hervormde Kerk te laten dopen. In de stichting van de Gemeente van Parys, enige jaren geleden, heeft hij daadwerkelijke belangstelling getoond, ook door zijn milde bijdragen voor het bouwen van de kerk. Zijn oprechtheid en godsvrucht hebben hem grote achting gegeven, en door vele vrienden wordt zijn heengaan beweend.

Zijn asse ruste in vrede.

S. P. E.

Met 't Kruis in top
Zoo varen wij,
Door 't wereldtij,
Ten hoogen Hemel op!

AVOND-MELODIE.

Ik stond ontroerd in de oude kerk
Te luisteren naar 't zingen;
En 't orgel dreunde machtig, sterk
'n Lied der hemellingen.
Toen stierf de laatste zachte galm,
Want 't orgel had gezwegen,
Daar klonk de blijde avondpsalm
Ten hemel opgestegen:
„Geef dat in 't duister, geef dat in 't licht,
't Oog op U, Vader! steeds zij gericht!”

Ik knielde en hoorde als in 't verschiet
'n Zachte stem daar zingen,
Ja, dit was 't zelfde lieflijk lied,
Dat ik als kind kon zingen
Mijn geest werd in mij diep ontroerd,
'n Blij gevoel kwam oêr mij;
Ik dacht, ik was alweer 'n kind
Met heel mijn leven vóór mij,

Ik dacht eraan, bij 't henengaan,
Mijn zielesmart genezen,
Hoe velen, wien op 's levens baan
Dit lied tot troost kon wezen.
Hoe velen, moede van den nacht,
En uitgeput van 't strijden,
Ontvingen nieuwe strijdenskracht
En nieuw geduld voor 't lijden.

W. P. J. P.

DIE KAAPSE KERK EN DIE VOORTREKKERS.

In De Hervormer van 23 Oktober 1928 het ek 'n artikel geplaas oor die eerste Gemeente wat die Voortrekkers in Transvaal, en wel te Potchefstroom gestig het. De Kerkbode van 7 November kom op die artikel terug, en meen, dat daar verskillende verklarings in voorkom, wat mens graag sou wil kontroleer, want die verklaringe bevat, volgens De Kerkbode, aantyginge tege sommige oue Kaapse predikante, waardeur die eer van die Kaapse Kerk in gedrang kom. De Kerkbode kan die „beweringe” en die „aantygings” nie weerlê nie of kontroleer nie, maar niettemin word dit sydelings ontken, en waar die bewyse, om die ontkenning te staaf, ontbreek, vra De Kerkbode of daar nie onder sy lesers persone is wat dit kan verskaf nie. Soiets is in elk geval in stryd met die eerste beginsels van geskiedskrywing. Mens gaan nie eers sekere stellinge ontken nie, en dan vra of daar tog nie miskien iemand is, wat die bewyse vir die ontkenning kan lewer! My artikel in De Hervormer het, wegens die plaasruimte, 'n baie gekondenseerde vorm moes aanneem, en ek het nie oral die bewysgronde kon publiseer nie. Nou dat De Kerkbode egter my beweringe in twyfel trek, en selfs ook my twee geskiedenisboeke, waar in ieder geval vir alles wat ek sê ook die bewyse verskaf word, met 'n sous van onbetroubaarheid wil begiet, meen ek dat ek verplig is om die bewysmateriaal vir my artikel in De Hervormer te gee. Vooraf egter wil ek die versekering gee, dat ek nie met De Kerkbode wil twis nie. Nee ons beleef veel te ernstige tye, sodat ons geen kerkelike twiste begeer nie. Trouens in die artikel in De Hervormer het ek ook nie die „eer” van die Kaapse Kerk te na gekom nie, maar alleen gewys op die handelwyse en die Staatkundige gesindheid van sekere Kaapse Kerkelike outoriteite, wat invloed gehad het op die loop van sake in Transvaal. Ek het daarmee alleen op die oorsake gewys, waarom die kerkelike verwydering tussen die Transvaalse en die Kaapse Kerk plaas gevind het. Verder niks.

Die saak kom eigenlijk hier op neer: Die Kaapse Kerk, of liever gesê die lede van die Kaapse Kerk, het in die dage van die Grote trek Engels gevoel, en dit kan nie anders nie, want dit was in daardie dage die gees in Suid Afrika. Die grote Nasionale bewegings soals die Grote Trek, die Vryheidsoorlog van 1880/81, die Jameson strooptog en die oorlog van 1899-1902 het eers in gans Suid-Afrika die volksiel wakker geskud. Die handelwyse van die Kaapse kerkelike persone was dan ook omdat hulle „kinders van hulle tyd was, soals ek gesê het, en van 'n te na koming van die „eer” van die Kaapse Kerk kan geen sprake wees nie. Ek wil De Kerkbode die versekering gee, dat daar by die skrywe van hierdie artikel nie die minste sprake is van onvriendelike gesindheid nie.

Wat die algemene pro Engelse neiging onder die Afrikaners van die eerste helfte in die vorige eeu in die Kaap Kolonie aangaat, dit kan tog nie ontken word nie. Toe die Engelse in 1806 aan die Kaap gekom het, was daar nog glad nie die gevoel, dat Suid-Afrika die Vaderland van die Suid-Afrikaner is nie. Holland was nog altyd die Vaderland. Toe die Engelse baas geword het, het Engeland weer die lokomotief geword wat die Afrikaanse trein getrek het. Die oorgang was gelyk aan 'n lokomotiefverwisseling. Suid-Afrika het maar 'n Kolonie gebly, en in die Kaap is tot diep in die negentiende eeu van Suid-Afrika als van „'n Uithoek” gepraat. Met die Grote Trek en onder die Voortrekkers het egter die gevoel opgekom, dat Suid-Afrika die Vaderland is. So sê Gustav S. Preller in sy „Piet Retief, 8e druk bls. 48 hiervan o.a. „Daar was dus reeds die be- „wustsyn van die eige afrikaanse *vaderland* en die liefde „wat hy verskuldig was aan syn *geboorteland*, so ver ont- „wikkel, dat hy dit in 'n duidelik geformuleerde gedagte „op skrif kan stel. Die vorige geslag had nog aan Frank- „ryk en Holland gedag als „vaderland”, in hem was die „nasionaleitsverwisseling klaar o'ergegaan op die land „waarin hy gebore was. Dis die wel en wee van syn vader- „land wat hem inspireer, g'n ander oogmerke nie. Stocken-

„ström b.v.—die kontras dring sigself op—was ook 'n Afrikaner; maar die motiewe wat hem tot handeling dryf, is „syn „grondbeginsels”, syn denkbeelde o'er wat goed of „sleg is voor die kaffers, so's hy 't in Engeland uiteengeset „'t, en g'n o'eweginge wat verband hou met enige gehegtheid aan die land, of belangstelling in die nasionale toe-koms. Voor Retief s'n „vaderland” het hy alsnog g'n ander naam als „dit land”.

Soals reeds gesê, was vir die groot menigte die ower-gang in 1806 van die Kaap in Engelse hande niks anders als in ons dage dit vir ons is als wanneer ons op 'n trein ry, en ergens by 'n stasie word die lokomotief verwissel: die oue Hollandse lokomotief is in 1806 net deur 'n Engelse lokomotief vervang. Dit was nie die „Vaderland” wat in ander hande oorgegaan het nie, maar 'n „kolonie”. In 1822 het die toenmalige Goewerneur Lord Charles Somerset gewoonweg in 'n proklamasie die Hollandse taal als offisiële taal afskaf, 1) en dit deur Engels vervang, om die bevolking te verengels, want so lui dit o.a. in die proklamasie „it has been deemed expedient with a view to the prosperity of this Settlement that the Language of the Parent „Country (Engeland) should be more universally diffused, „and that a period should be now fixed, at which the Eng-„lish Language shall be exclusively used in all Judicial and „Official Acts, Proceedings and Business, within the same.

„It has pleased His Majesty most graciously to ap-„prove that measure, and to enable me to act more exten-„sively upon it, not only by having commanded Clergymen „of the Established Church of Scotland (whose religious „tenets are precisely similar to those of the Reformed „Church of this Country), who have received instruction „in the Dutch Language, in Holland, to be sent hither to „be placed in the vacant Churches, but by having author-„ised competent and respectable Instructors being em-„ployed at public expense, at every principle place through-

1) G. W. Eybers: Select Constitutional Documents p.23.

„out the Colony, for the purpose of facilitating the acquire-„ment of the English Language to all classes of Society.” M.a.w. die volk moes verengels word en onder die middele om dit te bewerkstellig het ook die invoering van Skotse predikante vir die Hollandse Kerk behoort! Die maatregel van Lord Charles Somerset het doel getref, en reeds in 1840, 18 jaar later, het Dr. Changuion in 'n redevoering, wat hy in Kaapstad gehou het, die volgende waarskuwende woorde laat hoor: „Gy hebt er wellicht ook geen erg in, „dat onderwyzers, uit Schotland ontboden, met aanzienlike „jaarwedden in de buiten distrikten aangesteld zijn, een „maatregel strekkende om de Hollandsche taal als een ver-„derflijk onkruid met wortel en tak te helpen uitroeien, „terwijl jongelieden, die bij mij ieder oogenblik het getui-„genis in geschrifte krijgen kunnen, dat zij de noodige ge-„schiktheid bezitten om in beide talen onderwijs te geven, „met eens in de gelegenheid gesteld zijn om hun talenten „te doen gelden.”

En die Kerk? In die Synode wat in 1824 te Kaapstad gehou is, was reeds tertafel gebreng die „voorslag ter ver-„eeniging van „onze Kerk met die van Schotland, en ons te „stellen onder hare protectie.” Hieromtrent het die Synode besluit om die volgende te noteer: „Door Cessie dezer „Volksplanting aan Zijne Groot Brittannische Majesteit al-„le werkdadige betrekking tusschen de Hervormde Kerk in „Nederland en die van deze volksplanting opgehouden zijn-„de, is in overweging genomen, of en in hoe verre de Her-„vormde Kerk alhier, eene gelijke betrekking met de Her-„vormde Kerk in Schotland zoude behoren te verkrijgen, „en is na rijke deliberatie unaniem geoordeeld, dat eene „verbroedering met deze Kerk van wezenlijk belang zoude „zijn voor de Koloniale Kerk, doch zijn te gelijk zeer vele „zwarigheden ontmoet omtrent de wijze waarop die zoude „kunnen worden bewerkstelligd, daar het Bestuur Ko-„loniale Kerk gedurende den oorlog, inzonderheid door de „Kerk orde onder het Bataafsche Gouvernement ingevoerd, „en thans nog in volle kracht, én op zichzelf én met be-„trekking tot het Koloniaal Gouvernement eene geaardheid

„heeft verkregen, welke zelfs de betrekking met de Nederlandsche Kerk indien de Kolonie nog tot dat Rijk behoort, de ten uiterste moeilijk zoude maken, waarom best gedacht is, dit stuk voor als nog tot geen onderwerp van conclusieve deliberatie te maken.” M.a.w., die Hollandse lokomotief was vervang deur 'n Engelse, en daarom was 'n verbroedering met die Skotse Kerk „van wezenlijk belang” vir die Kaapse Kerk, doch die mate van selfstandigheid wat die Kaapse Kerk deur bemiddeling van die Hollandse Kommissaris de Mist in 1804 gekry het, het die verbroedering bemoeilik, en daarom is die verdere handeling daaromtrent uitgestel. Ek sou hier op tal van ander voorbeelde kon wijs, soals die invoering van Engelse preke, waarteen o.a. die vroegere Redakteur van Die Zuid Afrikaan J. J. L. Smuts en Sir Christoffel Brand met al wat in hulle was geprotesteer het. Maar genoeg, hoe meer invloed die Skotse predikante gekry het, hoe meer ook die Engelse gees toegeneem het.

In 1837, toe die Grote Trek in volle gang was, het die Kaapse Synode bymekaar gekom. In die Synode het 22 predikante sitting gehad, en 12 daarvan was Skotte. Oor die Trek is ook gehandel, en in 'n herderlike skrywe, wat die Synode gerig het „aan allen, die het Evangelie van Jezus den „Gekruisten omhelzen, en meer bijzonder aan de leder „der onderscheiden Hervormde Gemeenten aan de Kaap de „Goede Hoop” kom o.a. die volgende waarskuwing teen die Grote Trek voor: „Te regte bedroeft zich de Synode over „den tegenwoordigen toestand van zoo vele Ledematen „der Hervormde Kerk, die hunne haardsteden en altaren „hebben verlaten, zonder eenen Mozes en Aaron de woestyn „introkken, en zonder belofte of aanwysing thans een Ca- „naan voor zich opzoeken. De Synode houdt die allen ver- „antwoordelijk voor hun gedrag, en wil hen slechts bij deze „gelegenheid herinnerd hebben aan hunne dure verpligting, „die zij bij den doop hunner kinderen op zich namen, en „aan de belijdenis, die zij zelve vrijwillig aflegden, toen „zij tot leden der Kerk werden toegelaten. Zoo kan de

„Synode hare goedkeuring geenszins hechten aan het voor- „nemen van velen, die deze Nomaden op 't spoor wenschen „te volgen, zoolang zij zich niet overreden kan, dat het „een gebiedende wenk der Goddelijke Voorzienigheid is.— „Zij herinnert hen het zeggen van den Heiland, die zijn „kruis niet opneemt en mij navolgt, kan mijn discipel niet „zijn. Zij vermaant met allen ernst elk en een iegelijk, om „onderworpen te zijn aan hen, die God over hem gesteld „heeft als Zijne dienaars, met allen aandrang te bidden, „dat deze het wereldlijke zwaard met geregtigheid en be- „scheidenheid mogen dragen. Het is toch lachbaar, dat „men van de Overigheid verge, dat deze zich uitsluitend „naar onzen zin en belangen schikke, daar zij zelve boven- „dien in afhankelijkheid van hoogere magten zich gedragen „moet, en veeltijds naar ontwerpen handelt, welke betrek- „king hebben op het algemeen welzijn en die de toekomstige „welvaart van het land verzekeren. De staatkunde moge „dan ook in onze dagen verordeningen daarstellen, die met „onze wijze van denken en handelen of met onze belangen „strijdig schijnen, vergeten wij niet dat alle deze eene wij „ziging erlangen naar mate van onze gehechtheid aan gods- „vrucht en deugd. Blijft dan volstandig gelooven en be- „trachten, wat de Godsdienst van Jezus in alle betrekkin- „gen en toestand van hare belijdenis vordert.—Hij, de Al- „leenheerscher der wereld, gebruikt vorsten en natien, dan „eens om volken en landen te zegenen, dan weder om ze „te beproeven en te doen ontluiken, of ook wel om ze te „tuchtigen en te straffen. Veel, wat ons heden kwaad toe- „schijnt, wordt ons dikwels op morgen tot eenen zegen; „wat ons tijdelike schade veroorzaakt, een middel tot be- „vordering van ons eeuwig geluk.”

En dan volg iets verder die volgende vermaning: „Voorts Broeders en Zusters! betoont u in den burgerstaat „als eerlijke, arbeidzame en nuttige leden der maatschap- „pij, als getrouwe en gehoorzame onderdanen, zoo zult „gij gewis de bescherming en toegenegenheid wegdragen „van hen, die u regeren. Zulks zal onder andere een gun-

„stige aanbeveling voor u zijn bij Hare Majesteit onze ge-
„liefde Koningin, wier troonsbeklimming gij moogt toeju-
„chen, daar dezelve met een vast vertrouwen geschiedde op
„de Goddelijke ondersteuning, en wier verklaringen en
„eerste werkzaamheden zoo zeer gekenmerkt zijn geworden
„met uitgedrukte gevoelens van hartelijke belangstelling in
„de bevordering van Godsdiens en deugd.” Die brief is
gedateer, Kaapstad, 22 November, 1837, en onderteken deur
die voorsitter en die scriba van die synode. Ds. A. Murray
en Ds. Wm. Robertson.

Die gevolge het nie uitgebly nie: 'n Ou Voortrekker,
J. H. Hatting, geb. 1819 en overl. 1897, het ons die volgen-
de verhaal hieromtrent in geskifte nagelaat: 1) „Toen deze
„trekken gedeeltelijk zich gereed maakten, en gedeeltelijk
„reeds op weg waren, begonnen de predikanten van de
„Kaapkolonie deze *hevig* tegen te spreken, en verklaarden
„dat geen predikant of leeraar zich er mede zouden inlaten,
„of zich bij de trekboeren aansluiten. Zij stelden de men-
„schen voor, dat deze een woest leven zouden leiden, en
„nooit God's woord zouden hooren, dat hunne kinderen
„zouden ongedoopt blijven; dat er nooit een predikant zou-
„de gaan om de menschen in de woeste wereld op te zoeken,
„om hun een goed woord toe te spreken. Op deze en an-
„dere manier trachtten de predikanten den trek tegen te
„werken, en de menschen van hun plan te doen afzien. Het
„hielp echter niets, daar de menschen als antwoord op al
„die gezegden zeiden dat zij hun Bijbel en Gezag-Boek
„zouden mee nemen, en dat zij hoopten dat God zelf zoude
„wel uitkomst geven. Sommige predikanten gingen zelfs
„zoover, dat zij nog jonge kinderen, welke ver uit de Kaap-
„kolonie kwamen, en wier ouders in het voorbytrekken ze
„wildes laten doopen, den doop weigerden, zoodat eenige
„ouders genoodzaakt waren terug te trekken naar hun dorp

1) De Geschiedenis van de Hollandsch-Afrikaansche Boeren, van-
af hun vertref uit de Kaapkolonie tot op de Kaapkolonie tot
op de Aftreding van President Burgers, door J. H. Hatting:
(1893) bls. 21.

„om aldaar hunne kinderen gedoopt te krijgen. Anderen
„lieten hunne kinderen door predikanten van andere Kerk-
„genootschappen doopen, en nog anderen brachten hunne
„kinderen ongedoopt de wildernis in.”

In die Almanak van die jaar 1824 kom op bls. 198 'n
mededeling voor, wat die overlede br. J. J. Botha gedaan
het, wat hy van sy vader, die heer David Botha, in 1859
voorsitter van die Volksraad verneem het, aangaande die
weigerling van die doop deur twee verskillende Kaapse pre-
dikante. Dit help voorwaar niks om dit alles te ontken
nie. En wat omtrent die handelwyse van die Graaff-Rei-
netse Ring in 1840? In 1838 het daardie Ring die vraag,
hoe om met die Voortrekkers te handel, als 'n moeilike
vraag ontwykend beantwoord. Op 21 November 1840 het
Ds. Taylor van Cradock die Graaff-Reinetse Ring om ver-
lof gevra om die Voortrekkers vir drie maande lang te gaan
besoek. Die antwoord van die Ring op hierdie versoek was,
dat Ds. Taylor wel kan gaan „onder de stellige voorwaarde
„dat zijn W.E. aan deze Vergadering de verzekering wil
„geven, dat hij alsdan de Heilige Sacramenten *niet* zal
„uitdelen, noch ledematen aannemen en voorts dat zijn
„WelEerw. er voor zorgen zal dat zijn dienstwerk als lee-
„raar van Cradock waargenomen zal worden door een an-
„deren leeraar onzer kerk tenminste eenmaal in de maand
„gedurende zijne afwezigheid uit zijn Gemeente.” 1) Hier-
die voorwaardes het die hele voorgenome besoek verydel.
Vier van die vyf Ringspredikante was Skotte, en die Ring
het alleen gehandel in die gees van die herderlike skrywe
van die laaste Synode van 1837, wat teen die Trek ge-
waarsku het.

Die Voortrekkers het self gekla dat hulle deur die
Kaapse Kerk aan hulle lot oorgelaat is. Toe die aarts-
vaderlike Jacobus Uys in 1837 die Kaapkolonie verlaat
’t, het die Engelse ingesetenes van Grahamstad hom

1) Sie Notule van die Ring van Graaff-Reinet 1840, alsook die
Nederl. Zuid Afrikaansch Tydschrift 1841, bls. 76 en 77 en
Elipse 1858 bls. 6.

'n groot State Bybel present gegee, met 'n opdrag daarin, waarin melding gemaak word van die vergeefse ywer van Uys om 'n predikant saam te kry. 1) Ook het Andries Pretorius sonder gunstige resultaat 'n predikant gesoek 2) Vanaf die Vrystaatse Hogevelde is 'n beroep uitgebreng en die salaris gewaarborg, wat niks opgelewer het nie. In 1840 het iemand uit Natal naar die Kaap geskryf „waar „blijven onze Afrikaansche predikanten? Waarom komen „dezen niet hier? Hebben die Eerwaarde Heeren in het geheel geen nationaal gevoel? Of denken zij, dat wij niet „voldoende in hun onderhoud zullen voorzien? Als zij dat „meen en dwalen zij. Laten zij zeggen wat zij jaarlijks „begeeren, en zij zullen ervaren, hoe zeer wij Emigranten „aan de zaak des Heeren gehecht zijn. Hoe is het mogelijk, „dat onze geliefde Afrikaansche leeraars geen roeping voelen om zich in ons midden te vestigen! Denken zij niet „aan Jona, die naar Nineveh gaan moest? Denken zij niet „aan de apostelen die, in weerwil van allen tegenspoed, „het Evangelie van land tot land hebben gebracht? Wel „nu, gelooven zij dan niet, dat ook wij die Gods schepselen „zijn, de sacramenten van Christus behoeven? Wil de zoo „hoog geprezen Heer Albertijn niet tot ons komen? Wil „len niet meerdere predikanten hetzelfde doen? Wij kunnen er drie gebruiken en binnenkort meer. Ons aantal „neemt dagelijks toe. Men kan het niet genoeg zeggen „Vele vele kinderen wachten erop om gedoopt te worden, „vele jongelieden wenschen tot lidmaten te worden aangenomen, vele lidmaten hunkeren er naar om de sacramenten „te ontvangen. Gebruik uw invloed om ons predikanten te „bezorgen; want dezen zullen hier niet slechts met open „armen ontvangen, maar ook, in elk opzicht, geholpen en „ondersteund worden.”

Maar die moeilikheid het ergens anders gelê. Die predikante van die Kaapkolonie is in die dae deur die Goewerneur aangestel, en hulle kon deur hom ontslaan of verplaas

1) Sie Moodie: History of Battles and Adventures (1838) vol. I 529. Die Bybel is nog voorhande.

word. Hoewel die Goewerneur hoogsselde van hierdie mag gebruik gemaak het, was dit tog 'n hinderlike ketting. En dit spreek vanself, dat die predikante hulle nie kon inlaat met die geestelike belange van mense wat met die Engelse bestuur gebreek het nie, en dus met die Goewerneur nie op 'n voet van vriendskap gestaan het nie.

Dit alles het viral by Genl. Andries Pretorius, voor sover dit die staatkundige aangaat, meer en meer skuheid en voorsigtigheid gewek. So het hy b.v. op 6 Maart 1847 in 'n opebrief aan sy „Waarde Landgenooten” geskryf: „Soo „gij een vrije volk wilde blijven zoude ik U.E. stellig „raadden van de tegenwoordige Leeraars hier of Elders „geen te nemen.”

Nadat Natal in 1843 deur die Engelse geannekseer was, het die Goewerneur van die Kaap Ds. A. Faure daarheen gestuur. Die Natalse Voortrekkers was verbasend bly met die besoek, en het hom hartelik verwelkom. Maar toe hy in die eerste diens, wat hy gehou het, al dadelik vir Koningin Victoria gebid het, is daar argwaan ontstaan, en toe dit duidelik word, dat Ds. Faure deur die Goewerneur gestuur was, het dit so erg geword dat twee ouderlinge, P. Cronjé en O. Spies, van uit Weenen berig gestuur het, dat hulle hom nie daar wou ontvang nie, en verskillende gemeentelede het mondeling dergelike berigte gestuur. Ds. Faure het na sy terugkeer in die Kaap behoorlik verslag gedaan aan die Goewerneur van sy verrigtingen. 1)

Daar is min gebeurtenisse, wat die loop van die kerkelike sake in Transvaal van 'n staatkundige kant so beïnvloed het as die dreigement van Sir Harry Smith, wat hy omstreeks Desembermaand 1847 teen Generaal Andries Pretorius geuit het, dat hy die Emigrante voortaan met die geestelike swaard sou beveg, als hy dit nie met die wereldlike swaard kon reg kry nie. Die dreigement het Sir Harry Smith aan die Tugela rivier teen Pretorius uitgespreek, toe die Boere Natal verlaat het op pad naar die Vrystaat en Transvaal, nadat hy vergeefse poginge aangewend het,

1) Bird: The Annals of Natal vol. II p. 355 v.v.

om hulle te beweeg in Natal te bly. Hy het dus met andere woorde gesê, dat hy die Voortrekkers deurmiddel van die kerk sal bestry. Hierdie geestelike swaard geskiedenis is herhaaldelik ontken, sonder dat die geringste bewysgrond aangevoer is om die ontkenning te staaf! Verskillende Voortrekkers het van hierdie dreigement van Sir Harry verhaal, en Genl. Andries Pretorius het in 1853 kort voor sy dood teen Ds. van der Hoff ook nog sy vrees vir daardie geestelike swaard uitgespreek. In die neentiger jare was daar mense,—laat ons hier sê dat hulle geen Voortrekkerskinders was nie,—wat ontken het, dat Sir Harry ooit so 'n dreigement gemaak sou hê. Daarop het in De Volkstem van 19 Mei 1893 die volgende brief verskyn, wat ons hier letterlik oorneem:

Knoppieslaagte, 19 Mei 1893.

„Aan den Editeur van De Volkstem,

„Mijnheer,—vergun ons eene plaats in uw geëerd blad. „Wij hebben onlangs gehoord, dat daar personen zijn wat „ontken, dat die Gouverneur Harrie Smith gezegd heeft „aan Commandant A. W. J. Pretorius, dat als hij de burgers niet kan onder hare majesteit inschiet met bommen „en kanonnen, maar ik zal de geestelijke zwaard stuur. „Harrie Smith heeft dat gezegd bij Dongela met onze uit- „trek uit Natal naar Transvaal in het jaar 1848.

„Nou wil ons die personen, wat dat ontken, vier vragen doen, ons als voortrekkers.

„Ten eerste: Het julle, zooals Commandant Generaal „A. W. J. Pretorius, gesproken met die Gouverneur?

„Ten tweede: Het julle, zooals Gideon S. Pretorius, „zijn wagendrijver geweest of hem door de rivier Dongela „geholpen, toen er geen brug was?

„Ten derde: Was julle, zooals Gideon S. Pretorius zijn „tolk met de Zoelahs op de reis en meneer Soude de tolk in „Hollandsch en Engelsch?

„Ten vierde: het julle, zooals Gideon S. Pretorius, een „pak kleeren present gekrijg voor die trouwe dienst ge- „daan aan die Gouverneur?

„Vrienden, wilt gij nog twifelen? Wij zullen alles „bewijs met getuigen wat hier geschreven staat! De oude „heer Joggom Prinsloo, die reeds overleden is, heeft voor „zijn dood eene schriftelijke verklaring afgeleg.

„Toen die Gouverneur met Commandant Generaal „A. W. J. Pretorius gesproken heeft, zat Prinsloo voor de „tent met G. S. Pretorius, H. A. Pretorius, H. P. A. Pretorius, M. P. W. Pretorius en vijftig andere personen.

„Wij verlangen niet die honderd pond, wat ons verteld is, dat meneer Akkerman voor bewijs van die woorden van Harrie Smith uitgelooft het. Wij willen dat niet „voor geld bewijs, maar wel uit liefde voor onze natie.

„Ook Andrew Murray het omstreeks 1850 diezelfde „woorden gebruikt op de plaats van Kasper Kruger achter „Magaliesberg.

„Wilt gij het nog betwisten dat het niet gebeurd is? „Dan willen wij u alleen een vraag doen: Is die geestelijke zwaard niet in ons Kerk gekomen en alles in twee- „dracht gemaaid?

„Als u verder die zaak wil hoor, wees dan zoo goed en „kom bij ons; wij zullen u verder inlichting geven. Het is „nog alles in ons geheugen.

G. S. PRETORIUS.

M. P. W. PRETORIUS.

H. P. PRETORIUS.

Op 3 Februarie 1848 het Sir Harry Smith die Vrystaat geannekseer. In 'n salvende slymerige en lymmerige „Manifest of Openbare Verklaring" van 19 Maart van die selfde jaar het hy die Voortrekkers o.a. deur die volgende woorde met die anneksasie probeer tevrede stel: „Gij hebt „inderdaad sedert jaren geen Gouvernement gehad. Zijt „gij gelukkiger? Zijt gij rijker? Zijt gij betere Christenen? „Gij zijt ellendig, gij zijt armen, de helft uwer zijn gereï- „neerd. Gi wijkt af van uw geloof, zonder leeraars om „mede te raadplegen of in te vertrouwen; terwijl uwe broe- „ders, uwe neven, uwe vrienden, onder een regtvaardig en „vrij Gouvernement gelukkig en tevrede zijn, wol en

„koorn afschepen, kostbare paarden, schapen en vee ver-
„koopen, en alle zegeningen genieten welke een goed gewe-
„ten opleveren en beschaving en godsdienst daarstellen,
„'s Zondags naar de Kerk gaan met hunne fraaije spannen
„paarden en wagens, met hunne vergenogde vrouwen en
„kinderen, terwijl uwe Zondagen doorgebracht worden in
„uwe ellendige hutten, niet in de goede huizen waarin gij
„opgevoed zijt, maar woest en onvergenoegd.”

In ander geskifte het Sir Harry aan die Voortrekkers predikante en skoolmeesters belowe, als hulle hul wil onderwerp. Dit het egter nie gehelp nie, en op 17 Augustus 1848 het Sir Harry dit nodig geag om 'n „Waarschuwing „aan de Rebel Boeren” te rig, waarin hy o.a. sê: „Ik heb „twee Godsdienst Leeraren aan het komen uit Holland. En „Schoolmeesters zijn op weg. Uw wederspanning gedrag „heeft velen van hunne wooningen verdreven met hunne „vrouwen en hunne kinderen, hen in ellende dompelende „in den ontstuijminge weer, en vernielende hun vee en kud- „den.” Die twee „Godsdienst Leeraren” was Andrew en John Murray, seuns van Ds. Murray van Graaff Reinets. Sir Harry het dieselfde paar ook nog die reiskoste betaal van Ds. Andrew Murray van Graaff Reinets en Ds. Albertyn om die Vrystaat te besoek, en in 'n brief van 29 Mei 1848 sê hy van hulle in 'n brief aan een van die Voortrekkers: „These gentlemen were sent by the Synod among „you for Christian and political purposes.” Hulle moes hulle natuurlik aan die politiek van Sir Harry Smith hou. Die ou Voortrekkers het dan ook herhaaldelik verklaar dat die predikante, wat hulle in die jare 1847—51 van uit die Kaapkolonie besoek het, hulle herhaaldelik probeer versoen het met die Britse vlag. Daar is verskillende getuigenisse van ou Voortrekkers daaromtrent, en die kan nie sonder meer gelogenstraf word nie.

Die predikante wat in 1848 onder die Voortrekkers in die Vrystaat was, het dan ook onder die leiding van Sir Harry Smith, die huwelike van die ou Voortrekkers wat deur Potchefstroomse landdroste gesluit is, nie erken nie.

Die huwelike van die Vrystaatse landdroste het Sir Harry tog op 'n manier erken. Maar die mense wat in die Vrystaat gewoon het, dog te Potchefstroom getrou het, en ook enkeles wat voor die Landdrost van Winburg getrou het, is in Desember 1848 deur Ds. P. E. Faure en Dr. Wm. Robertson weer oorgetro, en sommige daarvan was al verskeie jare getroud en het al groot kinders gehad. Die Kerkbode vraag of iemand nie die bewyse kan lewer om te staaf dat dit nie waar is nie! Wel, niemand sal dit kan doen nie, want die huweliksvorme van daardie ge-oortrouery is nog in groot getal voorhande.

Die straks genoemde J. H. Hatting verhaal hiervan nog die volgende in sy aangehaalde boeke „De Geschiedenis „van de Holl. Af. Boeren” bls. 90 en 91: „Tydens de uit- „trek der menschen uit Natal, toen Sir Harry Smith nog in „Kaapstad was, kwamen voor de eerste maal twee Geref- „meerde predikanten Groot Rivier door. Deze predikan- „ten, Albertyn en Morris, 1) gingen van plaats tot plaats „door de Vrystaat, waar zij overal voor de menschen kerk „hielden en kinderen doopten. Vele menschen die hun „kinderen wilden laten doopen, ondervonden eene groote „teleurstelling. De predikanten wilden die kinderen, wel- „ke gesproten waren uit huwelijken door de Boeren land- „drosen gesloten—bij volkomen gebrek aan predikanten „—niet doopen, daar zij de huwelijken niet erkenden als „wettig. Om die kinderen te kunnen laten dopen, „moesten de ouders menschen opzoeken, die reeds in de „Kaapkolonie gehuwd waren, om hun kinders ten doop te „houden.

„Er waren vele kinderen, doordat er verscheidene „menschen waren, welke twee en drie kinderen moesten „laten doopen. Door zulke onnoodige moeilijkheden wer- „den de trekboeren zeer tegen de Kaapsche predikanten. „Later echter kwamen meer predikanten de menschen be- „zoeken, en lieten toen deze ceremonies achterwege en doop-

1) Lees Murray.

„ten de kinderen. Geen hunner wilde echter benoorden „Vaal rivier een beroep aannemen. Hierdoor waren de „Boeren verplicht om Hollandsche predikanten te benoe- „men.”

In 1849 ht Sir Harry Smith die jonge Andrew Murray *aangestel* als predikant van Bloemfontein. En hoe het dierdie predikant hom teenoor die Voortrekkersbewe- ging als sodanig gedra? In 1854 het Ds. Murray saam met Dr. Fraser naar Londen gegaan om namens 'n dosyn En- gelse van Bloemfontein vir die behoud van die Union Jack in die Vrystaat te pleit! 1)

Maar genoeg. Ek kan nog baie verder gaan, en nog meer bewysstukke noem, dog waartoe? Die ou Kaapse pre- dikante was met al hulle Engelse neiginge kindere van hul- le tyd, en dit het hulle nie verhinder om ook kindere Gods te wees nie. Hulle was kruisgesante wat gemeen het om op die wyse te moet optree, en die eer van die Kaapse Kerk word daardeur die aangerand nie. Tog is dit noodsaakelik om op hulle optrede te wys—nie om sleg te maak nie, maar om sodoende op 'n groot faktor die nadruk te lê, wat veel invloed had op die kerkelike loop van sake in Transvaal.

1) Dr. H. P. Muller: Oude Tijden in den Oranje Vrijstaat (1907) p. 41.